

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Şeyma ARSLAN

VE DURGUN AKARDI DON ROMANI İLE VURUN KAHPEYE
ROMANLARINDA “SAVAŞ VE KADIN” TEMASININ İRDELENMESİ
VE KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2023

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Şeyma ARSLAN

VE DURGUN AKARDI DON ROMANI İLE VURUN KAHPEYE
ROMANLARINDA “SAVAŞ VE KADIN” TEMASININ İRDELENMESİ
VE KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Tamella ALİYEVA

MUŞ-2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
TABLolar DİZİNİ.....	IV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMAN SANATI

1.1. ROMAN VE ROMAN TÜRLERİNİN TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ GELİŞİMİ.....	5
1.2. DÜNYA EDEBİYATINDA KADIN OLGUSU	12

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN VE SAVAŞ TEMALARININ İNCELENMESİ

2.1. VE DURGUN AKARDI DON	25
2.1.1. Mihail Şolohov'un Yaşamı ve Edebi Yönü	27
2.1.2. Ve Durgun Akardı Don Adlı Eserin Yazım Süreci ve Tarihsel Süreç.....	33
2.1.3. Eserin Sanatsal ve Yapısal Açıdan Sahip Olduğu Özellikler.....	43
2.1.4. Mihail Şolohov ve Sovyet Yönetimi.....	54
2.1.5. Ve Durgun Akardı Don Romanında Kadın ve Savaş Teması.....	55
2.2. VURUN KAHPEYE	67
2.2.1. Halide Edip Adıvar'ın Yaşamı ve Edebi Yönü.....	71
2.2.2. Romandaki Kişiler	82
2.2.3. Romandaki Mekânlar	91
2.2.4. Vurun Kahpeye Romanında Kadın ve Savaş Teması	95
2.3. VE DURGUN AKARDI DON İLE VURUN KAHPEYE ROMANLARINDAKİ KADIN VE SAVAŞ TEMASININ KARŞILAŞTIRILMASI	98
SONUÇ.....	101
KAYNAKÇA	106

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VE DURGUN AKARDI DON ROMANI İLE VURUN KAHPEYE ROMANLARINDA “SAVAŞ VE KADIN” TEMASININ İRDELENMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI

Şeyma ARSLAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tamella ALİYEVA

2023, 116 sayfa

Halide Edip Adıvar Türk edebiyatında, Mihail Şolohov ise Rus edebiyatında önemli bir yer edinmiş yazarlar arasında gösterilmektedir. Başta roman olmak üzere çeşitli türlerde eserler yazan Adıvar ve Şolohov’un birçok başarılı yapıtı bulunmaktadır. Bu çalışmada, kendi üslubunu yaratarak topluma rehber olmaya çalışan Halide Edip Adıvar ve Mihail Şolohov’un hayatlarına, edebi yaşamlarına ve inceleme konusu olan eserlerinin içeriğine değinilmiştir. Çalışmada Halide Edip Adıvar’ın Vurun Kahpeye, Mihail Şolohov’un Ve Durgun Akardı Don adlı eserleri incelenmiştir. Eserlerin konusu, temaları, kahramanları, mekansal öğeleri, olay örgüleri değerlendirilmiştir. Her iki eserde de pek çok temaya değinilmiştir. Ancak bu çalışmada bu iki eserin savaş ve kadın temalarını ne şekilde ele aldığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma dört ana bölümden oluşturulmuştur. Çalışmanın giriş bölümünde çalışmanın konusu, önemi, amacı ve içeriği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde roman sanatından bahsedilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde eserlerin incelenmesine geçilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Halide Edip Adıvar, Mihail Şolohov, Savaş, Kadın.

ABSTRACT

MASTER THESIS

EXAMINATION AND COMPARISON OF THE THEME OF “WAR AND WOMEN” IN DURGUN AKARDI DON NOVEL AND HIT KAHPEYE NOVELS

Şeyma ARSLAN

Advisor: Prof. Dr. Tamella ALİYEVA

2023, Page: 116

Halide Edip Adivar is among the writers who have an important place in Turkish literature and Mihail Şolohov in Russian literature. Adivar and Sholokhov, who wrote works in various genres, especially novels, have many successful works. In this study, the lives of Halide Edip Adivar and Mihail Şolohov, who try to guide the society by creating their own style, are mentioned, and the content of their works, which are the subject of analysis. In this study, Halide Edip Adivar's Vurun Kahpeye, Mihail Şolohov's and Durgun Akardı Don were examined. The subjects, themes, heroes, spatial elements and plots of the works were evaluated. Many themes are mentioned in both works. However, in this study, it is aimed to examine how these two works deal with the themes of war and women. For this purpose, the study is composed of four main parts. In the introduction part of the study, information is given about the subject, importance, purpose and content of the study. In the second part, the art of the novel is mentioned. In the third part of the study, the works were examined. In the conclusion part of the study, the study was concluded by summarizing the subject, importance, purpose and content of the study.

Key Words: Halide Edip Adivar, Mikhail Sholokhov, War, Woman.

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Halide Edip Adıvar'ın Tüm Eserleri.....	75
--	----

GİRİŞ

Batı'nın toplumsal gelişiminin bir ürünü olan roman, toplumsal gelişmelerin bir aynası olarak modellenmiş ve sosyal yapıyı, sosyal ilişkileri ve sınıf yapılarını çözmeye çalışan bir anlayışla oluşmuştur. Roman bu niteliğiyle topluma bir bakışı ifade etmektedir. Bununla birlikte, romanın genel kabul görmüş bir tanımını bulmanın ve kurmanın kolay olmadığı belirtilmektedir. Roman gelişmeye devam eden tek tür olarak gösterilmektedir.

Romanın Batı'daki gelişimi, 15. ve 16. yüzyıllarda Cervantes'in “*Şakacılar*” ve “*Don Kişot*” eserleriyle yeni bir biçim almıştır. “*Şakacılar*” genellikle isyan unsurunu içerirken, “*Don Kişot*” romanı da İspanya'daki çağ dışı yapıyı gözler önüne sermiştir. Romanın tarihsel gelişim sürecinde 18. ve 19. yüzyıllardan beri kapitalist toplumun gelişmesi ve burjuva sınıfının ortaya çıkmasıyla birlikte ayrı bir tür halini aldığı belirtilmektedir.

Romanın bu gelişmesinde, L.L. Goldmann, kapitalizmin oluşturduğu piyasa ekonomisinin önemine dikkat çekmektedir. G. Lukács'a göre roman, “*Tanrı'nın arzuladığı bir dünya destanı*”dır ve bu gelişmede yavaş yavaş kendini rasyonelleştirmeye başlayan burjuvazinin doğuşundan söz etmektedir¹.

Tarihsel gelişim sürecinde, bilhassa 18. ve 19. yüzyıllarda romanlar, sosyo-politik konulara ışık tutan, aynı zamanda sosyolojik bir metin niteliği taşıyan estetik açıdan önemli ürünler haline gelmiştir. Hauser, sanatın toplumsal yönü üzerinde ısrarcı olduğu şu sözleriyle ifade etmiştir; “*Sanat ancak devrimle birlikte politik inançları açıklamanın bir aracı haline geldi.*”

Avrupa'da yaşanan devrimlerin hayatı politikleştirilmesi gibi edebiyat da son derece politik hale gelmiştir. Bu çağın siyasetle ilgisi olmayan eseri yok denecek kadar azdır. Çünkü sanatın politik bir amacı vardır. Yeni akımın en karakteristik özelliği siyaset ve edebiyatın bir yazarın kişiliğinde kaynaşması, bunların bir arada görülmesi ve meslek olarak siyaset ve edebiyat yapanların aynı sosyal sınıfa mensup olmalarıdır².

---

¹ Georg Lukacs. “**Roman Sanatı**”, C. Soydemir (çev.). İstanbul: Say Yayınları, 1985, s. 86.

² Hauser, a.g.e., s.220.

Sosyal etkilere göre romanı gruplandırmak mümkün görülmektedir. Bu konuda roman okur kesimini ve bu kesimin sosyal statülerini kapsayan şekilde bir gruplandırma yapılmıştır. Buna göre romanlar şu şekilde gruplandırılmıştır³:

1- Tamamen sanatla ilgili romanlar: Bu romanlarda sanatsal kaygılar ön planda olduğu için çok küçük bir azınlık esas alınır.

2 - Edebi Romanlar: Bu romanlar, geniş bir toplumsal aydın grubunun yanı sıra minimal bir elit grubun beğenisini yansıtır.

3- Yarı entelektüel kesime yönelik edebi romanlar: Bu romanlar aydınların ve geniş kitlelerin çoğunluğunun duygularını yansıtır.

4- Sanat kaygısı olmayan romanları: Bu romanlar, genel halkın beğenisini yansıtan ve estetik beğeni kriterlerinden yoksun eserleri içerir.

Bu kapsamda siyasi içerikli romanın yeri, romanın en tartışmalı kategorisini de çerçevelemektedir. Siyasi romanın en önemli sorunu, estetik ölçütler açısından yaşadığı gerilim olarak gösterilmektedir. Siyasal roman, bir yandan bazı ideolojik-siyasal mesajlar sunmanın temel unsurunu içerirken, diğer yandan da bu gerilimin ortasında kendine özgü estetik değerleri korumayı amaçlamaktadır. Bu aşamada, politik romandaki yönlendirilmiş politik romanın kavramsallaştırılması, işlemsel analiz için bir fırsat sunmaktadır. Siyasi güdümlü roman ifadesi, edebiyatın siyasetin egemen olduğu ve dolayısıyla belirli mesajları yansıtmaya/iletmeye zorlandığı bir edebiyatın naif konumunu yansıtır. Bu naif duruş, yerini estetik beğeni ölçütü yerine basit, monoton ve propaganda diline bırakıyor. Nasıl ki romanın kendisi bu bağlamda sürekli değişen ve tanımlanması zor bir türse, politik romanın yapısında da her zaman benzer bir zorluk bulunmaktadır.

Savaş, devrim gibi durumları yaşamış yazarların yapıtlarında bu dönemin toplumsal, etnik ve siyasi yönleri daha çok ön plana çıkmaktadır. Devrimler ve savaşlar yaşamış Rus-Sovyet yazarlarından Mikhail Şolohov'un (1905-1984) yapıtlarında sosyal konular tüm gerçekçiliğiyle yansıtmakta, her şey olduğu gibi anlatılmaktadır. Şolohov, gelecek adına doğru yolu göstermeye ve insanların gücünü açıklamaya çalışmaktadır.

Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden Halide Edip Adıvar, Türkiye'nin Cumhuriyet'e geçiş sürecinde Türk halkının ve toplumunun geçirdiği değişim ve

---

³ Lukacs, a.g.e., s, 126.

dönüşümlere tanık olmuş çağdaş bir kadın, düşünür ve yazarı olarak nitelendirilmektedir. İçinde yaşadığı zamandan ve tarihsel köklerden ayrılmayan yazar, zaman ve edebi eser arasındaki çift yönlü ilişkiyi güçlü bir sezgi, okuma ve gözlemlerle eserlerine yansıtmıştır. Edebiyat yaşamında roman, öykü, oyun, çeviri, görüş, inceleme, hatırat türlerinde çokça eser kaleme alan Adıvar, yaşadığı döneme damgasını vurmuştur.

Don bölgesinde yaşayan Don Kazaklarının tarihini anlatan “*Ve Durgun Akardı Don Romani*” adlı roman dört cilt ve sekiz bölümden meydana gelmiştir. Romanda yaşanan olaylar, Don bölgesinde 1912-1922 yılları arasında geçmektedir. Toplumsal yaşam ve sosyal yapıyla ilgili pek çok konudan örneklerle romanda yer verilmiştir. Sosyal yaşam teması altında aile, kadın, akraba, sosyal ilişkiler alt temaları öne çıkmaktadır. Romanda en fazla işlenen toplumsal unsur aile, kadın ve akrabadır. Ailevi ilişkilerin değeri ve insanların birbirleri ile olan bağları sık sık belirtilmiştir.

Hem savaş yıllarında yazılan bir dizi romanda hem de sonraki senelerde çıkan çok sayıda eserde Milli Mücadele dönemi farklı yanlarıyla değerlendirilmiştir. Bu mücadeleye cephede doğrudan hizmet ederek doğrudan dahil olan Halide Edip, Vurun Kahpeye adlı romanında, düşman işgaline karşı kazanılan Kurtuluş Savaşı’nın mutlak ve kalıcı bir mücadele için tek başına yeterli olmayacağını ona anlatmaya çalışmıştır. Ona göre, gerçek zafer, hoşgörüsüzlüğü ortadan kaldırmak ve yozlaşmış yönetimi ve işlevsiz Batı tarzı bir eğitim sistemini düzenlemekten gelecektir. Yazar, romanında kadını ön planda tutmuş ve toplumun kadına bakış açısının ortaya çıkarmıştır. Kadına yönelik olan yanlış bakış açısını değiştirmeyi amaçlamıştır.

Araştırmanın Konusu

Çalışmada Mihail Şolohov ve Halide Edip Adıvar adlı yazarların edebi kişilikleri ele alınmış ve Mihail Şolohov’un “*Ve Durgun Akardı Don Romani*” ile Halide Edip’in “*Vurun Kahpeye*” adlı romanlarının incelenmesi konu olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Mihail Şolohov’un “*Ve Durgun Akardı Don Romani*” ile Halide Edip’in “*Vurun Kahpeye*” romanlarında “savaş ve kadın” temasının ne şekilde ele alındığı değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Dünya edebiyatında savaş ve kadın temalarını işleyen pek çok roman bulunmaktadır. Bu çalışmada bu temaları ele alan “*Ve Durgun Akardı Don Romanı*” ile “*Vurun Kahpeye*” romanları ele alınmıştır. Bu iki roman içerikleri ve bu temaları işlemeleri bakımından karşılaştırılmıştır. Birbiriyle benzer noktaları bulunan bu iki romanın karşılaştırılmasına literatür taraması yapıldığında rastlanmamıştır. Bu çalışma bu iki önemli romanın incelenmesi ve karşılaştırılması bakımından oldukça önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMAN SANATI

1.1. ROMAN VE ROMAN TÜRLERİNİN TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ GELİŞİMİ

Rus edebiyat bilimcisi ve eleştirmeni Vadim Kojinov'a ait olan "*Romanın Oluşumu*" isimli araştırmada "*roman*" kelimesinin gelişiminin aydınlatılması adına Alman filolog P. Voelker'in gerçekleştirdiği büyük çalışmalardan bahsedilmektedir⁴.

P. Voelker roman kavramını, Avrupa'da bazı ülkelerde kullanılan diller olarak adlandırmıştır⁵. Fakat zaman içinde "*roman*" kavramı dil özelliğinden ayrılarak "*roman dilinde yazılan kitap*" manasını almıştır. Antik tarih hikayelerinin çevirileri, , şövalye öyküleri ve farklı alegoriler bahsedilen kitaplar arasında yer almaktadır. Kojinov, yapmış olduğu araştırmasında Voelker'in bu konu hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir⁶:

"Ayrıca şövalye öyküleri daha çok yazıldıkları için uzun yıllar roman denince bu şövalye öyküleri akla gelir"

Romanın yeni Avrupa tarihindeki dört yüz yıllık veya Avrupa tarihi süresince iki bin senelik geçmişine Eski Yunan mitolojisindeki "*Milet masalları*" eklendiğinde, roman kavramının türüyle alakalı genel bir tanımlamanın yapılamayacağı ileri sürülmüştür. Yazının üstte ifade edilen tarihsel kökleri göz önünde bulundurularak genellikle roman ve roman içeriğine örnek teşkil edecek öngörüler hususundaki kuşku dille getirilmiştir⁷.

19. yüzyıl realist edebiyatının romanla tamamen iç içe geçemediği fakat ses getirmek için romana doğru yol alındığı ileri sürülmektedir. Roman türünün hayatın yönlendirdiği bir edebi ürün olduğu, düzyazı kelimesiyle benzer anlamı karşıladığı belirtilmektedir. Aynı zamanda roman kavramının hayatın oldukça geniş bir şekilde tasvir edilmesine imkan sağlayan önemli bir düzyazı biçimi olduğu hususundaki görüş ifade

⁴ Vadim Kojinov, "**Proishozhdenie romana**", 1963, y.y., <http://svr-lit.niv.ru/svr-lit/kozhinov-proishozhdenie-romana/roman-i-skazka.htm>, (Erişim Tarihi: 03.09.2022).

⁵ Paul Voelker. **Die Bedeutungsentwicklung des Wortes Roman**. Zeitschr. Fur romanische Philologie. 1886, X Band, Heft 4, s. 523.

⁶ Kojinov, **a.g.m.** s.524

⁷ Yuri Borev v.d., "**Teoriya Literaturı**", Tom III, Rodı i janrı, M, İmli Ran, 2003, s. 279.

edilmektedir. Roman türünün amacının dünyayı veya onun bir bölümünü gerçekte olduğu şekilde göstermek olduğu ileri sürülmüştür⁸.

Romanın realist edebiyatın sonunu belirleyecek bir tür şeklinde olduğu ve realist edebiyatın en fazla ele alındığı yazı tipi olduğuna dikkat çekilmektedir. Mihaylov'a göre roman türünde, bütün yazın türlerinin kullanımına başvurulduğunun görülmesi mümkün görülmektedir⁹. Örnek vermek gerekirse Pospelov tarafında gerçekleştirilen “*Edebiyat Bilim*” isimli araştırmada roman “*XVIII. yüzyıldan bu yana önde gelen bir tür*” şeklinde açıklanmıştır. Pospelov, bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde belirtmiştir¹⁰:

“Gerçekçilik döneminde birçok eski gelenekten kurtularak kendisi için dosdoğru yaşamdan alınmış yeni süjeler yaratan roman, daha büyük bir süje zenginliğine erişir.”

Tarihsel olaylar ile roman arasında yakın bir bağlantı olduğundan dolayı roman tarihe yakın bir edebi tür olarak nitelendirilmektedir. Roman, bu özelliğinden dolayı sosyal olayların yarattığı problemleri de ele almaktadır. Pospelov'a göre roman, feodalitenin dağılmaya başlamasıyla ve burjuvazi ile bağlantıların kurulmasıyla oluşmaya başlamıştır. Romanın bu özelliğini Pospelov şu şekilde açıklamıştır¹¹:

“Yazarlar ayrı – ayrı kişiliklerin yaşamlarına, yazgılarına ve onların karakterlerinin çevreyle ilişki içindeki gelişimine yoğunlaşıyorlardı.”

1850'li yıllardan sonra Rus edebiyatında geleneksel şekiller olan şiir, kaside gibi şekillerle beraber roman da yazılmaya başlanmıştır. Mihail Dmitrieviç Çulkov (1744-1792), Vasili Trofimoviç Narejni'nin (1780-1825), Nikolay Mihayloviç Karamzin (1766-1826) ve Aleksandr Efimoviç İzmailov (1779-1831) eserleri ilk roman türlerine örnek olarak gösterilmektedir. Çulkov “*Güzel Aşçı Kadın*” isimli romanını ilk başta “*Alaycı ya da Slav Masalları*” isimli eserinin bir kısmı şeklinde düzenleyip sonrasında roman haline getirmiştir¹².

Karamzin'in, “*Zavallı Liza*” isimli eseri, bir uzun hikayesi, Narejni'nin “*Rusya Jilblaz'ı veya Knyaz Gavril Simonoviç'in Gezileri*” isimli eseriye bu zaman diliminde

⁸ Borev vd., **a.g.e.** s.283

⁹ Borev vd., **a.g.e.** s.284

¹⁰ Gennadiy Pospelov, **Edebiyat Bilim**, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2. Basım, 2005, s. 511, 512.

¹¹ Pospelov, **a.g.m.** s.513.

¹² Emine İnanır, **XVIII. Yüzyıl Rus Edebiyatı**, İstanbul: İskenderiye Yayınları, 2008., s. 210.

oluşturulan roman türlerinden biri olarak gösterilmektedir. Romanın sonrasındaki gelişimini uzun seneler süresince Puşkin'in "*Evgeni Onegin*" isimli eserini etkilediği belirtilmektedir. Romanın içeriği, yazarla aynı dönemde yaşamış olan Evgeni Onegin isimli kahramanın hayat bıkkınlığı ve iç karmaşasının kökeninde gelişmektedir. Fakat Pospelov'un da dikkat çektiği üzere romandaki kahramanların karakter özelliklerini ve hayatlarını sosyal şartların gelişimi belirlemektedir.

17. ve 18. yüzyılda edebiyatta üslup sanatı hakim olmuştur. Şiir ile üslup sanatının birbirleri ile ilişkili olduğu için hedefleri de birbirine yakınlaşmaktadır. Bu Roman türü, açıklanan bu dönemde oluşmuştur.

Roman, önemli tarihsel dönemlerin iç içe bağlantılarında oluşmakta ve bir nesir üslubu şeklinde de tarihsel zamanların birleşmesini ve oluşan karmaşaları konu edinmektedir. Böylelikle roman üslubu gerçekliği dile getirmekte ve romanın önemli bir tür haline gelmesini sağlamaktadır.

Roman şekillerinin ilk numunelerinde romandaki üslup, tarihsel veriler ve özgür tasarımın kombinasyonu sağlanmaktadır. 19. yüzyıl romanında da bu iki temel dikkat çekmektedir. Bu dönem romanında üslup, somut tarihsel verilerden etkilenmektedir.

N. V. Dragomiretskaya, gelişen bir edebi ürün olan roman teorisini iyileştirirken, M. M. Bahtin, edebiyat tarihçilerini, kuramları edebi biçimlerinin önüne yerleştirmelerinden dolayı eleştiri getirmektedir¹³. Bahtin'e göre edebi türler, edebiyatın "*öncü kahramanlarıdır*", edebi okullar ve akımlarsa sadece ikinci ve üçüncü seviyede önem arz etmektedir¹⁴.

Edebi kuramlar, insanlığın gelişimi tarihinde sanatın zıtlıklar dolu ilerlemesi olarak nitelendirilmektedir. Bu zaman diliminde, sanatsal kaidelerinin değerlerinin düşmesini kabullenemeyen şekiller, edebi kuramların değişikliğe uğramasını ifade etmektedir. Bu sebeplerden dolayı Bahtin'e göre türler, "*edebiyatın öncü kahramanları*" olarak ele değerlendirilmektedir. Bu durum araştırmacının roman türüne ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

---

¹³ Borev vd., **a.g.e.** s.353.

¹⁴ Borev vd., **a.g.e.** s.355.

Çiçerin, roman edebi biçiminin gelişimi bakımından romantizmden realizme yönelik oluşan epik yapıtların evrimini gözlemlemeyi tavsiye etmektedir. Romantik kahramanın kendi öz dünyasına ve kendi oluşturduğu dünyasına dönük olması, Çiçerin'e göre realizmden romantizmden ayrımı olarak ifade edilmiştir. Realist yaklaşımı olan birinise bütün insanlığı olduğu üzere kendisi ile direkt ilişkisi bulunmayan kişileri de ele alındığı belirtilmiştir. Çiçerin'e göre bu yönden bakıldığında, edebiyat tarihinde romantizmin “*öznel*”, “*kapalı tip romanından*” realizmin “*açık tip*” romanına yönelik bir geçiş izlenmektedir¹⁵.

Realizmin açık tip romanına yönelik eylem, romantizmin başlattığı kapalı tip romanından kademeli bir şekilde gelişim göstermektedir. Bahsi geçen açık tip romanın genel eylem etkisi tarih ve sosyal bağlantılardan meydana gelmektedir. Örnek vermek gerekirse Dragomiretskaya, epik romanın, gelenekçi romanda sosyal ve tarihsel planının iyileştirilmesi ile oluştuğuna dikkat çekmektedir.

Gerçekçilik ve roman, edebiyat araştırmacılarının görüşlerinden yola çıkarak birbirlerinin gelişimini sağlamaktadır. Çiçerin'e göre roman, faaliyet alanının gelişiminin realist yakınlıklara bağlı olmakta ve tür olarak epik roman realizminin kullanılabilmesi adına geniş bir ortam açmaktadır¹⁶.

Dragomiretskaya'ya ait olan “*Çağımızın Kahramanı*” isimli romanının Rus edebiyatında “*açık tip roman*” şeklinde ve bilhassa “*romantizmi aşma*” hususunda bir başlangıç olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu bu romanın, yetkinlik gücü bakımından, epik roman şeklinin klasik bir örneği olarak gösterilen Lev Nikolayeviç Tolstoy'un “*Savaş ve Barış*” adlı eseri ile benzerlik gösterdiği belirtilmektedir. Bu görüşlerden yola çıkarak, Lermontov'un söz konusu eseriyle realizme giden yola öncülük ettiği ifade edilmektedir¹⁷.

Çiçerin, “*açık roman*” şeklinde isimlendirdiği bu gibi eserler, 19. yüzyılın öteki edebi akımların etkisinde oluşturulan, 1860'lardaki senelerin “*A. F. Pisemski, N. G. Pomyalovski, N. S. Leskov*” gibi yazarların demokrat romanları ile benzer nitelikleri bulundurduğuna dikkat çekilmektedir.

---

¹⁵ Borev vd., a.g.e., s. 354.

¹⁶ Borev vd., a.g.e s.355.

¹⁷ Borev vd., a.g.e. s.355.

William Makepiece Thackeray, “*Özentiler Panayırı*” isimli eserinin türünü ifade ederken kahramansız roman yaklaşımından bahsetmektedir. Okur, romanda pek çok kişi ile karşılaşmaktadır. Romanda faaliyete geçen pek çok birey bulunmasına karşın başkahraman bulunmamaktadır.

Dönemin Batı Avrupa edebiyatında bahsedilen, kahramanı bulunmayan bir roman oluşturulurken, Lermontov, “*Çağımızın Kahramanı*” isimli eserinde aktif bir kahraman ortaya çıkmaktadır. Bu kahramanın aktifliğini eserde görülen iki önsöz güçlendirmektedir. Önsözlerden birincisi romanın tamamına dair şekilde yazılmakta ve “*bu portre tüm kuşağımızın kusurlarından oluşan bir portre*” şeklinde yazarın dikkat çektiği kahramanı hususunda kararlılığını göstermektedir¹⁸.

Dragomiretskaya’nın ifade ettiği üzere, Lermontov, diğer kişiler üstünden kendini derin bir şekilde analiz etmektedir. Bu analiz sayesinde kahramanın negatif yanlarını, dönemin insanında oluşan çarpık değişikliği “*Dekabrist Ayaklanması*”nın ardından gelen dönemin sorunlarına bağlamaktadır.

Söz konusu bu sorunlar Rus edebiyatında “*gereksiz insanlar*” şeklinde isimlendirilmektedir. “*Gereksiz*” ön adını ilk defa Puşkin, “*Yevgeni Onegin*” isimli şiir şeklinde yazdığı romanının ilk karalamasında şu şekilde ifade etmiştir¹⁹:

“*Uzakta aralarında kim öyle*”

“*Gereksiz biri gibi duruyor*”

Rus yazar Aleksandr İvanoviç Herzen de bu çarpık değişikliği vurgulamaktadır. Herzen, 1840’lardaki kişilerin ayırt edici niteliklerini tahayyül eden, fikir yürüten kişiler olduğunu ileri sürmekte ve şöyle dile getirmektedir²⁰:

“*İyice düşünmeden bir adım bile atmak istemiyoruz; sürekli Hamlet gibi duruyoruz ve düşünüyoruz, düşünüyoruz... Geçmiş ve günceli, bizim ve diğerlerinin yaşadıklarını sürekli yeniden yaşıyoruz, haklı oluşumuzla ilgili sürekli kanıtlar ve açıklamalar arıyoruz, düşünceye ve gerçeğe ulaşmaya çalışıyoruz. Çevremizde her şey eleştirel bakış açısıyla incelenir. Bu durum, ara dönemlerin hastalığıdır.*”

¹⁸ Soçineniya Lermontov, ‘*Pravda*’, T. 2, M., İzdatelstvo, 1990, s. 457.

¹⁹ Literaturnaya entsiklopediya, T. 6, - 1932, y.y., <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclop/le6/le6- 5143.htm> (Erişim Tarihi: 11.12.2022).

²⁰ Aleksandır, Zerçaninov. *Russkaya Literatura*, Uçpedgiz, M., 1940, s. 11.

Gereksiz insanlar kavramı içerisinde değerlendirilen kişilerin, gündelik hayatın ortamına adaptasyon sağlanmasının imkansız bulunduğunu ve bu sebeplerden de sosyal yapıda gereksiz oldukları hususunda bir yargı oluştuğu ifade edilmektedir²¹.

Dragomiretskaya, Lermontov'un "*Çağımızın Kahramanı*" isimli romanının şekline dair görüşlerinde, "*Peçorin'in Hatıra Defteri*" konusunda yazılan ön sözde, insan ruhunun tarihini verdiğini açıklamaktadır²². Bu durum, Belinski'nin ifadesiyle geniş bir üslup alanı bulunan romanın, eseri "*soru ya da yanıt*"a dönüştüren, "*acı veya hayranlıkla dolu olmasını sağlayan*" yazarın kendisidir şeklinde tanım yapılmasını sağlamıştır. Lermontov, kuşağının sorununu, kendini iyi bir şekilde bilen ve kuşku duyan bir kişi şeklinde analiz ederken, N. V. Gogol bu sorunu çeşitli yönlerden ele almaktadır.

Puşkin'in romanın gelişimini sağlayan sosyal şartları, Lermontov'un roman sanatında da görülmektedir. Böylelikle "*Çağımızın Kahramanı*" ve öteki, "*Vadim*" ve "*Prences Ligovskaya*" isimli bitirilmemiş romanlarında olduğu üzere, 19. yüzyıl Rus sosyal hayatının büyük problemlerinden biri olarak gösterilen "*gereksiz insan*"ın sosyal yapıyla bulunan çelişkisini yansıtmaktadır.

Rus edebiyatında iki yüzyılın birleşme hususunda, klasisizmin yerini alan romantik ve realist anlayışta nesir örnekleri görülmeye başlanmıştır. Roman şeklinde de benzer süreç izlenmektedir. Aynı zamanda ruhsal ve tarihsel hususlar beraber değerlendirilmektedir. Rus tarihsel romanı genel olarak görenekleri ve gelenekleri tasvir etmeyi hedeflemiştir. Ruhsal romandaysa insanların yalnızca his ve görüşlerini aktarmanın dışına çıkmakta ve ülkenin sosyal ve siyasi durumlarıyla olan bağlantılarının ele alınması amaçlanmaktadır²³.

Eyhenbaum, "*Çağımızın Kahramanı*" isimli incelemesinde Puşkin'in roman ile alakalı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir²⁴:

“Örneğin Puşkin, romanın türünü bir bütün olarak, kurgulanmış bir anlatımla geliştirilen tarihsel bir dönem olduğunu öne sürer, Walter Scott tipi roman onun için çeşitlerden yalnızca biridir, dahası bu roman türü yardımıyla geçmişi “günüümüze uyarlanmış, tamamen doğal bir biçimde tanırız. Yine Eyhenbaum'un öne sürdüğü gibi Puşkin, romanın, tür olarak ne

²¹ Proza Lermontova, *Gosudarstvennoe İzdatelstvo Hudojestvennoy Literaturı*, M., 1957, s. 365.

²² Borev vd., *a.g.e.*, s. 359.

²³ Boris Eyhenbaum, '*Stat'i o Lermontove*. Geroy Naşego Vremeni', İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, M.-L., 1961, s. 222.

²⁴ Eyhenbaum, *a.g.e.*, s. 222.

olursa kesintisiz bir ilişki içinde tarihsel dönem zemini üzerinde bir gelişme göstermesi gerektiğini düşünür.”

Rus edebiyatında A. Bestujev-Marlinski, eleştiri türüyle bilinen bir yazar olmakta ve nesir türünde romantik hikaye ve uzun hikayeler yaratmaktadır. A. Bestujev-Marlinski'nin 1830'lardaki romanla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir²⁵:

“Eski yazarlar romanı bilmiyorlardı. Oysa roman ruhun ayrışması, kalbin öyküsüdür, onların ise benzer incelemeye zamanları yoktu; söz konusu yazarlar fiziksel ya da politik etkinlikle ilgili olduklarından duygulara yönelmeye vakitleri yoktu.”

Belinski, Bestujev–Marlinski'nin eleştirmen şeklindeki görüşleri ile ilgili yorumlamalarında, *“Marlinski'nin eleştirmen olarak etkinliğinin fazla sürmemesiyle birlikte yararlarının yadsınamayacağına”* dikkat çekmektedir²⁶.

Belinski, roman türünün yanında Lermontov'a it olan *“Çağımızın Kahramanı”* isimli romanı ile ilgili yaptığı değerlendirmesinde de romanla alakalı görüşlerini ifade etmiştir. İsmi geçen eserde romanın görüş birlikteliği benzer şekilde bölümlerin uyum gösterdiği izlenimini oluşturmaktadır. Her bir kahraman adına rollerin orantılı şekilde dağılımın, aynı zamanda eserin bütünlük, tamamlanmışlık ve kendi içinde tükenmişlik etkisini oluşturduğu görülmektedir²⁷.

Belinski'ye göre roman olan *“Çağımızın Kahramanı”*nda bulunan her imge ayrı bir şekilde harekete geçerek aynı anda unsuru olduğu bir tümün yaratılmasına yardımcı olmaktadır. Belinski, tabiatın bütün nesnelere, en ufak unsurundan en yüce varlığı olarak nitelendirilen insana kadar noksan ya da fazla herhangi bir kavram bulunmadığını belirtmiştir. Fakat gözle görülmeyen her nesne kendi yerinde olduğu üzere estetik eserlerinde de noksan ve bitmemiş herhangi bir durum bulunmamalıdır. Yapıtta yer alan her imgenin kendi yerinde olmasının gerekliliğinden bahsedilmektedir²⁸.

Romanda bulunan kahramanların görevleri bir denge göz önünde bulundurularak dağıtılmıştır, Belinski'nin bu ifadeleri bütün sanat eserlerinin kurallarını yaratmalı ve

---

²⁵ Eyhenbaum, **a.g.e.**, s. 222.

²⁶ Andre Revyakin, **“İstoriya Russkoy Literaturı” XIX veka**, pervaya polovina, M., ‘Prosveşçenie’, 1981, s. 155.

²⁷ Vladimir Belinski, **Kritičeskie stat’i o M. Yu. Lermontove**, Knigoizdatelstvo M. S. Kozmana v Odesse, t. y., s. 89.

²⁸ Belinski, **a.g.e.**, s. 71

kendisinin de ifade ettiği üzere Lermontov'un "*Çağımızın Kahramanı*" isimli romanına da uygulanabilmektedir.

1.2. DÜNYA EDEBİYATINDA KADIN OLGUSU

Kadın karakter çözümlenmesi gerçekleştirmek edebi bir eserde öncelikli şekilde edebiyatta kadın yaklaşımını genel çizgileri belirlemeyi gerektirmektedir. Türkçede kadın kavramı olgusal yönden dişi cinsin tanım yapmakta ve sosyal yapının dişiliğe layık gördüğu, "*Analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan, evlenmiş kız*" gibi bazı durumları açıklamada kullanılmaktadır²⁹.

Bilhassa 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılda cinsiyet ve cinsiyetin kültürel yaklaşımları konusunda pek çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiş ve büyük ölçüde veriye erişilmiştir. Bu çalışma sonucunda cinsel gruplandırmalarda kullanımına başvuru; "*cinsiyet, cinsel kimlik, biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet*" gibi kavramlar oluşturulmuştur.

Kromozom yapısı, hormonal yapı gibi biyolojik çeşitlilikleri temel alan biyolojik cinsiyet aykırı haller haricinde kişileri eril ve dişi olacak şekilde iki türe ayırmaktadır. İngiliz sosyolog AnnOakley, cinsiyeti, kadın ve erkek arasındaki gözlemlenebilen genital, biyolojik ve prokreatif ayrımlar olarak tanımlamıştır³⁰.

Cinsel kimlik veya cinsiyetse kişilerin ait oldukları biyolojik cinsle kendilerinin yarattığı cinsel seçimlere dayandırılarak biçimlenen, temel iki türün haricinde LGBT şeklinde isimlendirilen alt başlıkları da çerçevelemektedir³¹.

Toplumsal cinsiyet bu gruplandırmalarla bağımsız olmamakla beraber toplumun cinslere dair ruhsal, etnik ve toplumsal yaklaşımlarının yarattığı normların tümü olarak adlandırılmaktadır. Toplumsal cinsiyetin ilk defa ne zaman kullanımına başvurulduğu mutlak bir şekilde bilinmese dahi literatüre girişinin 20.yüzyılın ikinci yarısında olduğu ifade edilmiştir. Toplumun yarattığı söylemlerden yola çıkarak insan, kendisini gerçekleştirebilmek amacıyla bir grupta özdeşleşebilmektedir. Genel olarak biyolojik

²⁹ www.tdk.gov.tr, Eylül 2022

³⁰ Ann Oakley, **SexGenderandSociety**, London, Maurice Temple Smith, 1972, s. 35

³¹ LGBT: Lezbiyen, gey, biseksüel, transgender kelimelerinin baş harflerinden oluşan kısaltma. Bkz.: (Çevrimiçi) www.thecenter.wsu.edu, Eylül, 2022. (Erişim Tarihi: 11.12.2022).

cinsiyetten yola çıkılarak gerçekleştirilen bu tercihin ardından kişinin seçimleri ve tutumları toplumda bulunan cins için belirlenen normlar üstünde biçimlenmektedir.

Psikanaliz terminolojisine Freud tarafından dahil edilen “özdeşme” kavramı, psikanalizde başka birine benzemek için birinin bilinçdışında meydana gelen olayı anlatmaktır³². Birinin başka biriyle alakalı tasarımından yola çıkarak o kişinin ne şekilde düşündüğüne, ne hissettiğine ve ne şekilde tutum gösterdiğine inanıyor ise o şekilde düşünmesi, hissetmesi ve tutum göstermesi özdeşme şeklinde açıklanmaktadır. Bu yüzden biyolojik cinsiyet insanların doğuştan bulundurdıkları özellikleri ifade ederken, toplumsal cinsiyet bu insanların sosyalleşme periyodunda ait hissettikleri grubun özelliklerini belirtmektedir. Bu konuda bazı davranış şekilleri cinsleri ayırmada kriter durumuna gelmektedir.

Dişil ve eril cinsin ontolojik farkı toplumsal cinsiyet olgusunun temelinde bulunmaktadır. Bu fark ortak özellikler göstermekle birlikte ilahi dinlerin her birinde çeşitli öğretilere dayanmaktadır. Yahudilikte ilk insan Âdem ve eşi Lilith'in çamurdan yaratıldığı kabul edilmektedir.

*“Tanrı ilk insanı yarattığında şöyle konuştu: İnsanın yalnız olması iyi bir şey değil.”*³³

Vera Zingsem ilk kadının yaratılışına yönelik gerçekleştirdiği araştırmada şunları ifade etmiştir³⁴:

“Ve ona topraktan bir eş yarattı, ona benzeyen adı Lilith olan. Kısa süre sonra kavga etmeye başladılar. Âdem'le aynı balçıktan yaratılan Lilith, Adem gibi haklarının olmasını istemektedir kavgaların sebebi Lilith'in asiliğidir. Bunun üzerine Tanrı Lilith'i cennetten kovarak Âdem'e boyun eğecek daha uysal bir eş olan Havva'yı yaratır. Yeni kadının kendisini Âdem'le eşit görmemesi için de onu Âdem'in kemiğinden yaratır.”

Üstte verilen yaratılış öğretisinde öne çıkan ontolojik öncelik ile birlikte, üstünlüğün ve yetkinin Âdem'e erkek cinsine sunulmasıdır. Yahudilik hukukuna bakıldığında kızlar babalarının evinde hizmetçi konumunda yer almaktadırlar. Babaları,

³² Özdeşim: Freud'un kuramında, Oedipus karmaşasının çözülmesiyle birlikte, çocuğun aynı cinsten ana baba özelliklerini, inançlarını, tutumlarını, değer yargılarını ve davranışlarını benimseme süreci. Bkz. (Çevrimiçi) www.tdk.gov.tr, Eylül 2022

³³ Vera, Zingsem, “**Lilith**”, Devrim Doğan Yüzer, (çev.). İzmir: İlya Yayınevi, 2005, s. 248.

³⁴ Zingsem, **a.g.e.**, s.249.

kızlarını istedikleri gibi satabilmekte ve kızların boşanma hakkı bulunmamaktadır. Kadın sadece başka bir varis bulunmaması halinde babasının mirasından pay alabilmektedir³⁵.

Erkeklerin sabah duası bu öğretilerde Tanrı'ya onları kadın şeklinde yaratmadığından dolayı teşekkür etmesiyle başlamaktadır. Ortak özellikleri arttırabilecek olan bu örnekler kadının Yahudilik'te erkeğin yönetme yetkisinin altında kaldığını, pek çok konudaysa tümüyle dışlandığını ispatlar özellikle yer almaktadır. Hıristiyanlıkta ise kadının bulunduğu yer kompleks bir yapıya sahiptir. Kadının yaratılışı, Musevilikle benzerlik göstermektedir. Hıristiyanlık'taki kadının yaratılışı İncil'de şu şekilde ifade edilmiştir³⁶:

“Ve Rab Allah adamın üzerine derin uyku getirdi ve o uyudu; ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı, ve yerini etle kapadı; ve Rab Allah adamdan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı ve onu adama getirdi. Ve adam dedi: Şimdi bu benim kemiklerimden kemik ve etimden ettir; buna Nisa denilecek, çünkü o insandan alındı.”

İncil'de yer alan, yaratılış öğretisinde ilk kadın olan Havva, insanlığın cennetten kovulması ile neticelenecek olan ilk günahın da sorumlusu olarak gösterilmektedir. Bu durum ontolojik yönden ikincil konumda yer alan kadınları günahkâr ve günaha teşvik eden, zaafına karşı koyamayan aciz cins durumuna sokmaktadır. Fakat aynı kadın şefkatin, bereketin simgesi olarak nitelendirilen bakire Meryem öğretisi ile tekrardan kutsal hale getirilmektedir. Sonuçta oluşan kadın yaklaşımı kadına sosyal yapıda ya “fatalfemme, bozguncu” ya da tam tersi, “kurtarıcı” misyonunu yüklemektedir. Mustafa Sıbai “Kadının Yeri” isimli araştırmasında Hıristiyan azizlerinden biri olan Tertolyan'ın şu sözlerinden bahsetmiştir³⁷:

“Kadın, şeytanın insan nefesine giriş kapısıdır. Allah'ın yasalarını iptal eden, erkeğin çehresini bozan iğrenç bir yaratıktır.”

Aynı şekilde Hüseyin Hatemi de araştırmasında başka bir din adamı olan Aziz Paulus'un şu sözlerine yer ayırmıştır³⁸:

“...erkek kadından değil, fakat kadın erkektendir. ...erkek de kadın için değil, fakat kadın erkek için yaratıldı.” Din adamları tarafından öğretilerin bu gibi subjektif şekilde

³⁵ M. Yaşar Kandemir, **Örneklerle İslam Ahlakı**, İstanbul: Nesil Yayınları, 1980, s.85.

³⁶ **İncil**, Yaratılış/2, 21.

³⁷ Mustafa Sıbai, **Kadının Yeri**, A.Yalçın, M.Yolcu, (çev.). İstanbul: Akabe Yayınevi, 1988, s.50-51.

³⁸ Hüseyin Hatemi, **İlahi Hikmette Kadın**, İstanbul: İşaret Yayınları, 1995, s.136.

değerlendirilmesi Hristiyan aleminde kadına yaklaşımını asırlarca devam edecek bir darlığa itmektedir.

Kadının ontolojik yerinin İslam'da da ayrı olmadığı görülmektedir. Yaratılış önceliği yine erkek cinsine verilse de Yahudilik'te olduğu üzere bir dışlama ve Hristiyanlık'ta olduğu üzere bir hor görme bulunmamaktadır. Ney Bendason, "*Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları*" isimli yapıtında İslamiyet'te kadının konumuyla alakalı şekilde şunları ifade etmiştir³⁹:

"Kuran'da kadınlara önemli bir yer ayrılmıştır ve 'kadınlar' anlamına gelen büyük bir sure bulunur. Kadınlara dair başka surelerde de ayetler ve Peygamberin sözleri de bulunur. İslamiyette kadınların yaratılıştan itibaren erkekle eşit olduğu görülür."

Ahlak kurallarının, sosyal yapıda insanlar arası ilişkilerde söz konusu olan bazı sözlü toplumsal kaidelerin, genelde toplumsal hayatın ve bundan dolayı karakteristik algının büyük oranda dini öğretilere dayanarak biçimlendiği yadsınmamaktadır. Her toplum tarafından dini öğretilerin ayrı değerlendirilmesiyle toplumda kadın yaklaşımının ve bu yaklaşımının edebi yapıtlara yansımalarının farklılaşmasına sebep olmaktadır. Bu ayrı yaklaşımları etkili değerlendirmek de sadece tarihsel süreç içinde türlü değişimler geçirdiklerini işaret etmektedir.

Paleolitik zaman diliminde hayat şartlarının güçlüğünden kaynaklı nüfus az olurken, çocuk ve anne ölümleriyle fazla olmaktadır. Türün sürekliliği konusunda bu durum kadınları daha da önemli kılmış ve anaerkil bir sosyal yapının oluşumuna olanak tanımıştır. Ayşe Sevim, "*Feminizm*" isimli araştırmasında Paleolitik zaman diliminden geriye kalan heykelciklerin birçoğunun anlaşılır kadın motifi bulundurmasının bu yapının ispatı olduğunu vurgulamaktadır. Birinci neolitik zaman diliminde de sanatta yerini alan kadın olgusunun değişmemesinin kadınların toplumdaki konumunu devam ettirdiğine işaret etmektedir⁴⁰.

Dona Rosenberg' göre söylenceler, bir toplumun manevi değerlerini yansıtan önemli hikayeler ve bu hikayelerin toplumun dünya görüşünü ve önemli inançlarını

³⁹ Ney Bendason, **Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları**, Şirin Tekeli, (çev.). İletişim Yayınları, İstanbul, 1990, s. 53.

⁴⁰ Ayşe Sevim, **Feminizm**, İstanbul: İnsan Yayınları, 2005, s.8

temsil etmektedirler. Bu yüzden o toplumun kültürel yapısı tarafından değerli görülen ve korunan beşeri tecrübelerin birer sembolü şeklinde açıklanmaktadır⁴¹.

“Anadolu’da Artemis, Mısır’da İsis ve Babil’de Iştar Ana” gibi ilk tanrıçaların kadın oluşu da anaerkil yapının varlığını ispatlamaktadır.

Andre Michel, “Feminizm” isimli yapıtında özel mülkiyet olgusunun ve bundan kaynaklı şekilde kamusal alan ve toplumsal imtiyaz yaklaşımlarının ilk defa sosyal yapıların yerleşik yaşama geçmesi ile oluştuğunu belirtmektedir. Ana tanrıçalar, ilah şekilde varlığını muhafaza etseler de tekrardan düzenlemesi yapılan iş bölümü neticesinde kadın eve doğru çekilmiştir. Sosyal yapıların hayat düzenlerinde gerçekleşen değişiklikler ve Ayşe Sevim’in deyişiyle erkek cinsinin üremedeki konumunun farkına varılmasıyla anaerkil yapı sarsıntıya uğramıştır.

Kadınlar bilhassa Antik Yunan’da barış dönemlerinde abartılı cilveleri ve güzellikleriyle tasvir edilmiştir. Savaş dönemindeyse mitolojik efsanelerde ve öğretilerde işlenen cesur bakirelerin yarattığı savaşçı bir kavim olan Amazonlar’la karşılaşmaktadır⁴².

Kadının konumu Antik Yunan’da ev içi alan şeklinde düzenlenmiştir. Eğitim görme, mirastan pay alma ve boşanma gibi haklardan mahrum kalan kadınların toplumsal alanda yer bulmalarına da teori bakımından olanak tanınmamaktadır verilmez⁴³.

Platon öğretisinde kadınların sadece elit erkeklerin gereksinimlerini giderecek biçimde eğitilen ve yetiştirilen nesnelere olduğunu ifade etmiştir. Platon, erkeklerin her alanda kadınlardan üstün olduğunu fakat doğal becerilerin iki cinsiyete de benzer olarak dağıtıldığını belirtmiştir⁴⁴.

Raymond Queneau, Platon’un “Devlet” isimli yapıtında bu konu hakkında şunları ifade etmiştir⁴⁵:

---

⁴¹ Dona Rosenberg, **Dünya Mitolojisi: Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi**, Koray Aytekin, Erdal Cengiz v.d., (çev.). İstanbul: İmge Kitabevi, 3.bs., 2006, s.17

⁴² Necati Gültepe, **Türk Kadın Tarihine Giriş**, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008, s.39.

⁴³ Gültepe, **a.g.e.**, s.45

⁴⁴ Platon, “Zayıf Eş Olarak Kadın” **Siyasal Düşünce**, Der. M. Rosen ve J. Wolff, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006, s. 56.

⁴⁵ Raymond Queneau, **Ütopyanın Kadınları Kadınların Ütopyası**, Y. T. Yıldırım, (çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık, 2005, s. 38.

“Toplumun bireylerinden söz edilirken insanlar şeklinde genel bir ifade kullanılmasına rağmen bu bireyin eril bir kimlik taşıdığı, aksi özellikler belirtmedikçe cinsiyetinin erkek olduğu görülmektedir.”

Aristoteles, bahsi geçen öğretiyi feminist eleştirmenlerin de tepkisini çekecek biçimde bir basamak ileriye giderek şu görüşe sahip olmuştur⁴⁶:

“Erkek ve kadın ilişkilerinde erkek yaradılıştan üstün, dişi ise değerce alttadır. Birinci egemen, ikincisi bağımlıdır”.

Aristoteles ile aynı dönemde yer alan, lirik şiir ustası ilk kadın şair Sappho'nun yaşamı ve yapıtları kadınların yazın dünyasına etkin katılım göstermesinin en ciddi ispatı olarak gösterilmektedir. Dünya yazınında ilk örneklerinden görülen Homeros'un “*İlyada ve Odysseia*” isimli epik destanlarında bulunan kadın karakterlerinse ikiye bölüdüğü görülmektedir.

Antik çağ ozanı, sadık kadınları erdemli sayarken sosyal yapı kaidelerine yönelik çıkan kadınlarıysa erdemsizliklerinden kaynaklı kötülüğün temsilcisi ve günahkâr şeklinde simgelemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda Homeros'un yapıtlarında kadın, yüceltilmemekte ve ikinci plana itilmemektedir. Fakat bu eserlerde edebiyat yolu ile kadının uysallığa öykündürüldüğü görülmektedir.

Eski Mısır'da kraliçelerin yanında tapınak idareciliği gerçekleştiren kadınların da ciddi hakları bulduğuna dikkat çeken Sevim, ismi geçen eserinde bu durumun daha sistematik kanunlardan dolayı bir boşluk olduğunu belirtmektedir. Şehirleşmenin ileri seviyede bulunmaması iktidar birikiminin yaratılmasına mani olmuş ve kadınlar bu dönemde özgürleşmişlerdir. Birçok toplumda olduğu üzere eski Mısır'da da aristokrat bir zümre bulunmaktadır. Bu zümrede yer alan kadınlar, mülk kazanma, mirastan pay alma gibi alt grubun kadınlarında bulunmayan hakları bulundurmaktadırlar. Fakat bu grupta yer alan kadınlar Mısırlıların saf kana verdikleri değerden dolayı legal ensest ilişkilere maruz kalmışlardır.

---

⁴⁶ Aristoteles, “**Devletin Doğal Varlığı**”, *Siyasal Düşünce*, Der. M. Rosen ve J. Wolff, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006, s. 29.

Sümerlerde ise kadın, erkekten daha üst bir yerde bulunmaktadır. Tabletlerden ve mitolojik öğretilerde erişişen bilgiler doğrultusunda Gültepe, “*Türk Kadın Tarihine Giriş*” isimli yapıtında bu dönemle ilgili şunları söylemektedir⁴⁷:

“...O zamanlar Tanrıçalar Tanrılardan önde geliyordu. Evreni, insanı yaratan, sosyal düzeni, yazıyı, sanatı, sağlığı koruyan bereket ve bolluğu getiren, savaşı ve barışı düzenleyen Tanrıçalar olduğuna inanılıyordu. Bunlar aynı zamanda yöneticilerin bir tür koruyucularıydı.”

Biandri ve poliandri, Babiller’de yoğun evlilik biçimi şeklinde görülmektedir⁴⁸. Bu durum ataerkil sosyal yapılarına göre daha hür durumda yer alan kadınların, sosyal konuma ve yetkiye kavuşmak adına birtakım kural harici yöntemlere başvurduklarına inanılmasına yol açmaktadır. Bu dönemde yer alan edebi yapıtlarda kadına çoğunlukla yönlendirilen “*Kimsin sen, büyücü mü?*” sorusu sosyal yapının kadın yaklaşımını yansıtmak ile birlikte edebi yapıtlarda bulunan kadın karakterlerin sosyal yapının kadın yaklaşımının biçimlendiğini de ispatlamaktadır⁴⁹.

Eski Çin’de öne çıkan iki hakim öğreti bulunmaktadır. Taoizm’de “*eril yin ve dişil yang*” güçleri bulunmakta ve bu güçler evrenin hareketlerine düzenlemektedir. Fakat öğretiye göre “*yinin*” varlığını devam ettirebilmesi adına “*yangin*” gücünü yutması gerekmektedir. Bu yüzden Taoizm’de erkeklerin çok eşliliği meşru olmaktadır. Yaygın öğretilerden ikincisi durumunda yer alan ve Konfüçyüs tarafından oluşturulan düşünce sisteminde şu ifade yer almaktadır⁵⁰:

“*Kadın kocasının banyo yaptığı suya girmeye bile cesaret edemez.*”

Bu öğretilerde, erkek, gökyüzünü, kadın, yeryüzünü temsil etmektedir. Öğretiye göre yeryüzü gökyüzünün altında bulunmaktadır. Bu yaklaşım, eski Çin uygarlığında kadının pasif olmasını pekiştirmektedir. Ayrıca toplumda çokeşlilik bulunsa da fuhuş yasal durumda yer almamaktadır.

Kadının sosyal yapıdaki edilgen konumundan dolayı ilk çağ medeniyetlerinde üstte ifade edilen biçimde bu topluluklardan geriye kalan edebi mirasta kadın izleri belirsiz ve silik durumda yer almaktadır. Sosyal yapılarıdaki parametrelerden kaynaklı şekilde ayırım

⁴⁷ Gültepe, a.g.e., s.40

⁴⁸ Anthony Giddens, **Poliandri (çokkarınlık): Bir Kadının Aynı Anda İki ya da Daha Fazla Kocaya Sahip Olduğu bir Evlilik Türü, Sosyoloji**, Cemal Güzel, (hızl). İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008, s. 546

⁴⁹ Averil Cameron, **Images of Women in Antiquity**, Oxon: Routledge Yayınevi, 1983, s. 76

⁵⁰ Mircea Eliade, **Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi**, Ali Berktaş, (çev.). Cilt 3, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2003, s.28.

gösteren kadınlık olgusunun en aktif belirleyicisinin aile içi düzen olduğu anlaşılır bir şekilde görülmektedir. Anaerkil aile düzeni olan toplumlarla ataerkil aile yapısı bulunan toplumlarda, kadının edebi yazındaki konumu karşılaştırıldığında toplumdaki konumuyla ilişkili olduğu görülmektedir. Max Weber, sosyal yapılarda belirleyici etken şekilde gördüğü sosyal konum olgusunu ifade ederken şu teoriyi ileri sürmektedir⁵¹:

“Birbirine uyarlı ve manaya yönelmiş toplumsal davranışa katılmak isteyen ve katılabilecek durumda olanlara yürürlükteki mevcut düzen tarafından bir yasaklama getirilmemişse bu toplumsal ilişki (cemiyet yada cemaat) dışa karşı açıktır. Buna mukabil o toplumsal ilişkinin taşıdığı mana veya yürürlükteki mevcut düzen dışarıda kalanların katılımını yasaklıyor ya da sınırılıyor ya da şartlara bağlıyor ise dışa karşı kapalı demektir.”

Bu teoriye dayanarak antik uygarlıklardan bu yana erkeklerin edebi alanında kadınlara kapalı bir camia kurduklarını belirtmek mümkün görülmektedir. Bu dışlanmanın ilk örneği olarak Antik Yunan şairi Sappho gösterilmektedir. Yaşadığı dönemden asırlar sonrasında dahi erkek yazarların ironisinde konu edinilmesi, bir kadın olarak yazında bulunmanın kadınlar adına uygulamada ne kadar güç olduğunu göstermektedir⁵².

Ortaçağ, skolastik düşüncenin tesiri altında yer alan Avrupa uygarlıklarında eril görüşün metası haline geldiği ve kadının hor görüldüğü bir dönem olarak nitelendirilmektedir. Bilhassa din adamlarının Hristiyan öğretilerini kendileri tarafından görüşleri neticesi kadınlar sınırlanmakla kalmamıştır. Bu dönemde, salgın hastalık, kısırlık, kuraklık ve inançsızlık gibi olumsuz durumların sorumlusu günahkar varlıklar şeklinde nitelendirilmektedir. Kökenini İncil’de yer alan, “*Efsuncu kadını yaşatmayacaksın*” ayetinden alan⁵³ ve yaklaşık elli bin kadının öldürülmesi ile neticelenen cadı avları dönemin kadınlık olgusunu yansıtan en acı gerçek olarak belirtilmiştir⁵⁴.

Hristiyan öğretilerinden kaynaklı şekilde gelişim gösteren kadınların bu statüsü edebiyata da yansımaktadır. Dönemin edebi yapıtlarında genel bir anlayışla kadınların iki ayrı biçimde tasvir edildiği görülmektedir. Kadın, kendisi de günahkar olarak günaha

⁵¹ Max Weber, **Sosyolojinin Temel Kavramları**, İstanbul: Bakış Yayınları, 2002, s.85.

⁵² Batuşkov’un AnnaBunina için yazdığı düşünülen şiir: “You’reSappho, I’m Phaon, I do admit/ But I mustregret /Youhaven’tjumpedoffLevkas yet.” (Sen Safo’sun Ben Phaon’um, bu benim kabulüm/ ama itiraf edeyim Levkadan hala atlamadığına üzgünüm)

⁵³ **İncil**, Eski Antlaşma, Mısırdan Çıkış 22;18.

⁵⁴ Haydar Akın, **Ortaçağ Avrupa’sında Cadılar ve Cadı Avı**, Ankara: Dost Yayınları, 2001, s. 87

teşvik eden, kötülüklerin kaynağı olarak nitelendirilmekte veya günahsız bir bakire şeklinde belirtilmektedir⁵⁵.

Şefkatli, sadık, itaatkar ve masum kadın karakterler, Meryem Ana'nın erkeksi bir ruhla edebiyat öğretene hayal gücünü yansıtmaktadır. Toplumun kadın için çizdiği toplumsal çizgileri aşan karakterler, ilk günahattan itibaren kadına yüklenen çaresizlik, isteksizlik gibi özelliklerle cezalandırılmaktadır. Zaman içinde yeni türlerin ve edebi akımların ortaya çıkmasıyla farklı kadın tipleri ortaya çıkmış olsa da bu iki temel kadın tipi, Avrupa edebiyatında kadın algısının temelini oluşturan klişeler olarak halen varlığını sürdürmektedir.

Bu dönemde kadınlık algısında ana sorunlardan biri ortaya çıkmıştır. Bu yüzyıldan itibaren tüm Avrupa toplumlarında olduğu gibi kadınlar arasında da belli sınıf farklılıkları bulunmaktadır. Aristokratlar olarak da bilinen üst sınıf kadınlar, eğitim olanaklarını bulundurabilmekte ve hatta kraliçe unvanına bile ulaşabilmektedirler.

Bu nedenle kadınlar eşitlik için mücadele eden ve aristokrat olmadıklarını açıklama gereği duymuşlardır. Orta sınıf kadınların yaşam koşulları çok farklıdır. Daha önce kamusal ve kamusal yaşama özgürce katılan kadınlar, bu dönemde ev içi alana çekilmek zorunda kalmışlardır. İş ve sosyal hayattan uzak bir kadın sakin ve mesafeli bir özellik taşımaktadır. İşçi sınıfından bir kadının, eve kapanmak ya da toplum içine çıkamamak gibi bir sorunu bulunmamaktadır. Aksine, ucuz işgücü olarak kabul edilen bu kadınlar, özellikle bazı imalat sektörlerinde ilerleme olanağı olmadan işçi olarak kalmaktadır.

Dışlanan bu kadınlar, çalışma hayatının zorunlu aktif katılımcıları olmalarına rağmen, yasal olarak da görünmez konumda yer almaktadırlar. Kadınların farklı toplumsal konumlarına bakıldığında, edebiyata yansıyan kadın figürlerinin hangi sınıfa ait olduğu görülmektedir. Kadınlık algısı kadının toplumdaki konumundan ne kadar farklı olursa olsun, bu bağlamda o kadar netleşir ki, kadın algısının son sınırları literatürde izlenememektedir. Fakat bilhassa 16. ve 17.yüzyıllarda oluşturulan yapıtlarda bulunan kadınların, orta sınıf kadınlarının sosyal statülerini, kişilik niteliklerini, bazen söz konusu kadınların kendi taleplerini bazen de onlardan beklenenleri taşıdığı söylenebilmektedir.

---

⁵⁵ Feminae Populi, "Populer Images of Women in Medieval Literature", **Journal of Populer Culture**, 1980, Cilt 1, Sayı 14, s.82.

Kadının varoluş amacının erkeklerin eksikliğini gidermek olduğu söylemi kadınlar tarafından da içselleştirildiği için kadın yazarların edebi açılımlarda yer alması ve sürece aktif olarak katılması 16. yüzyılın sonlarına kadar süren uzun bir süreç almıştır. Kadın sorunlarına edebi açıdan yaklaşan orta sınıf kadınlar da bulunmaktadır. Bu alanda görünür olmaya başlayan kadınların ilk edebi yazıları mektup şeklinde olmuştur. Edebiyat, bilim ve sanatla uğraşan bazı kadınların eserlerine babalarının, erkek kardeşlerinin veya kocalarının adları verilmektedir.

Bu dönemin sonlarında 1589 yılında Jane Anger'ın kadınları muhafaza etmek üzere yazdığı yazının ardından Marie de Gournay'in kaleme aldığı "*Kadınlarla Erkeklerin Eşitliği*" ve "*Hanımların Şikâyeti*", Poullain de la Barre'ye ait olan "*Cinslerin Eşitliği Üzerine*" isimli yapıtlar feminist edebiyatın ilk örneklerini oluşturmaktadır. Bu yapıtlar kadınların toplumsal ve edebi çevreler tarafından görünürlük talebinin neticesinde oluşmuştur. Gittikçe daha fazla dışlanan ve ezilen kadının eril görüşe karşı durduğu bu süreç birtakım tarihçilerce "*cinslerin savaşı*" şeklinde isimlendirilmiştir⁵⁶.

Ancak bu durum kadınlardan beklenenin tam tersini yapılmasına neden olmuştur. Kadınların yargı önünde yasal varlığı, ilk kez Fransa'da çıkarılan bir yasayla tanınmıştır. Ancak aynı kanun, bir erkeği ve kadını evlendikten sonra birey olarak tanımakta ve bu iki yönlü toplumda karar vermede erkeğe öncelik vermektedir. Bu durumlar, kadınların konumu değiştirmiş gibi görünse de özünde aynı kalmasını sağlamıştır.

Protestan Reformu, Rönesans ve Otuz Yıl Savaşları gibi birçok tarihi ve sosyal olay, Avrupa toplumları üzerindeki dini öğretilerin otoritesini baltalamaktadır. Sosyal sınırlar, hakim dogmalara karşı çıkarak yeniden düzenlenmiştir. Bu şekilde iş dünyasından sanata tüm sektörlerde yenilenen toplumsal algı biçimi, kadının toplumsal statüsünün yeniden yapılandırılmasını mümkün kılmaktadır. Edebiyat dünyasının özgürleşmesiyle birlikte hem kadın karakterler hem de yazarlar biçimlerini kaybetmişlerdir.

Josephine Donovan, eğitim düzeninin laikleşmesiyle kadınlara istenilen seviyede bir hürleşme getiremediğini şu sözler ile belirtmiştir⁵⁷:

---

⁵⁶ Joan Kelly, "Early Feminist The oryand the Querelledes Femmes 1400-1789", **Chicago Journals**, Cilt 8, 1982, s.67.

⁵⁷ Josephine Donovan, "**The Silence is Broken**", **Women and Language in Literature and Society**, Sally Mc Connel-Ginet, Ruth Borker, (ed.). v.d., New York: Preager, 1980, s. 207

“Yalnızca aristokrat kadınlar gerçek anlamda eğitim alabilmişlerdir. Rönesans’ın hümanist düşünürlerinden More, Erasmus ve Vives da kadınların eğitim haklarına değinmişlerse de hiçbiri gerçek anlamda erkek cinsiyle eşit bir eğitim hakkından bahsetmemiştir.”

Ruth Kelso, bu dönemde yazılan “*Rönesans Leydisinin Doktrini*” adlı çalışmasında, kadınların gündelik eğlence için aldıkları derslerin dahi ideal bir eş ve ev hanımı olmayı hedeflemesi gerektiğini belirtmiştir. Rönesans’ın meydana getirdiği etkiyle edebiyat dünyasında sekülerleşme yaşanarak dünyevi durumlar hür bir şekilde kaleme alındığını bir duruma dönüşmüştür. Laik sosyal yapı düzeninde daha kadının, erkek cinsiyle eşit şekilde konumlandırıldığı söylenememektedir.

Simone De Beauvoir konuyla ilgili şunları ifade etmiştir⁵⁸:

“Tanrı korkusu, her mazlum kadının isyan iradesini kalbinde olduğu sürece yok edecektir.”

Bu nedenle, günahkar kimliklerinden sıyrılan kadınların edilgen konumunu korumak ve kilisenin üzerindeki baskıyı kaldırmak için kadının kimliği yeniden inşa edilmiştir.

Beauvoir’in sözlerine bakıldığında bir kadını, kendisini eve, özellikle de kocasına adanmış bir ev hanımı olarak görmeye zorlanmaktadır. Böylece dini otoriteden kısmen kurtulmuş kadınlar, bu kez eril egemen otoritesine maruz kalmaktadırlar.

Başka bir yönden bakıldığında, edebi eserlerde kadın ve kadınlığın bireysel varoluşundan ziyade aşk temasının bu özgür ortamdan ortaya çıktığı belirtilmiştir. Erkeklerin güçlü duygularının belirtildiği aşk konulu yapıtlar, içeriklerinde kadın olduğu için kadınlık algısında bir tür kafa karışıklığı yaratmışlardır. Fakat bu dönemde oluşturulan eserler kadının kendisine odaklanmamışlardır. Kadınların bulunduğu bu yapıtlarda kadın, eril tahayyülün nesnesi olarak nitelendirilmektedir. Bu yapıtlar vasıtasıyla kadına dayatılan farklı söylemler, özellikle güzellik tekrardan üretilmektedir. Aşk, her iki cinsiyetin de karşılıklı ve eşit zevk almadığı, ancak objektif olarak kadınların güzelliğinden zevk aldığı bir seviye haline gelmektedir.

Ancak bu dönemde yayılan salon geleneği, kadın tasvirinin beklenmedik bir kaynağı olarak nitelendirilmiştir. Bu toplantılar, kamusal alan ile evsel alanın

---

⁵⁸ Simone de Beauvoir, **O Kadın “İkinci Cins”**, Çağdaş Kadının Kitapları, Bertan Onaran, (çev.). Cilt 3, İstanbul: Payel Yayınevi, 1993, s. 67

homojenleşmesini garanti etmektedir. Böylece erkek kültürüne ait olması gereken edebiyat ve sanat kavramları kadınların sınırlandırıldığı satırlarda ele alınmaktadır. Kadınlar önce salona ev sahipliği yaparak sonra da bu toplantılara katılım göstererek edebiyat çevrelerinde öne çıkmışlardır.

1789 yılındaki Fransız Devrimi, kadının toplumdaki yeri ve kadınlık algısı açısından bir dönüm noktası sayılmaktadır. Devrimden önce kulüplerde, edebi propagandalarda ve ayaklanmalarda etkin rol alan kadınlar, devrim sırasında erkeklerle eşit şartlarda öne çıkmışlardır. Ancak devrimden sonra kadınların katıldığı kulüpler “*Bu kulüpler annelerden, aile kızlarından, kardeşlerine bakan kızlardan değil, maceraperest Amazonlar, fahişeler ve özgürlük savaşçılarından oluşur*” gerekçesi ile kapatılmıştır⁵⁹. Bu yaklaşım, kadının ev ve aile alanıyla özdeşleştiğini göstermektedir. Devrimin bir başarısı şeklinde nitelendirilen “*İnsan Hakları Bildirgesi*”nin kadın haklarını yok sayması, toplumsal alanda hiçbir değişiklik olmadığını göstermektedir.

Mary Wollstonecraft’ın 1792’de “*İnsan Hakları Bildirgesi*”nin kadınların beklentilerini karşılayamamasının ardından yayınlanan “*Bir Kadın Hakları Savunusu*” adlı makalesi, feminist hareketin başarılı bir eseri olarak kabul görülmektedir. O zamandan bu yana, kadınların sadece hukuki değil, sosyal hakları ve kadınların edebiyatta yer almak için asırlardır sürdürdüğü mücadeleyi konu alan pek çok eser kaleme alınmış ve edebi üretkenliklerinin de arttığına işaret edilmiştir.

Yazın dünyasında yerlerini alan kadınlar, başlangıçta anı, mektup, biyografi gibi eleştirel sansüre izin vermeyen türleri seçmişlerdir. Kadın yazarların seçtiği diğer bir tür de yeni olan, daha erkek egemen olmayan ve klasik bir modeli ya da çerçevesi kurulmamış olan romandır. Roman türünde eserler veren “*George Eliot ve George Sand*”kadın konulu eserlerini erkek adı altında yayınlarak kimliklerini gizlemek istemişlerdir. Bu durum, kadınların karşılaştıkları zorlukları göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Bu dönemin bir diğer önemli yazarı “*Charlotte Brontë*” de eserlerinde başta özgürlük olmak üzere kadın sorunlarına ve kadın algısının çeşitli yönlerine değinmiştir.

Genelde kadınların yaratılıştan bu yana erkek egemenliğinin etkisi altında kaldıkları açık bir şekilde görülmüştür. Bu durum nedeniyle, bağımlı kadın ve baskın erkek güdüsü

---

⁵⁹ Lynn Hunt, **Erotizm ve Politika**, Ayşe Lahur Kırtunç, (çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1996, s. 92.

hakim olmuştur. Ayrıca kadınların sosyal hayatta karşılaştıkları ve edebi eserlere konu olan bir diğer zorluk da kadının güzel olması gerektiği söylemi olarak gösterilmektedir. Orta Çağ'da kadınlar felaketlerden sorumlu şeytani varlıklar olarak algılanmışlardır. Literatürde de rastlanan bu kadın algısı, günahkar kadın imajı ile günahsız bakire kavramları yan yana getirilerek işlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN VE SAVAŞ TEMALARININ İNCELENMESİ

2.1. VE DURGUN AKARDI DON

Stephan Garry'nin Rusçadan İngilizce'ye çevirdiği “*Durgun Don*”un ilk ve ikinci kitapları 1934 yılında ilk defa “*And Quiet Flows the Don*” adıyla yayımlanmıştır. 1940 yılında üçüncü ve dördüncü kitaplardan oluşan son bölüm ise “*The Don Flows Home to the Sea*” ismiyle yayımlanmıştır. Eserin içeriği ve üslubuna uyumlu şekilde gerçek çevirisi “*Durgun Don*” olarak yapılmış ve son olarak “*Ve Durgun Akardı Don*” ismiyle kabul edilmiştir.

Eserin ilk çevirisinin yapıldığı yıllarda, Sovyet edebiyatına yabancı olan ve romanın içeriğine dair herhangi bir bilgisi bulunmayan İngiliz okurlarına Don'un bir nehir olduğunu “*flows (akar)*” kelimesini ilave ederek belirtmek hedefiyle ve “*Sakin Don*”, “*Sessiz Don*” veya “*Durgun Don*” gibi uzun olmayan bir ismin çekici olamayabileceği görüşüyle İngiliz çevirmen, yaptığı çevirinin ilk kısmına, romanın lirik dokusuna uyumlu olduğunu düşündüğü “*Don Nehri Sakin Akar*”, ikinci kısmına da “*Don Nehri Vatani Olan Denize Akar*” ismini vermiştir. Eser, ülkemizde de “*Ve Durgun Akar Don*” olarak çevrilmiştir. Ancak eserin orijinal isminin “*Durgun Don*” olduğu belirtilmiştir. Eserin Türkçe'ye çevrilmesi 1965-1966 yıllarında gerçekleşmiştir⁶⁰.

Durgun Don adlı roman zamanın ve kültürün özelliklerini gerçekçi bir şekilde yansıtması açısından önemli olan ve birçok toplumsal unsuru bünyesinde barındıran romanı, epik ve tarihsel bir damara sahiptir. Realist edebiyat akımının tipik özelliklerini bulduran Durgun Don'da Şolohov, olayları gerçekçi bir şekilde resmetmeye çalışmış, gerçek dünyadan insanları ve olayları seçmiş, güvenli bir ortam yaratmaya çalışmıştır. Ayrıca eserde zaman zaman dünyada önemli tarihi şahsiyetlere de yer verilmiştir. Şolohov'un bu bölgede doğup büyümüş olması ve bu coğrafyayı ilk elden bilmesi, eserlerinde memleketi ile ilgili pek çok detayı gerçekçi bir şekilde sunmasına olanak sağlamıştır⁶¹.

⁶⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Ve_Durgun_Akard%C4%B1_Don (Erişim Tarihi: 06.09.2022).

⁶¹ <https://litrekon.ru/analiz-proizvedenij/tihij-don-sholohov/> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).

Politika, tarih ve edebiyat alanlarında büyük bir şaheser olarak kabul edilebilecek olan bu eser, savaş ve devrimin gerçekleştiği senelerinde Don Kazakları'nın hayatını konu almakta ve dört cilt ile sekiz ana kısımdan oluşmaktadır. Bu eser, 1912-1922 yılları arasında geniş bir tarihi dönemi kapsamakta ve Şolohov'un hayatını ve dönemin şartlarını bütün yanlarıyla anlatmaktadır. Eserin bu özellikleri, eseri bir başyapıt haline getirmiştir. Romanda, Rus Kazakları'nın giyimleri, türküleri, hayatları, barış zamanındaki yaşamları ve iç savaş öncesinde, sırasında ve sonrasında savaşa katılımları anlatılmıştır. Bu eser, Sovyet edebiyatının ilk önemli eserlerinden biri olarak gösterilmektedir⁶².

Şolohov'un Durgun Don romanıyla ustalığının üst seviyelere çıktığını Behramoğlu şu şekilde ifade etmiştir⁶³ :

“Durgun Don kişisel ve toplumsal olanın alabildiğine yoğun, bütünsel, derinliğine birleştirilebilmiş olmasıyla çağdaş dünya edebiyatının hiç kuşku yok ki en önemli yapıtlarındandır. Sovyet gerçekçiliğini, yeni insanın çatışkılar içinde oluşumunu kavramada öncelikle başvurulması gereken bir yapıttır”

Şolohov bu romanıyla yalnızca Don halkının Birinci Dünya Savaşı ve devrim sırasındaki farklı sosyal sınıflarını göstermekle kalmamış, aynı zamanda olaylarda çokça etkilenen kadın ve erkeklerin trajik kaderlerinin izini sürmeyi amaçlamıştır. Bu amacına ulaşan yazar, Çarlık döneminde Don Kazakları'nın yaşamını, devrimin ardından oluşan Bolşevik düşüncesini, savaş öncesi ve sonrası insanların psikolojisini, Don Kazakları'nın isyanlarını, sınıf mücadelelerini Sovyet hükümetinin kurulmasını ele almıştır. Yazar Don Kazakları'nın hayatına dair bölümlere yer verirken aynı zamanda birçok insanın hayatına da dokunmuştur. Yazarın geniş ve özgür anlatım tarzı, bireysel yaşam ortamları hakkında bilgi alınmasını sağlarken, aynı zamanda sosyal hayatı farklı açılardan da göstermektedir.

Don nehrine kıyısında bir Kazak köyü konumunda bulunan Tatarsk'da yaşanan olaylar duru, açık ve sade bir dil ile okura aktarılmıştır. Bu durum romanın durağan bir anlatımdan uzak tutulması sağlanmış ve okuyucuları etkileyen bir alan oluşturulmuştur. Köyde kendi halinde yaşayan köylülerin çiftçilikle ve balıkçılıkla uğraştığından ve inançlarına, adetlerine sınıksız bağlı sıradan ve çalışkan bir yapıyı bulunduklarından şu şekilde söz edilmiştir⁶⁴:

⁶² Ali İhsan, Kolcu. “**Batı Edebiyatı**”. İstanbul: Salkımsöğüt Yayınevi, (2010).

⁶³ Behramoğlu, Ataol. **Rus Edebiyatı Yazıları: XIX. ve XX. Yüzyıllar**. No. 4294. İstanbul Üniversitesi, 2001.

⁶⁴ ЯКИМЕНКО, Л. “Тихий Дон М.” ШОЛОХОВА. Москва: Советский писатель. Yakimenko, L. Tihiy Don M. Şolohova. Moskova: Sovetskiy Pisatel', 1954.

“Şolohov’un kahramanları Kazak köylülerdir. Onların sürekli çalışma hayatlarına şahit oluruz. Onlar için bu hayat pek de kolay geçmez. Ayakkabı tamir ederler, hayvanları otlatırlar, tarlayı sürerler. Hiç boş durmazlar. Örneğin gururlu ve güzel Aksinya iş yapmadan duramaz. Don’dan su taşır, evi temizler, inekleri sağır, otları toplar. Zor yıllarda köyde neredeyse hiç erkek kalmadığı zamanlarda da çatıyı yeniden örer, Dünya ile tarla sürmeye, ekim yapmaya giderler”

Toplumda kendilerine yer bulamayan Kazaklar, genellikle neşeli, heyecanlı, oyuncu, duygusal ve cesur, kendi gelenek ve alışkanlıklarına göre özgürce yaşamaya hevesli olan kişiler olarak tasvir edilmiştir. Kazaklar’ın bozkırlardaki hayatının sakin, durağan ve yavaş ilerlediğinden bahsedilmiştir. Köy yaşamlarındaki akışın aceleye gelmediği ve yavaş olduğu belirtilmiştir. Kazaklar’ın asırlardır süregelen milli geleneklerini ve kendine has adetlerini anlatırken, onların yaşam tarzları da detaylı bir şekilde gösterilmeye çalışılmıştır⁶⁵.

Yazar, romanın başkahramanı olan “Gregor” aracılığıyla halkın geleceğini göstermeye çalışmıştır. Tüm yaşamı savaş içinde zarar gören Gregor’un trajik kaderini, bilincindeki iki esas yatkınlığın iç içe ve karşıt durumda yer almasından kaynaklı olduğunu belirten Pospelov, bu iki esas yatkınlığı şu şekilde ifade etmiştir⁶⁶:

“Bu iki temel eğilimden biri, köylü yaşamına olan tutku, çalışmaya ve onun gözünde özgür, bağımsız, iş dolu Kazak yaşamının kendisi demek olan Durgun Don ırmağına duyduğu derin sevgidir. Öteki temel eğilimse, Gregor’un kendisini subaylar çevresinden ayıran çelişkileri anlayıp bilme yetisine varamayışıyla bağlantılıdır, kendisinin, iç savaşın o yıllarında haklarını almak için baş kaldıran milyonlarca köylü yığınının bir parçası olduğunu kavrayamayışıyla bağlantılıdır”.

Romanda, Gregor Melehov’un hümanizm ve adillik düşüncesinin olduğuna ve güç durumlarda kişinin insanlığında vazgeçmemesine vurgu yapılmaktadır. Savaşın insanlar için pek çok şanssızlık oluşturduğunu belirten Şolohov ayrıca tarihi olayların da geri dönüşünün olmadığından söz etmektedir. Şolohov, romanda üzücü olarak nitelendirilse de farklı durumlara neden olabilmesi adına eski dünyanın sonlandırılmasının gerekliliğinden bahsetmektedir⁶⁷.

2.1.1. Mihail Şolohov’un Yaşamı ve Edebi Yönü

Mihail Aleksandroviç Şolohov 24 Mayıs 1905 tarihinde Don bölgesindeki Kazak istasyonlarından biri olan Veşensakaya İstasyonu’nda dünyaya gelmiştir. Annesi

⁶⁵ https://a4format.ru/pdf_files_bio2/4b2a07b9.pdf (Erişim Tarihi: 06.09.2022).

⁶⁶ Pospelov, Gennadiy. “**Edebiyat Bilimi** Yılmaz Onay (çev.)” İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2005.

⁶⁷ <https://litrekon.ru/analiz-proizvedenij/tihij-don-sholohov/> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).

Ukraynalı babası ise Kazak olan Şolohov otobiyografisinde ailesiyle ilgili şu ifadeleri dile getirmiştir⁶⁸:

“Babam, Ryazanskaya eyaletinden gelen bir tüccardı. Hayatının sonuna dek meslek değiştirdi, değirmende çalıştı, Kazak topraklarında ekin ekti, istasyonda memurluk yaptı.”

Şolohov’un çocukluk dönemi Çir ve Don bölgeleri arasında yer alan geniş bozkırlarda geçmiştir. Şolohov’un babasının işinden dolayı ailesiyle birlikte 1910’da Krujilin çiftliğine yerleşmişlerdir. Eğitimini burada sürdüren Şolohov burada geçirdiği seneleri daha sonra şu sözleriyle anmıştır⁶⁹:

“1918 yılında Alman orduları şehre yaklaştığında işlerime ara verip evime gittim. Sonraki yıllarda ise Don bölgesi iç savaşın çatışma alanı haline geldiğinden eğitimime devam etmem mümkün olmadı.”

Don bölgesinde 1920’de Sovyet iktidarı başa gelince Şolohov ailesiyle beraber bu defa Karginskaya istasyonuna taşınmıştır. Bu süreçte Şolohov da istasyonda, çalışmaya başlamıştır. Şolohov bu dönemde daha 15 yaşında olmasına rağmen gündüzleri çalışmış geceleri ise istasyonda kalanlara dersler vermiştir. Şolohov, yaşamının bu bölümünü otobiyografisinde şu şekilde ifade etmiştir⁷⁰:

“1920 yılında Don bölgesinde yaşıyordum ve çalışıyordum. Uzun süre memurluk yaptım. 1922 yılına kadar Don bölgesini ele geçirmeye çalışan grupları kovaladık, onlar da bizi kovalıyordu. Her şey olması gerektiği gibiydi.”

Mihail Şolohov, 1922’de savaş yüzünden yarıda kalan öğrenimini sürdürmek adına Moskova’ya gitmiştir. 1923’ün eylül ayında “Yunoşeskaya Pravda gazetesinde” “İspitaniye (Deneyim)” ve “Tri (Üç)” isimlerindeki yazıları yayımlanmıştır. 1924 yılında yine “Yunoşeskaya Pravda gazetesinde” Şolohov’un ilk hikayesi olma özelliğini taşıyan “Rodinka(Doğum Lekesi)” adlı öykü basılmıştır⁷¹. Bu hikayenin konusu Kazak liderlerden birinin Rus bir komutanı öldürmesinin ardından bedenindeki doğum

⁶⁸ Viktor Vasilyeviç Petelin, **Mihail Şolohov v vospominaniyah, dnevnika i statyah sovremennikov: Kniga**, 1 1905-1941 gg. Moskva: Snetropoligraf, 2005, 23.

⁶⁹ Petelin, **a.g.e.**, s.35

⁷⁰ Petelin, **a.g.e.**, s.38

⁷¹ V.A. Çalmaev, **M.A. Şolohov v Jizni i Tvorçestve**, Moskva: Russkoe Slovo, 2010, s. 9.

lekesinden öz oğlunu öldürdüğünü anlaması ve sonrasında yaşananlar olarak belirtilmiştir. Trajik bir öykü olan bu hikaye, kendi çocuğunu öldüren babanın bu olaylara dayanamayıp yaşamına son vermesi ile bitmektedir.

Yazarın “*Donskie Rasskazy(Don Hikâyeleri)*” ve “*Lazorevaja Step (Mavi Step)*” isimli hikaye derlemeleri 1926 yılında yayımlanmıştır. Bu hikayelerde Şolohov sık sık Don’da yaşayan insanları ve ölüm konusunu işlemiştir. Gösterişsiz kişilerin kahramanlıklarına dikkat çekilen Don Hikâyeleri ile alakalı olarak Şolohov şunları dile getirmiştir⁷²:

“*Hayatın gerçeklerini yazmaya çalıştım, beni en çok kaygılandıran şeyleri... Ve hem parti hem de halk için ne kadar zor günler olduğunu yazmaya çalıştım.*”

“*Mavi Adım*” adlı eserinde, Şolohov, Jerebonak, Aleşinko serdtse ve Şibalkovo Simya” adlı hikayelerinde devam eden savaşı ve savaş nedeniyle çaresiz kalan insanların hayatta kalma mücadelesini anlatmıştır. Yukarıda bahsedilen derlemedeki bir başka hikaye olan “*Chujaya Krov (Yabancı Kan)*”da yaşlı Gavril ve karısının, oğullarını kaybettikten sonra tanıştıkları Petro adında genç bir komünisti kendi çocukları gibi sevmeleri konu alınmıştır. Fakat öykünün sonunda Petro çok sevilmesine karşın evden kaçmış, Kızıllar'a katılmış ve çatışmada öldürülmüştür. Şolohov’un ilk eserlerinden biri olan bu eserlerde yazarın insanın iç dünyasını da ortaya koyduğu görülmüştür. Yazarın kendine özgü yazı üslubunun hikayeleri çekici kıldığı ifade edilmiştir⁷³.

Şolohov, ilk hikayelerinde acı dolu, trajik ve dramatik temaları ele almıştır. Bu durumun oluşmasında yazarın Don bölgesinde iç savaşı yaşayan bir yazar olması etkili olmuştur. Yazarın yaşadığı olayların tarihi bir özellik kazanmaması da Şolohov’un temalarını bu gibi konulardan seçmesinde etkisi bulunan bir diğer sebep olarak gösterilmiştir⁷⁴.

Şolohov, Durgun Akardı Don’u yazmak için memleketine dönmüştür. Burada Maria Petrovna Gromoslavskaya ile bir evlilik gerçekleştirmiştir. 1927’de, Şolohov’un Moskova’daki arkadaşlarıyla mektuplarında büyük bir roman yazacağını izleri

⁷² Petelin, a.g.e., s. 38.

⁷³ G.S. Ermolaev, *Mihail Şolohov i Ego Tvorçestva*, Moskva: Gumanitarnoye Agenstvo, 2000, s. 183.

⁷⁴ S.N. Semanov, *Tihiy Don: Literatura i İstoriya*, Moskva: Sovremennik, 1977, s. 78.

gözlemlenmiştir. Söz konusu mektuplarda Şolohov, romanın yaklaşık dokuz bölümden oluşacağını ve 1912-1922 yılları arasında meydana gelen olayları ele alacağını belirtmiştir. Aynı yılın yaz mevsiminde Moskova'daki arkadaşlarına iki bölüm göndermiştir.

Eserin ilk kısımlarının oluşturulduğu o dönemde bir romanın yayınlanması edebiyattaki büyük isimlerin onayına bağlıydı. Bu yüzden Durgun Akardı Don'un yayında bu dönemin aktif yazarlarının desteğine gerek duyulmaktaydı. Dönemin önemli yazarlarından biri olan Serafimovic, Şolohov'un "*Mavi Step*" derlemesini okuduktan sonra, yazarı genç bir kartala benzetmiş ve Şolohov'a destek olmuştur. Serafimovic bir dergide yayımlanan yazısında "*Durgun Akardı Don*"un derhal yayımlanmasının gerekliliğini belirtmiştir. Bu durum sonucunda 1928 yılının ocak ayında Durgun Akardı Don'un basımına başlanmıştır.

Tarihçi Roy Medvedev, Durgun Akardı Don'un yazarlığı ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında şöyle der: "Şolohov'un kendinden emin ancak içine kapanık bir yazardır." Bu dönemde Aleksandr Aleksandroviç Fadeyev ve Maksim Gorki'nin destekleri ile ikinci cilt yayınlanır.

Şolohov, Kasım 1926'da yazmaya başladığı Durgun Akardı Don'un ilk kısmını 1927 yılının ilkbahar mevsiminde bitirmiştir. O dönemde roman konusunda çalışmaya devam eden Şolohov'un birçok öyküsü çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Bu hikayelerden bazıları "*Mavi Adım*" isimli kitapta toplanmıştır. Şolohov'un edebi çevrelerinin geliştiği 1925-1926'lı yıllarda Moskova'ya sıklıkla gitmiştir. Durgun Akardı Don'un yazarlığı üzerine Tarihçi Roy Medvedev, gerçekleştirdiği çalışmada, "*Şolohov kendinden emin ama içine kapanık bir yazardır*" ifadelerini kullanmıştır. Bu dönemde Aleksandr Alexandrovic Fadeyev ve Maksim Gorki'nin desteğiyle ikinci cilt yayınlandı⁷⁵.

Ekim dergisi 1929 yılının ilk üç sayısında bu kısımları yayınlar. Ancak bu yıl kollektivizasyon nedeni ile bütün ülkede olduğu gibi Don bölgesinde ve yazarın hayatında birçok şey değişir. Şolohov romanın üçüncü kitabını ancak 1930 yılında

---

⁷⁵ R.A. Medvedev, *Tihiy Don Zagadki i Otkritiya Velikogo Romana*, Moskva: AİRO-XXI, 2011, s. 17.

tamamlar. O dönemde Maksim Gorki Durgun Akardı Don’u yılın en sansasyonel eseri olarak nitelendirir

Şolohov, eserin altıncı bölümünü ve üçüncü kitabı 1929’da yazmaya başlamıştır. Veşenskaya istasyonuna taşınmasının ardından ilk on iki bölümü Ekim dergisinde yayınlanmak üzere yayıncılara göndermiştir. Ekim Dergisi bu bölümleri 1929’un ilk üç sayısında yayınlamıştır. Fakat o dönem kolektivizasyon sebebiyle tüm ülkede olduğu üzere Don bölgesinde ve Şolohov’un hayatında da pek çok değişiklik yaşanmıştır. Şolohov, romanın üçüncü kitabını 1930’a kadar tamamlamamıştır. O dönemde, Durgun Akardı Don adlı roman Maksim Gorki tarafından yılın en sansasyonel eseri unvanını almıştır⁷⁶.

Şolohov, Durgun Akardı Don’un üçüncü cildinde, Don bölgesinde Sovyet hükümetinin kurulmasını ve Kazak ayaklanmasını işlemektedir. Romandaki Gregor Melehov sadece Bolşeviklere katılmakla kalmamış aynı zamanda Kazak ayaklanmasının önde gelenlerinden biri haline gelmiştir. RAPP üyeleri, Durgun Akardı Don’un üçüncü cildinin temasını beğenmemiş ve bu yüzden kitabı yayımlamamışlardır⁷⁷.

Bu arada Şolohov, Durgun Akardı Don ile ilgili çalışmasını bitirmiş ve “*Uyandırılmış Topraklar*”ı yazmaya başlamıştır. Bu eser Yeni Dünya dergisinde yayımlanmaya başlamıştır. Şolohov, RAPP üyelerinin talep ettiği gibi “Durgun Akardı Don” adlı kitabında hiçbir değişiklik yapmamıştır. Sovyetler Birliği’nin lideri Joseph Stalin, Şolohov’u “*dönemin değerli bir yazarı*” şeklinde nitelendirmiş ve kitabının yayınlanmasını onaylamıştır. Durgun Akardı Don’un üçüncü cildi 1932’de Ekim dergisinde yayımlanmıştır⁷⁸.

1932’ye gelindiğinde Sovyetler Birliği’ndeki kolektivizasyon süreci önemli oranda sonuçlandırılmıştır. Fakat köylü kolhoz çalışanlarının yaşamında zamanla kötüleşme yaşanmıştır. Köylülerde, 1933’ün başında açlık ve kıtlık başlamıştır. Şolohov bu dönemde Veşenskaya istasyonunda hayatını sürdürmekteydi. Şolohov köylülerin hali ve bölgedeki kıtlık ile alakalı Stalin’le uzun süre yazışmalar gerçekleştirmiştir⁷⁹.

---

⁷⁶ V.A. Kovaleva, **Russkaya Sovetskaya Literatura**, Moskva: Prosveşeniye, 1983, s. 279.

⁷⁷ Medvedev, **a.g.e.**, s. 25.

⁷⁸ Valentin Osipov, **Pisatel i Vojd: perepiska M.A. Şolohova s İ.V. Stalinim**, Moskva: Raritet, 1997, s. 31.

⁷⁹ Osipov, **a.g.e.**, s.42.

Şolohov, 1924'ün ağustos ayında ilk defa Sovyet Yazarlar Çalıştayı'na katılım göstermiştir. Bu çalıştay süresince Moskova'da kalmıştır. Çalıştay sonrasında Şolohov'un yurtdışı gezisi, Stalin tarafından finanse edilmiş ve Şolohov iki aylık Avrupa seyahatine başlamıştır. Seyahati boyunca “İsveç, Danimarka, Londra ve Paris” gibi bölgelerde bulunmuştur.

Yazar dördüncü cildin ilk iki kısmını Pravda'da, öteki iki kısmını da İzvestia gazetesinde yayınlamıştır. Sonrasında, 1936 yılının ekim ayında Şolohov, İzvestia gazetesinde üç bölüm daha yayınlamıştır. Romanın ilk bölümleri Ekim dergisinde yayınlandığında, romanın çalındığı yönünde suçlamalar başlamıştır.

1936'da Gorki'nin vefat etmesiyle Şolohov, Sovyet Yazarlar Birliği'nin en önemli ismi durumuna gelmiştir. 1937'de Şolohov SSCB Yüksek Şurası'nda delege olarak görev almıştır. 1938 yılının ocak ayında da SSCB Akademik Birimi'nde akademisyen olarak görev almıştır.

Yazar, bu süreçte Durgun Akardı Don'u yazmayı bitirmiştir. 1937 yılının sonunda Şolohov, eserin yedinci bölümünü yazmış ve Yeni Dünya dergisinde yayınlamıştır. 1938 yılında 8 kısım ve 4 ciltten meydana gelen Durgun Akardı Don son şeklini almış ve yayınlanmıştır.

Şolohov, savaşın ilk dönemlerinde “*Vatan İçin Dövüştüler*” isimli eserinin ilk kısımlarını oluşturacak birkaç deneme yazmış fakat bir bütün olarak yayınlamamıştır. Bu dönemde Stalin'in yerini alan Nikita Sergeyeviç Kruşçev, Şolohov'u beraber Amerika'ya gitmesi için davet etmiştir. Şolohov geziye katılmış fakat geziyle ilgili herhangi bir yazı yazmamıştır⁸⁰.

Şolohov, 1955'te hasta olmuş ve bu rahatsızlığı 1961'e kadar devam etmiştir. Şolohov, başarılı kitaplarıyla 1941 yılında birinci seviye Stalin ödülünü kazanmıştır. Yazar, Durgun Akardı Don isimli kitabıyla 1965'te Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır. Şolohov'a 1975'te kansere yakalanmış ve bu hastalık 1984'te Şolohov'un vefatına yol açmıştır.

---

⁸⁰ Valentin Osipov, **Şolohov**, Moskva: Molodaya Gvardiya, 2010, s. 613.

2.1.2. Ve Durgun Akardı Don Adlı Eserin Yazım Süreci ve Tarihsel Süreç

Şolohov, Durgun Akardı Don'u yazmaya daha yirmili yaşlarda başlamıştır. Şolohov, romanın yazma kararının doğuşuyla alakalı şunları ifade etmiştir⁸¹:

“Romanın yazımına 1925 yılında başladım. Başlarda onu bu kadar uzun yazacağımı tahmin etmemiştim. Amacım devrim süresince Kazaklığı ve Kazakları anlatmaktı. Kazaklar, kumandan Kornilov'un Petrograd'da bulunan kolordusunda üçüncü atlı alayındaydılar.”

Yazar bu hedefle yazmaya başladığı romana “Donşina” ismini vermiştir. Donşina'nın hemen hemen seksen sayfasının yayımlanmasının sonrasında Şolohov, okurun bir anda oluşan Kazaklar'ın devrime karşı niye mücadele ettiklerini anlayamayacağı endişesini taşımış ve bu kaygısını şöyle dile getirmiştir⁸²:

“Kim bu Kazaklar? Voyska Donskaya da neresi? Okuyucuda bomboş bir etki uyandırmaz mıydı? Bu yüzden çalışmamı bıraktım ve daha geniş bir roman yazmaya başladım. Tasarı kafamda olgunlaşırken ben de malzemeleri toplamaya koyuldum. Kazakların yaşantısını yakından bilmemin bu işte büyük yardımı dokundu. Böylece, bugün ortaya çıkan Durgun Akardı Don'u yaklaşık 1926 sonlarında yazmaya başladım.”

Durgun Akardı Don adlı romanını yazmaya sonlandırıldığında Şolohov'un üstte bahsettiği oranda geniş çağlı bir roman oluşmuştur. Romanda 1912-1922 seneleri arasında ortalama 10 senelik bir süreçte Kazaklar'ın başından geçenler anlatılmıştır. Durgun Akardı Don romanında ele alınan senelerde Rusya'da devrim, iç savaş ve Birinci Dünya Savaşı gibi ses getiren sosyo-tarihsel durumlar yaşanmıştır.

Şolohov savaşı işlediği Donşina isimli yapıtını ikinci kısımda kullanmış, Durgun Akardı Don'un ilk kısmının ikinci bölümün ardından yazmıştır. Şolohov'un belirttiği üzere ilk cilt Kazaklar'ı tanıtmayı hedeflediğinden politik ve askeri durumların arka plana itildiği görülmüştür. Bu ciltte hemen hemen 3 sene öncesinden başlanmış ve Birinci Dünya Savaşı'na dek Kazaklar'ın kişilik nitelikleri ve hayat biçimi anlatılmıştır. Roman Melehov'un ailesinden başlanarak Tatarsk köyünde yaşamlarını sürdüren aileler ve bu ailelerin komşuluk bağlantılarını, kişilerin toplumla etkileşimleri ele alınmıştır. Şolohov bireylerin kişisel niteliklerinin yanında toplumun evlilik, hasat, bayram, ava çıkma, tarla sürme gibi toplumsal ve dini uygulamalarına da yer ayrılmıştır. Romanda Kazaklar,

⁸¹ Viktor Vasilyeviç Petelin, **Mihail Şolohov v vospominaniyah**, dnevnika i stat'yah sovremennikov: Kniga 1 1905-1941 gg., y.y., Snetropoligraf, 2005, s. 28

⁸² Petelin, **a.g.e.**, s. 29.

Ruslar, hokollar gibi toplumda yer alan gruplara ait unsurlar toplum demografisinin daha etkili bir şekilde kavranmasına imkan tanımaktadır.

Şolohov, Kazakları okuyucuya tanıtmanın yanında, bu cildin ikinci cildinde yer alacak olayların temellerini de içermektedir. Romanda Kazaklar içinde köle ve işçi sınıfının olmadığı görülmektedir. Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyesi olan Stokman isimli karakter daha sonra köye taşınmıştır. Görünüşe göre parti tarafından gönderilen Stokman, çoğunlukla okuma yazma bilmeyen köylüleri odasında toplamış, Don Kazakları'nın kısa bir tarihini okumuş, Pugachev, Karl Marx hakkında konuşmuş, proleterler ve burjuvazi hakkında bilgi vermiştir. Stokman'ın bu davranışının, gerçekte meydana gelen durumların tarihsel sıralamasına göre Kazaklar'ın bilincinde devrim görüşünün ne şekilde ortaya çıktığını yansıttığı söylenebilmektedir.

Romanın ilk cildinde Almanlar, Avusturyalılar, Türkler ve Fransızlarla savaş söylentileri dolaşmaya başlamıştır. Ancak köye doğru ve kesin bilgiler ulaşmamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın başında Kazaklar bu haberi resmi bilgilerden değil, kulaktan kulağa yayılan söylentilerden öğrenmişlerdir⁸³:

*“Avusturya çarını öldürmüşler diyorlar”, “Hayır veliahtı öldürmüşler”,
“Savaş olacak bak görürsün. Bizi yine onları bastırmaya yollayacaklar.”,
“Gösteririm ben bu mujiklere! Kanlarını içerim ben onların! Görsünler Don Kazağı
neymiş!”*

Şolohov, eserinde, Kazak bataryalarının, Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı sırasında savaştığı cephelerden birisi durumunda olan Rusya-Avusturya sınırına nasıl getirildiğini anlatmıştır. Romanın başkahramanı Gregor Melehov, 1914 yılında savaşa katılan birliklerden birinde yer almıştır. Avusturya sınırındaki savaş sahnelerinin yanı sıra Şolohov, Kazak köylerinde seferberlik nedeniyle yaşanan dinamikleri ve huzursuzluğu da şöyle anlatır⁸⁴:

*“Oysa orda toplanmış bin Kazağın aklındaki düşünce ayaklarının dibinde
hışır hışır devrilen düşman sancakları değildi, ansızın alabora olan kendi günlük
hayatlarıydı. Karıları, çocuklarıydı, yavukluları, toplanmamış ekinleriydi, yetim
kalmış köyleri...”*

⁸³ Şolohov, **a.g.e.**, Cilt 1, s. 226.

⁸⁴ Şolohov, **a.g.e.**, Cilt 1, s. 321.

Hosking, “Rusya ve Ruslar” isimli yapıtında Birinci Dünya Savaşı süresince devrime neden olan sosyo-psikolojik ve politik şartlardan şu şekilde bahsetmiştir⁸⁵:

“Bazen askerler cepheye hiç tüfekleri olmadan gönderildiler ve bir tüfeklerinin olması için arkadaşlarından birisinin ölmesini beklemek zorunda bırakıldılar... Monarşi saygınlığını; askeri yetersizlik, enflasyon, kaçakçılık, düşük ücretler, ve yaşamı ortalama kasabalılar- bilhassa kadınlar-için daha da zorlaştıran yiyecek sıkıntısı gibi sorunlar yüzünden çok daha hızlı bir biçimde yitirmeye başladı”

Şolohov’un bu dönemi, Hosking’in bahsettiği gerçeklerle uyumlu bir biçimde kaleme aldığı eserinden anlaşılmaktadır. Alman Wehrmacht’ın ateş hattında kalan Kazaklar, yeterli askeri teçhizata sahip olmadıkları için kalan orak ve tırmık şeklindeki tarım araçlarını savaş silahı olarak kullanmışlardır. Yeterli at olmadığı için çatışmada ölen arkadaşlarının atlarını almışlardır. Cesetlere ulaştıklarında bot, giysi, silah gibi gerekli savaş eşyalarını alıp gömmüşlerdir. Yiyecek olmayınca askerler için hazırlanan erzaklara ölü atların etleri eklenmiştir.

Rusya’ya karşı savaş gelişmiş, Almanlar cepheyi geçmiş ve Polonya’ya doğru ilerlemiştir. Şolohov da eserde Macarlar tarafından desteklenen Avusturyalılar’ın Rus kuvvetlerini geri püskürttüklerini ve Almanların bazı bölgelerde Rus cephelerini ele geçirdiğini bildirmiştir⁸⁶. Şolohov, askeri çatışmaları anlatmasına rağmen, ordu içindeki anlaşmazlıklara da yer vermiştir. Savaşa katılım gösteren kişilerden biri olan subay “Evgeni Listinski” mektubunda ordudaki olumsuz durumlardan şu şekilde bahsetmiştir⁸⁷:

“Çarın şanlı adını kirleten dedikodular öldürüyor beni. Ben bu dedikodulara inanmıyorum, inanmak istemiyorum. Geçen gün az kalsın Yüzbaşı Gramof’u öldürüyordum. Benim yanımda Çariçe hakkında saygısız sözler sarfetmek küstahlığında bulundu... Ancak damarlarında serf kanı dolaşan insanların böyle iftiralara itibar edebileceğini söyledim ona. ...Muhafız alaylarında özellikle subaylarda gerçek bir vatanseverlik ve hanedan sevgisi aramayın.”

Eserin baş kahramanı Gregor’un silah arkadaşları ile kurduğu diyaloglar ordunun tabanında da ortak görüş ayrılıklarının olduğuna işaret etmektedir. Tedavi olduğu hastanede denk geldiği yaralı bir asker şunları dile getirmiştir⁸⁸:

“Sen çar için savaştığını sanıyorsun ama Çar dediğin kimin nesi? Zorbanın biri. Çariçe desen orospunun teki! Sirtımıza yük ikisi de...Savaşta zengin olan semirir. Yoksul acından geberir. ...Fabrikatör kısmı burnunu votkadan ayırmaz,

⁸⁵Geoffrey Hosking, Rusya ve Ruslar: Erken Dönemden 21. Yüzyıla, Çev. Kezban Acar, İletişim Yayınları, 2006, s. 535-536

⁸⁶Şolohov, a.g.e., c. 1, s. 321.

⁸⁷Şolohov, a.g.e., c. 1, s. 176

⁸⁸Şolohov, a.g.e., c. 1, s. 180

asker kısmı başını bittten alamaz. Kapitalist karını alır iç eder, işçi yalın ayak gezer. Bizim düzen bu işte.”

Hosking’in de üstte verilen kitabında sosyal yapıda görüş farklılıkları kapsamında Birinci Dünya Savaşı’nı Ruslar’ın birlik ve beraberliği konusunda bir şans şeklinde yorumlamıştır⁸⁹.

Romanın ikinci cildi, 1916’da Don bölgesinde meydana gelen olayların bir açıklamasıyla başlamıştır. Bu ciltte Şolohov, bir devrime yol açacak olayları ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Listede, ordunun Rus toplumu içinde siyasetten bağımsızlığını savunanlar, çar taraftarları ve sosyalistler gibi farklı grupları temsil eden şahsiyetlerin de yer aldığı görülmüştür. L.Kolodniy, bu eserin “*tarih koktuğunu*” ifade etmiştir⁹⁰.

İkinci cildin sonunda Şolohov, Mohof karakteriyle Tatarskiy bölgesinde çarlık rejiminin devrileceği haberini duyurmuştur. Fakat Kazaklar’ın bu habere verdiği reaksiyonlardan hangi tarafı tutacaklarına karar veremedikleri anlaşılmıştır. Rejimin devrildiği ve yerine geçici bir hükümetin kurulacağı haberi Kazaklar tarafından büyük bir takdirle karşılanmıştır. Mohof’un “*Bir haftadır gazete okumadık*” sözleri, merkezdeki olayların Don bölgesine geç geldiğini göstermiştir⁹¹.

Medvedev de Don bölgesinde devrimin eş zamanlı olarak etki yaratmadığı ve bu yüzden de Durgun Akardı Don’da geniş yer tutmadığını ifade etmiştir⁹².

Ascher, devrim yapıldığında çarlık rejimine son verilmesiyle kanuni olmasa dahi birbirine zıt tüm kesimlerin aynı zamanda iktidarı kazandığını söylemiştir. Bir tarafta geçici hükümet oluşturma gayretleri devam ederken bir tarafta da Birinci Dünya Savaşı sürdüğünden Rusya’nın Alman işgaline yönelik savunulmasına gerek duyulmaktadır. Fakat bu politik karmaşa cephede mücadele eden askerler arasında ayrılmaya yol açmıştır. Hosking bu durumu şu şekilde ifade etmiştir⁹³:

“Rusya’da disiplini, sivil ulus kavramı etrafında yeniden tesis etme çabası çöktü ve bu, orduyu nihai bir krize sürükledi.”

---

⁸⁹Hosking, a.g.e, s. 537.

⁹⁰Kolodniy, a.g.e.,s. 56.

⁹¹Şolohov, a.g.e., c. 1, s. 312.

⁹²R.A. Medvedev, Tihiy Don zagadki i otkritiya velikogo romana, Moskva, AİRO-XXI,2011, s. 153.

⁹³Hosking, a.g.e, s. 542.

Şolohov bahsi geçen bu olaylara romanın ikinci cildinde şu şekilde yer ayırmıştır⁹⁴:

“Kazaklar istasyonda birkaç gün kaldılar. Geçici hükümete bağlılık andı içtiler ama istasyonda kaynaşan erlerden hep ayrı durdular. Erler dağıtılan sekiz günlük kumanyaları yiyip bitirdiler. Komşu köylere doluştular. Nereden geldi, kim getirdi bilinmez içkiler çıktı satışa. Atlarına bakmıyorlardı, bütün günlerini Pazar alanında alışverişle geçiriyorlardı. Alayın cepheye dönmesi için emir gelince hoşnutsuzluk açıktan açığa kendini gösterdi. İkinci bölük cepheye gitmeyeceğini bildirdi.”

Tarihi kaynaklarda bu olaylar, Don Bölgesi Ayaklanması veya Kazak Ayaklanması ismiyle anılan ayaklanmanın temellerini attığı belirtilmiştir. Şolohov, Kazakların gerekçesi farketmeksizin artık savaşmayı talep etmediklerini ve emre karşı gelişlerin arttığını şöyle aktarmıştır⁹⁵:

“Üç yıldır koynumuzda silahla yattık yetmedi mi?”, “Bıktık artık be, gına geldi” “E peki, çarı niye devirdik öyleyse? Çarın zamanında neyse bugün de o”

Şolohov, kişisel şekilde savaş alanını bırakıp giden askerlerin bulunduğunu da dile getirmiştir. Savaştan kaçması sebebiyle ifadesi alındığı sırada *“Dayanamadım artık kardeş”* deyip ağlamaya başlayan Fomin karakteri bu askerleri örneklemiştir⁹⁶.

Yazar, romanın bu kısmında bazı askeri bilgilere değinmiş ve bunları şu şekilde ifade etmiştir⁹⁷:

“Sol kanatta 53. Piyade tümeni ile 307. Sibiryaya Piyade tugayı bağlantı siperleri boyunca yayıldı”, “80. Tümenin 320. Çembarski, 319. Bugulma ve 318. Çernoyarsk Alayları mevzilerinden geri alındılar.”, “1915 Mayıs, Almanların 13. Demir Alayı Olkoviç köyünün yakınındaki çayırı aşmış gelmişti.”

Eserde aslına sadık kalınarak anlatılan bir diğer tarihi olay da Kornilov Olayı’dır. Lavr Kornilov, Birinci Dünya Savaşı sırasında Kazak ordularının komutanlığına atanmıştır. Kornilov, komutasındaki orduda asker kaçağı ve itaatsizlik için ölüm cezası kanununu çıkarmıştır. Geçici hükümetin kurulması sırasında örgütlediği askerlerle dönemin başkenti Petrograd’a çıkmıştır. Kornilov’un 1917’deki darbe girişimi başarısız olmuştur. Örgütlediği birlikler demiryolu işçilerinden ayrılmış ve Kornilov vatana ihanetten ülkeden kovulmuştur. Şolohov, Kornilov Olayı’nı General Kornilov’un gerçek

⁹⁴ Şolohov, **a.g.e.**, Cilt 1, s. 88.

⁹⁵ Şolohov, **a.g.e.**, Cilt 3, s. 89.

⁹⁶ Şolohov, **a.g.e.**, Cilt 3, s. 112.

⁹⁷ Medvedev, **a.g.e.**, s. 163.

adını kullanarak anlatmıştır. Romanın ikinci cildinde dördüncü kısımdan başlamış ve altı bölümün tamamında Kornilov'un atanmasından görevden alınmasına dek geçen zaman, üstte belirtilen tarihi gerçeklere uygun şekilde anlatılmıştır⁹⁸.

Yazar, Donşına ismiyle başladığı Durgun Akardı Don şeklinde sürdürdüğü romanın ilk iki kısmını 1927 yılının ilkbahar aylarında bitirmiştir. Durgun Akardı Don romanı, 1928'nin ocak ayında Ekim dergisinde Serafimoviç'in şu sözleriyle beraber yayımlanmıştır⁹⁹:

“Şolohov henüz gencecik bir delikanlı. Edebiyat ufkunda mini mini bir kara nokta gibi görünmeye başlayalı şunun şurasında iki üç yıl oluyor. İçimizde en ileri görüşlü olanlarımız bile onun gücünü bu kadar kısa zamanda, böylesine sağlam bir biçimde gösterebileceğini asla kestiremezdik. Hayır, onun kendi halkını anlatmakla kaldığını, onları kâğıt üzerine geçirmekle yetindiğini kabul edemeyeceğim. Her birinin yüzünde kendine özgü kırışıklar bulunan, her birinin kendine özgü burnu, kenarları kısım kısım kendi gözleri, kendine özgü konuşma biçimi olan bu soluk alıp veren, bu renkli insan kalabalığı gözlerimizin önünde canlanmıştır bizim. Bunların her biri, kendine göre nefret eder. Her birinin sevgisi başka biçimdedir, her birinin yüreği başka bir biçimde tutuşur bunların ve her birinin mutsuzluğu kendine göredir. İşte her insan tipine o kendine özgü karakteri, bir baskasında rastlanmayan kendine özgü nitelikleri verebilmek; başkasında rastlanmayan bir iç dünyası yaratabilme yeteneği - bu muazzam yetenektir ki, Şolohov'un, şimdi bizim onu gördüğümüz yükseklerle çıkarabilmiştir.”

1929'da Şolohov, romanın altıncı kısmını ve üçüncü cildini yazmaya başlamıştır. Bu cilt, devrimden sonra 1918'de Don temsilcisinin geçici hükümete seçilmesiyle başlamıştır. Sovyet hükümetinin kuruluşu ve Don bölgesindeki Kazak ayaklanması da anlatılmıştır. Ascher, eserinde Birinci Dünya Savaşı sonunda Rus cepheleindeki durumu şu şekilde anlatmıştır¹⁰⁰:

“1918 yılı baharının sonlarına doğru Rusya'nın güneyinde ve Don bölgesinde koşullar oldukça ağırdır. Çatışmayı kaybeden Alman orduları Ukrayna, Kırım, Kafkaslar ve Don bölgesinden çekilir. Sovyet Rusya'nın Kızıl Ordusu daha da güç kazanır ve güneye inme hazırlıklarındadır.”

Rusya'nın iç bölümlerindeyse bu dönemdeki karmaşalar çeşitli sebeplerden dolayı devam etmektedir. Smith, Rus devrimini ele aldığı eserinde cephe dışında oluşan karmaşaların sebebini şu şekilde belirtmiştir¹⁰¹:

“Tüm bu savaş ortamında köylüler ise toprak paylaşımından dolayı bir kargaşa içerisindeydiler. Kalabalıklar halinde cepheden dönmeye başlayan,

⁹⁸ Maksim Viktoroviç Vasilev, “Vıstuplenie L. G. Kornilova i Pskovskaya Guberniya”, **Pskov, naučno-praktičeski istoriko-kraevedčeski jurnal**, 2010, No:33, s. 72.

⁹⁹ V.A. Çalmaev, **M.A. Şolohov v jizni i tvorčestve**, Moskva, 2010, s. 24.

¹⁰⁰ Abraham Ascher, **Russia: A Short History**, Oxford: Oneworld, 2002, s.154.

¹⁰¹ S.A. Smith, **Rus Devrimi**, Ümit Hüsrev Yolsal, (çev.). Ankara: Dost, 2010, s. 80.

herhangi bir direniş için silahlı hazır bulunan grupların da katılımı ile köylü ayaklanması da büyür. Sosyal siyasi gruplaşmalar ve çatışmalar gibi dinamiklerin sonucunda Rusya'da iç savaş çıkar. Bolşeviklerin iktidara gelmesi ile onlara karşı "Beyazlar" ordusu toplanır. Beyazlar çarlık döneminin ordu sisteminde görev yapan deneyimli subaylardan oluşur. Bolşevikler ise Rusya'nın iç ve dış güvenliğini sağlamak için yeni bir ordu kurmak zorunda kalır. Bolşeviklere ait ordu daha sonrasında "Kızıl Muhafızlar" olarak anılır."

Romanın bahsi geçen karmaşa ortamını ve isyanları işleyen üçüncü cildinde Don bölgesinin düşmanlara karşı savunulması için bölgeye gelen askerlerin yaşadıkları durumun bir anda "Kızıllar ve Beyazların" toprakları elde etmek adına savaştığı bir halini aldığı görülmüştür. Romanda Don temsilciliği darbe karşıtı gibi görünse dahi cephede karmaşa içinde bulunanlar arasında da görüş birliğinden bahsetmek mümkün görülmemiştir. Gregor ve kardeşi arasındaki diyalog bu görüş ayrılığının iki kardeş arasında bile bulunduğunu göstermiştir¹⁰²:

"Görüyor musun nasıl ikiye ayırdılar milleti? Namussuzlar. Pullukla tarla sürer gibi bir kısım bir yarıda öbür kısım öbür yarıda. Benden gitgide uzaklaşır gibisin öyle değil mi? Korkarım gidip kızıllara katılacaksın sen de. Daha kendini bulamadın Grişa."

Yazar bu karmaşa içinde köylerde meydana gelenleri de şu şekilde aktarmıştır¹⁰³:

"Başarı iki taraf arasında gitti geldi, bu arada cephe gerisinde hasat başlamıştı. İşçi sıkıntısı çekiliyordu. Yaşlı erkeklerle kadınlar işin altından kalkamadılar. Üstüne cepheye askeri malzeme ve yiyecek götürmek için durmadan köylülerin atlarına arabalarına el konuluyordu."

Cephede savaş devam ederken orduda ayrışmalar başlamıştır. Romanda cepheden ilk ayrışan birliğin Gregor'un kardeşinin idare ettiği alay olduğu belirtilmiştir. Hosking, o dönemdeki Rus halkıyla ilgili şu tespitlerde bulunmuştur¹⁰⁴:

"O ana kadar birçok erkek, kendileri için esas olan şeyin başkalarının Rusya'sını savunmak değil, kendi köylerine dönerek, yapılması beklenen arazi dağıtımına katılmak olduğuna karar vermişti. Askerler, silahlarını kapıp cepheden kaçarken bindikleri trenleri ülkenin içine sevk ettiler. Yeni yeni gelişmekte olan vatanseverlik duyguları buharlaşmakta ve yerini krizlerle beli bükülmüş bir yerelliğe bırakmaktaydı."

Yazar da romanında Hosking'in üstte belirttiği tespitleriyle uyumlu olacak biçimde Kazaklar'ın ayaklanma için hazır durumda bulduklarını göstermiş ve bu durumun sebeplerini şu şekilde açıklamıştır¹⁰⁵:

¹⁰² Şolohov, a.g.e., Cilt 1, s. 245.

¹⁰³ Şolohov, a.g.e., Cilt 1, s. 246.

¹⁰⁴ Hosking, a.g.e., s. 542.

¹⁰⁵ Şolohov, a.g.e., Cilt 3, s. 285.

“Kuzey Kazakları yoksuldular. Ne verimli toprakları ne üzüm bağları ne değerli av ve balık alanları vardı. Zaman zaman Çerkask’tan ayrılırlar, akıllarına estikçe Büyük Rusya nahiyelerini basarlardı. Stenka Razin’den bu yana baş kaldıran tüm isyancıların baş destekleyicileriydiler. Hatta daha sonraları, Çar diktasının demir topuğu altında ezilen bütün il, huzursuz ve için için kaynarken, açıktan açığa başkaldıranlar, atamanların peşine takılıp, Çarlık düzenini temellerinden sarsalayanlar, yine bu yukarı nahiyelerin Kazakları olmuştu. İmparatorun birlikleriyle çarpışanlar, Don’da ilerleyen mavna kervanlarını yağma edenler, taa Volga’ya kadar uzanıp Zaporzniye’nin boyun eğdirilmiş Kazaklarını ayaklandıranlar, hep onlar...”

Romanda Beyazlar ile Kızıllar arasında sıkışıp kalan Kazaklar yeni bir isyanı başlatmıştır. Gregor Melehov, komuta ettiği tümeniyle beraber Kazak isyanının mühim öncülerinden biri durumuna gelmiştir. Gregor Melehov, Kızıllar’ın görüşlerini benimsemediğini şu şekilde ifade etmiştir¹⁰⁶:

“Bir eşitlik tutmuşsun. Bolşevikler de cahil halkı öyle kandırıyorlar işte. Kızıl orduyu al, köyden geçtiler gördük. Cephede hep diyorduk eşit olacağız diyorduk, subaylar da erler de aynı parayı alacak. Yok, ama yemdi o, yem. Toprak sahibi ne kadar kötü olursa olsun, onun yerine geçen baldırı çıplak ondan on kat kötü olur.”

Aynı şekilde yazar, bir diğer bölümde de Gregor karakterinin savaşla ilgili görüşlerini şu şekilde anlatmıştır¹⁰⁷:

“Kazakların yolu Rusya’nın topraksız köylülerinin, farbika adamlarının yoluyla çarpıştı. Ölümüne savaş onlarla! Kazak kanıyla yunmuş verimli Don toprağını çek al ellerinden! Vur beline Moskova’nın, yüz kızartıcı bir barışa zorla, eğ boynunu! Geçitte durmak yok!”

Gregor karakterinin devrimle ilgili görüşleri ve tutumu romanın basılmasının önündeki en önemli engel olarak görülmüştür. 1929’da Ekim dergisinde ilk 6 kısmın yayınlanmasının ardından romanın yayımlanmasına engel getirilmiştir. RAPP üyelerinden biri olan Panferov, yazara Gregor karakterinin tutumlarında ve görüşlerinde değişiklik yapmadığı takdirde Durgun Akardı Don romanının yayımlanmayacağını belirtmiştir¹⁰⁸.

Üçüncü cildin yayımlanması sadece romanın el yazması nüshalarını okuyan Stalin’in onaylamasıyla mümkün olmuştur. Roman 1932’de kısımlar şeklinde Ekim dergisinde çıkmayı sürdürmüştür. Bu dönemde Rusya’da kamulaştırma sürecine geçilmiştir. Kamulaştırma, büyük toprak sahiplerinin topraklarının köylülere eşit şekilde

¹⁰⁶ Şolohov, a.g.e., Cilt 3, s. 165.

¹⁰⁷ Şolohov, a.g.e., Cilt 3, s. 185.

¹⁰⁸ Medvedev, a.g.e., s. 21.

pay edilmesi esasına dayandırılmıştır. Nitekim, bu dönemde tarım arazilerinin düzenli bir şekilde ekilmemesi ve kuraklık yüzünden kıtlık ortaya çıkmıştır. Savaşlar erişkin erkeklerin vefat etmesine yol açarken kıtlık, bölgedeki çocuk, kadın ve yaşlı kişilerin ölmesine neden olmuştur. Yazar, bu olaylar üstüne Durgun Akardı Don romanı üstünde çalışmalarına ara vermiştir.

Beyaz Ordu'nun tekrardan bir araya gelerek Moskova'ya girişi ve bu dönemde yaşanan Kazak ayaklanmaları eserin dördüncü cildinde anlatılmıştır. *“Kazak alayları Kuban'a gider. On binlerce Kazak ailesi savaştan kaçmak için göç eder. Yaşlılar, kadınlar ve çocuklar tifüsten ölür.”*

Yazar romanındaki olayların tarihi akışa uyumlu bir biçimde tasvir etmiştir. Romanda Beyaz Ordu'nun Don bölgesinden geri çekildiği, istasyon ve çiftlikleri tekrardan Kızıl Ordu'nun devraldığı anlatılmıştır. Sonrasında tekrardan Beyazlar ile Kızıllar arasında çatışmalar başlamıştır. Kazaklar'ın ayaklanmasıyla neticelenecek olan olumsuzluklarıysa karakterlerin görüşleri vasıtasıyla şu şekilde aktarılmıştır¹⁰⁹:

“Kazaklar yine savaştan kaçmaya can atıyorlar senin anlayacağın, onun için bu savaştan bir şey çıkacağı yok.”

Bu ifadeler Kazaklar'ın savaşa karşı olan isteksiz tutumlarını göstermiştir. Bu defa Kızıl Ordu'da bulunan ve hayat koşullarından bıkan Kızıl Kazaklar isyanı başlatmıştır. Hosking, kitabında dönemin Rusya'sında meydana gelen olanlarla ilgili şunları ifade etmiştir¹¹⁰:

“İç savaş yüzeysel düzeyde Kızıllar ve Beyazlardan oluşan iki taraf arasında cereyan eden bir mücadeleydi. Fakat aslında bundan çok daha fazla bir şey; toplumun farklı gruplarını bir birlerine bağlayan normal bağların muazzam bir şekilde kırılmasıydı. Aslında “toplum” kelimesini kullanmak ne kadar doğru tartışılır çünkü ortak kimlik ve inanç bağlarının hepsi, neredeyse tamamen kırılmış ve yerini hayatta kalmak uğraşına bırakmıştı.”

Yazar, Durgun Akardı Don romanının son cildinde Hosking'in bahsettiği olumsuzlukları anlaşılır bir şekilde göstermiştir. Bu kısımda askerlerin ve köylülerin yaşamsal gereksinimlerini gidermek adına yağma ve talan yaptıklarına şahit edilmiştir. Cephedekilerin mallarına el koyulması ve hırsızlık yapılması pek çok kişi tarafından normal bir durum olarak nitelendirilmiştir. Şolohov, cephenin yanında köylerde bile

¹⁰⁹ Şolohov, a.g.e., Cilt 3, s.26.

¹¹⁰ Hosking, a.g.e., s.559.

akrabaların politik tutumlardan kaynaklı birbirlerini öldürdüğünden bahsedilmiştir. Uzunca bir zaman Beyazlar'a hizmet sunan Gregor karakteri de daha çok Kazak kanına girmeyi istemeyerek Kızıl ordunun Polonya cephesinde görev almıştır. Sonrasında Beyaz ordudaki geçmişinden ötürü ordudan ayrılmak zorunda kalmıştır. Gregor karakterinin köyüne döndüğünde Don bölgesindeki Kazaklar'ın yeni bir ayaklanmaya hazırlandığı anlatılmıştır. Eserin son bölümlerinde Gregor karakteriyle İhtilal komitesi başkanı, arasındaki şu diyalog Kazaklar'ın amacını bilmedikleri savaşla ilgili tutumlarını ifade etmiştir.

Şolohov kitabında, 1920'lerin sonlarında hükümetin müsadere politikası nedeniyle Don bölgesinde isyanlar çıktığını anlatmıştır. Böylece Kazaklar'dan beyazlara geçiş başlamıştır. Dördüncü Kazak isyanı, köylülerin katılımıyla Boguchar nahiyesinde gerçekleşmiştir. Romanın kahramanı Gregor, Devrimci Komite'den kaçmış ve kırmızı karşıtı fikri savunan çeteye katılmıştır. Yaklaşık bir yıllık takipten sonra çeteden ayrılma kararını almıştır. Gregor gizlice Aksinya'yı kaçırmış ve Kuban'a veya ötesine gitmek için köyüne dönmüştür. Gregor, Aksinya ile kaçmaya başlamış ama yakalanmıştır. Sonrasında Aksinya çatışmada yara alarak hayatını yitirmiştir. Bu olaydan sonra Gregor, herhangi bir gruba ait olmadan, kendisi gibi kaçaklarla ormanda yaşamaya devam etmiştir. Roman, Gregor'un memleket hasretine dayanamayarak birkaç ay sonra köyüne dönmesiyle sona ermiştir. Romanın son cildi 1933-1938 senelerinde bölümler şeklinde yayımlanmıştır. Roman, 8 bölüm ve 4 ciltten oluşmuş ve romanın son şekli 1938 yılında yayımlanmıştır.

Bütün bu bilgilerin ışığında Durgun Akardı Don'un ortaya çıkarılması fikri ancak 1924 ile 1928 yılları arasında, Don istasyonlarının yıkık halde kaldığı, Kazak aile üyelerinin savaştan gazi olarak dönmeye başladığı o kısa sürede mümkün olduğu görülür. Semanov, savaş sonrası halkın içinde bulunduğu durumun eser üzerindeki etkisini şöyle açıklar;

Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında, Durgun Akardı Don'un yazılması fikrinin sadece Don istasyonlarının harap olduğu ve Kazak aile üyelerinin gazi olarak savaşa girdiği 1924-1928 yılları arasında mümkün olduğu açık bir şekilde belirtilmiştir. Semanov, insanların savaş sonrası durumunun iş üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamıştır¹¹¹:

---

¹¹¹ S. N. Semanov, **Tihiy Don: literatura i istoriya**, Moskva: Sovremennik, 1977, s. 57.

“Kazak askerler Don bölgesine cepheden evlerine döndüklerinde yaşadıklarının etkisi altındadırlar. Savaş öncesinde hayat şartlarına az da olsa alışmaya çalışsan bu insanlar hayatlarının daha önce nasıl olduğunu hangi yollardan geçtiklerini ve tüm bunların askerlik hizmeti için olduğunu hatırlarlar. Bu ve benzeri anılar romanın yazım fikri için gerekli alt yapının temel taşlarıdır.”

Medvedev, iç içe geçen tüm bu olay örgülerini kapsayan bir eserin yazılması görüşünün sadece iç savaşın sonrasında oluşabileceğini öne sürmüş ve şunları ifade etmiştir¹¹²:

“Don bölgesine yeni bir üst devrimin geldiği ve yeni bir tür iç savaşın yaşandığı 1929-1930 ya da 1931-1933 yılları arasında Podnyataya TselinaUyandırılmış Topraklar, Bruski gibi eserler yazılabilir ancak Durgun Akardı Don gibi bir epik trajedinin bu yıllar arasında ortaya çıkması düşünülemez.”

Bu anlamda Medvedev, romanın yazıldığı 1928-1940 yıllarının, eserin yapısal özellikleri ve içeriği dikkate alındığında Durgun Akardı Don’u yazmak için en uygun dönem olduğunu belirtmiştir. Bu kısa sürede, Medvedev’in argümanını doğrulayan iç savaşın acıları hakkında birçok kitap yazılmıştır. A. Fadeev’in Yenilgisi 1927’de D. Furmanov’un Çapayev’i 1923’te, A. Serafimoviç’in Demir Perdesi 1924’te, M. Bulgakov’un Belaya Beyaz Muhafız’ı 1925 ile 1927 arasında yayınlanmıştır. Yazarın Durgun Akardı Don’un yazıldığı senelerde, o savaşın hatıraları ve dramatik olaylar, savaşı yaşayanların zihninde hala canlı halde bulunmaktadır.

Yeni oluşturulan arşivlerde gerektiği kadar belge elde etmek ve diğer tarihçilerden yararlanmak için tüm bu anıları bir araya getirmek, birleştirmek ve kağıt üzerinde tamamlamak gerekmektedir. Olaylara katılım gösterenlerin hatıralarından hemen faydalanmak bir öncelik olarak nitelendirilmiştir. Çünkü hatıralar ölenle birlikte yok olmaktadır. Semanov, eserin kaliteli yapısının yalnızca Şolohov’un yaratıcılığına değil, aynı zamanda Don’daki trajik ama gerçek olayların direkt sonucuna da bağlı olduğunu ifade etmiştir¹¹³.

2.1.3. Eserin Sanatsal ve Yapısal Açından Sahip Olduğu Özellikler

Durgun Akan Don, 20. yüzyılın büyük eseri, halk ve devrim hakkında yeni bir İlyada destanı olarak nitelendirilmektedir¹¹⁴. Daha önce de belirtildiği üzere roman, 1912 baharından 1922 baharına kadar olan 10 senelik süreçte Voyska Don bölgesinde ikamet

¹¹² Medvedev, **a.g.e**, s. 123.

¹¹³ Semanov, **a.g.e**, s. 85

¹¹⁴ K Zelinski, **Sovyet Edebiyatı**, Funda Savaş, (çev.). İstanbul: Konuk Yayınları, s. 289.

eden Kazak halkının hayatını anlatmaktadır. Durdur Akardı Don dört cilt, sekiz fasıl, iki yüz ve orijinal dilde yirmi alt yazı ve on dört yüz sayfadan oluşturulmuştur¹¹⁵. Romanın ilk bölümü Melehov ailesinin okuyucuyla buluşmasıyla başlamış ve Natalya'nın karısının Melehov ailesine gelmesiyle sona ermiştir. Aile; Peder Panteley Prokofyevich, karısı Ilyinichna, romanın ana kahramanı Gregor Melehov, kız kardeşi Dunya, ağabeyi Pyotr ve karısı Darya. Tatarsk Garı ve Yagodniy Çiftliği'nde yaşayan Kazaklar'ın yaşam tarzı ilgili bölümde detaylı olarak anlatılmıştır. Bölümdeki aktif karakterlerin, Melehov ve Kurshonov ailelerinin yanında Melehov'un komşusu Stepan ve eşi Aksinya olduğu belirtilmiştir. Aksinya, diğer tüm karakterler onunla etkileşime girdiğinden, hem yapısal hem de duygusal olarak ilk bölümün anlatısının merkezinde yer almıştır. Bu bölümde Şolohov, Don Kazakları'nın geleneksel yaşam tarzını ve zorluklarını ve ayrıca Don'daki doğanın güzelliklerini ele almıştır.

Eserin ikinci kısmında Natalya ve Gregor'un evliliği üzerinden Kazak gelenekleri anlatılmıştır. Bu bölüm Tatarsk köyünde yaşayan ailelerden de bahsetmiştir. Yazar, romanın karakterini genişletmiş ve bu aileler arasındaki ilişkiler, sosyal yapının geniş bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır. Şolohov, sınıf farklılığından açıkça bahsetmemiş, ailelerin hayat şartlarındaki ayrımlara dikkat çekmiştir. Öte taraftan Gregor'un Aksinya ile ilişkisi nedeniyle Natalya babasının yanına dönmüş ve kendini öldürmeye çalışmıştır. Bu bölüm, Gregor'un askerlik nedeniyle askere gitmesiyle sona ermiştir.

Birinci cildin son kısmı olan üçüncü bölümde Şolohov, Birinci Dünya Savaşı'nın başında Avusturya sınırına getirilen Kazak birliklerini anlatmıştır. Bu bölümde tarihsel gerçekler hakim olmuştur. Bu bölümde, Çarlık yanlısı Listinski ve devrim yanlısı Bunchuk gibi yeni kahramanlar hikayeye katılım göstermiştir¹¹⁶. Şolohov, bu yeni karakterlerin ve orduya katılan birçok Kazak'ın; askerlik, savaş ve idari yönetim konusundaki görüşlerinden bahsetmiştir. Bu yüzden bölümün ana temasının devrim öncesi Kazakların entelektüel oluşumu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Şolohov, savaş tiyatrosunun ayrıntılı tasvirlerini de yapmıştır. İlk cilt, Gregor'un yaralanmasıyla ve eve döndüğünde Aksinya'nın kendisine ihanet ettiğine tanık olmasıyla sona ermiştir.

---

¹¹⁵ Mihail Şolohov, **Sobranie Soçineniye v Desyati Tomah**, Moskv: Sovetskiy Pisatel, 2003, Cilt 10, Sayı 2, s. 470.

¹¹⁶ Mihail Georgieviç, Tatyana Vladimirovna, **M. A. Şolohov Tihiy Don: Analiz Teksta Osnovnoe Soderjaniye Soçineniya**, Moskva: Drofa, 2007, s. 6.

Romanın ikinci cildinde olay örgüsünde hızlı bir gelişime şahit olunmuştur. Şolohov, ikinci cildin tümünü meydana getiren dördüncü bölümde, 1906'dan bu yana, devrimden önce ve sonra Don bölgesinde yaşanan değişimleri anlatmıştır. Bu bölüm ile yazar, partinin kuruluşunu, Don bölgesindeki kırmızı ve beyaz grupların yükselişini, Kornilov isyanı gibi kitle hareketlerini ve her karakterin devrime ve siyasi çokselsliliğe yaklaşımını vurgulamıştır. Görünürde ayrı olan tüm olayların kitlesel devrimci hareketin etkisi altında olduğu belirtilmiştir¹¹⁷.

Eserin beşinci ve altıncı bölümlerinde tarihi olaylar ele alınmıştır. Bu bölümlerde General Kaledin ve General Kornilov gibi gerçek şahsiyetlere yer verilmiştir. Şolohov'un romanının ilk bölümlerden ayrı olarak bu bölümde tarihi bir realitesi bulunan bilgilerden bahsedilmiştir. Bu bölümlerde yazar, bir taraftan olayları tarihsel sırayla anlatmış, bir taraftan da insanın sosyal hareket içindeki yerini tasvir etmiştir. Ön saflarda kurulan devrimci komitelerle birlikte, devrimi sürdürmek için hayatlarını riske atan insanlara, bu çatışmanın gerekliliğini sorgulayan karakterlere yer verilmiştir. Tatarsk'da bu çatışmalarda aralarında Gregor'un kardeşi Pyotr Melehov'un da yer aldığı ayrı fikirleri bulunan pek çok Kazak hayatını kaybetmiştir. Şolohov, bu süreçte bölgedeki hayatın akışının ne şekilde zarar gördüğünü anlatmıştır. Bu bölümde insanların ruhsal incelemelerinin önem arz etmiş ve bu incelemelerle sosyal bir tasvirin gerçekleştirilmiş ve Kazak toplumunun devrime karşı tutumunun tartışılmıştır.

Yazar, romanın son cildi ve yedinci bölümünü Kızıl ve Beyazların savaş sahnesinin tasvir edilmesiyle başlatmıştır. Don kıyılarında mutlak bir zafere erişilmeden tarafların ara ara elde ettikleri geçici galibiyetlerle ortalama 8 sene savaş sürmüştür. Uzun seneler devam eden savaştan bıkan Kazaklar, devrim komitesinin toprakları kamulaştıracığı haberinin yayılmasıyla cepheden ayrılarak köylerine gelmişlerdir. Şolohov, her iki tarafta da kendine yer bulamayan Gregor'un yaşadığı karmaşayı, kahramanla benzer durumda yer alan diğer Kazakların da ruhsal halini açıklayacak biçimde tasvir etmiştir. Kandemir, eserle ilgili çalışmasında şunları ifade etmiştir¹¹⁸:

---

¹¹⁷ L. F. Eršov, **İstoriya Russkoy Sovetskoy Literaturı**, Moskva: Vışşaya Şkola, 1982, s. 288.

¹¹⁸ Hüseyin Kandemir, "Destansı Bir Roman 'Durgun Don' ve Bir Yıkımın İzleri: Devrim, Savaş, Ölüm", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 2008, No: 48, s. 100.

“Son cilt diğer üç cildi özetleyen ve mantıksal olarak birbirine bağlayan bir finalle son bulmaktadır.”

Roman konu açısından temel bir anlayışla analiz edildiğinde eserin, Birinci Dünya Savaşı’ndan önceki barış dönemini, Birinci Dünya Savaşı’nı, bu dönemdeki isyanları ve meydana gelen Kızıl-Beyaz grupları, bu gruplar içinde oluşan karmaşadan dolayı meydana gelen iç savaşını konu edindiği görülmüştür. Eserin, konusu ve teması ile ilgili Kagan şunları dile getirmiştir¹¹⁹:

“Tema kavramı daha genel olan, daha genel anlamda bir şeyi; konu kavramı ise daha tikel olan somut olan bir şeyi kapsar. Konu, bir hikâye okuduğumuz, bir resme baktığımız, sahne ya da perdede bir oyun izlediğimiz zaman doğrudan doğruya algıladığımız dış aksiyondur; tema ise görmesek de işitmesek de, kavramamız gereken şekilde bu aksiyonun iç anlamıdır.”

Bu açıdan romanın konusunun üstte belirtilen olayları çerçevelediği ifade edilmiştir. Romanın temasının ise bu olaylar zincirinde sosyal bağlantıların ve insanların yazgılarının, kitlesel hareket karşısındaki yerinin ve değişen sosyal yapının tekrardan yapılması sürecinin insanların zihninde bıraktığı etki olduğu belirtilmiştir. Eserin teması ile alakalı olarak Suçkov şunları ifade etmiştir¹²⁰:

“Eleştirel gerçekçi edebiyatta gene olayların itici gücü kendi varoluşu ve onuru için mücadele eden insanlardı. Sosyalist gerçekçilikte tarihte ilk kez olmak üzere olayları yaratan güç olarak kitleler yer almıştır. İhtilalci eylem, kitlelerin hareketi, yeni sanat ile yeni sanatsal yöntemin bir doğuş ve gelişme süreci içinde olduğu ilk günlerinde, Sovyet edebiyatının ana teması haline gelmişti. Serafimoviç’in Demir Seli, Fadayev’in Partizanlar’ı ve Şolohov’un Durgun Akardı Don’undaki kahramanlar mücadele eden kitlelerin bireysel temsilcileri değildi sadece; bu gibi yapıtlarda kahraman, halkın kendisiydi de, yeni toplumsal ideallerle yeni ilişkileri savunan kitlelerin bir isyanıydı.”

Özdemir, bu eseri yorumlarken, yazarın realiteyi romanına yerleştirirken anlaşılır bir dünya anlayışına dayandırarak gerçekleştirdiğini ileri sürmüş ve şunları söylemiştir¹²¹:

“...Romancılar içinde soludukları toplumun aksayan, çürüten yanlarına da parmak basmışlardır. Çünkü gerçekçi romancılar, kahramanlarının kişiliklerini çizerken onların düşünce ve davranışlarını yönlendirip biçimlendiren, koşullandıran toplumsal etkenleri de görmüş tanımışlardır.”

¹¹⁹ Moissej Kagan, **Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat**, Aziz Çalışlar, (çev.). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1987, s. 405.

¹²⁰ Boris Suçkov, **Gerçekçiliğin Tarihi**, Aziz Çalışlar, (çev.). İstanbul: Adam Yayınları, 1982, s. 276.

¹²¹ Emin Özdemir, **Yazınsal Türler**, 6. bsm., Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007, s. 311.

Özdemir, bu romanı eleştirel gerçekçiliğin ileri bir basamağı şeklinde nitelendirmiş ve bu romanın sosyalist gerçekçiliğin eserleri arasında yer almasının gerektiğini belirtmiştir¹²². G. Lukacs, gerçekçi bir yazarın görevinin, toplumda belirli bir anda gelişme yönünü belirleyen tarihsel güçleri, yani toplumun iç yapısını ve dinamiklerini anlamak olduğunu savunmuştur¹²³.

Bu kapsamda yazarın romanı, realist bir anlayışla yazdığı ifade edilebilmektedir. Fakat romanın sosyal bir yaklaşımı içermediğinden dolayı sansür getirdiğine dikkat edildiğinde toplumcu gerçekçi anlayışından uzak olduğu anlaşılmaktadır. Kandemir de çalışmasında, şablonlardan uzak, hümanist ve normatif özellik taşıması gibi sebebiyle yeni realizm şeklinde isimlendirdiği akım çerçevesinde değerlendirmiştir¹²⁴.

Destansı roman tanımı ölçütlere göre ayırım içerse de Durgun Akardı Don'un bu türe ait olduğuna dair edebi bir anlayış bulunmaktadır. Yakimenko, Ermolaev, Semanov, Shirina, Bryukov gibi araştırmacılar, bu eserin epik bir roman olduğu konusunda hemfikirdir. Bahtin'e göre destan türü, milli bir destansı tarih, bir milli gelenek, destansı dünyayı üç kurucu unsur aracılığıyla karakterize etmektedir¹²⁵.

Bu çerçevede eserin gelenekçi epik nitelikleriyle adapte olan destansı sınırları bulundurduğu görülmektedir. Medvedev, romanla alakalı şunları da söylemiştir¹²⁶:

“Durgun Akardı Don yalnızca hayal gücü ile kurgulanmış bir romandan öte Rusya’da yaşayan Kazak halkının başından geçen gerçek, epik bir trajedidir.”

Devyatov, romanla ilgili gerçekleştirdiği araştırmada Şolohov'un lirik üslubunun yapıtta dominant olmasından dolayı Durgun Akardı Don'un epik-lirik bir özellik taşıdığını ileri sürmüştür¹²⁷.

Pospelov, destansı eserlerin niteliklerini inceleyerek, destanın özünün, tüm olayların dışarıdan bir bakışla yapılan anlatım olduğunu gözlemlemiştir¹²⁸. Stanzel,

---

¹²² Özdemir, **a.g.e.**, s.313.

¹²³ Georg Lukacs, **Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı**, İstanbul: Payel Yayınları, 1986, s. 59.

¹²⁴ Kandemir, **a.g.e.**, s. 101.

¹²⁵ Mikhail Bahtin, **Karnavaldan Romana: Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar**, Cem Soydemir, (çev.), Sibel Irzık, (hızl). İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2001, s. 176-177.

¹²⁶ Medvedev, **a.g.e.**, s.47

¹²⁷ V.N.Devyatov, **Problema janra Tihogo Dona**, Moskva, Rgb-od, 1984, s. 133.

¹²⁸ Pospelov, **a.g.e.**, s. 260.

romanlardaki anlatı türlerini üç anlatı konumuna ayırmıştır. Bunlar, ilahi anlatım, kendini ifade etme ve kişisel ifade şeklinde sıralanmıştır¹²⁹. Uzmanlara göre ilahi anlatım konumunun en çarpıcı özelliği anlatılan olayları etkileyen, yorumlayan ve bilgi aktaran bir anlatıcının varlığı olarak belirtilmiştir. Anlatı konumu diğer anlatı konumlarından farklıdır. Bu durumun nedeni olarak anlatıcının, romandaki karakterlerden biri olması gösterilmektedir. Ayrıca, kişisel anlatımda, anlatıcı, gerçekleri etkilemeden, okuyucunun fark etmeyeceği şekilde romanın karakterleri arasında gizlenmektedir. Stanzel, kişisel anlatım konumuyla yaratılan kişisel anlatım romanı konusunda şunları ifade etmiştir:¹³⁰

“Kişisel anlatım romanı, okuyucunun anlatıcının herhangi bir özelliğini yüklenmediği ve bu yüzden anlatıyormuş izlenimine sahip olmadığı anlamda tamamen anlatıcısız bir romandır.”

Tekin konuyla ilgili yaptığı çalışmasında, anlatıcısız roman fikrini reddetmekle birlikte, kişisel bir konumun tanıtıldığı romanlarda anlatıcının rolünün ve ağırlığının en aza indirildiğine dikkat çekmektedir¹³¹. Yazarın romanda anlatıcı şeklinde bulunmadığı görülmektedir.

Şolohov, romandaki kahramanlardan biri olmamasının yanında olayların tümünü bilen ilahi bakış açısını da kullanmamıştır. Zelinski yazarın anlatımı konusunda şunları ifade etmiştir¹³²:

“Yazar kendi eğilimini hiçbir yerde açıkça dile getirmez. Yazarın duygu ve düşünceleri hayatın akışında, kahramanların davranışında dile gelir.”

Bu kapsamda, kendi yorumlarına yer ayırmadan olayları roman karakterlerinin bakışından okura taşıyan yazar, romanında kişisel anlatım tekniğinden faydalanmıştır.

Stanzel destansı türde faydalanılmasına gerek duyulan anlatım tekniğini; özete dayandırılan, bir olayın sebep ve sonuçlarını dile getirmeyi hedefleyen olay örgüsünü ve anlatım sürecini detaylarını inceden inceye taşıyan gösterme olacak şekilde ikiye ayırmış ve şunları söylemiştir¹³³:

¹²⁹ Franz K. Stanzel, **Roman Biçimleri**, Fatih Tepebaşı, (çev.). Konya: Çizgi Kitabevi, 1997, s. 18.

¹³⁰ Stanzel, **a.g.e.**, s.47

¹³¹ Mehmet Tekin, **Roman Sanatı 1: Romanın Unsurları**, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008, s.53.

¹³² Zelinski, **a.g.e.**, s. 288.

¹³³ Stanzel, **a.g.e.**, s. 17.

“Olayın anlatıldığı birinci yorumda (anlatma) okuyucu haberi nakledenin bulunduğu mekân ve zaman açısından belirli bir mesafeden öğrenir. Tek tek olaylar, olayın tamamı gibi okuyucunun zihninde, geçmiş zamanda olup biter. Önemli olayların sonucu adeta özet halide öğrenilir. Anlatıcı ayrıntılara pek hassas değil veya kaynaklarından veya aktarıcından konuyla ilgili malumat alamamış. Anlatıcının olaya uzaklığı okuyucunun olayla bütünleşmesine engel olur. İkinci yorum (gösterme) okuyucuyu cazibesine alır. Okur kendini imajlar yardımıyla olayın şahidi olur. Olay ayrıntılarıyla sanki gözümün önündeymiş gibi aktarılır. Bu sayede okuyucu adeta olup bitenleri bir defa daha yaşamaya mecbur kalır. Katılım, korku, gerilim, kesin olmama bu tarzın okuyucuya olan etkisini karakterize eder.”

Yazarın romanda her iki anlatım türünden de faydalandığı görülmüştür. Örnek vermek gerekirse romanda I. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Çar'a suikast düzenlenmesi hakkında okura bilgi verecek kısa haberlere yer verilmiştir. Bazı savaş sahneleriye gösterme yönteminde detaylı şekilde tasvir edilmiştir. Semanov, Şolohov'un romanda, herşeyi bilen anlatıcı şeklinde değil her şeyi gören anlatıcı olduğunu ifade etmiştir¹³⁴.

Yazarın, kinaye, mecaz, ironi, teşbih, teşhis gibi farklı edebi sanatlarla üslubunu zenginleştirdiği görülmüştür. Semenova, Don ırmağının ve gökyüzünün kişileştirilmesinin yanında roman kahraman kadrosunda bulduklarını ileri sürmüştür¹³⁵.

Sözlü kültür ürünü olan bu türkülerde yalnızca doğa kişileştirilmekle kalmaz aynı zamanda söz konusu türküler imgesel koşutluk örneklerini de oluştururlar. Pospelov temelini kişileştirmenin oluşturduğu imageselkoşutluğu şöyle açıklar:

Şolohov'un bölümlerin başına yerleştirdiği kitabelerde yöresel türkülerini işlediği görülmektedir. Sözlü kültür ürünü olan bu popüler türkülerde doğa kişileşmesinin yanı sıra söz konusu türküler de hayali örnekler olarak nitelendirilmektedir. Pospelov, romanda kişileştirmeye ilgili hayali paralellik hakkında şunları dile getirmiştir¹³⁶:

“Eski çağlarda doğa güçlerine bağımlı durumda bulunan insanlar yalnızca onların görüngü ve süreçlerini kendi bilinçli eylemlerine benzetmekle kalmıyorlar, tersine, kendi eylem ve ilişkilerini de organik olmayan doğada veya hayvan ve bitki dünyasında görülen süreçlere benzeşimli görüyorlardı. ...Bu insanlar kendi yaşamlarının toplumsal ve ruhsal yasalılıklarını da doğa ile karşılaştırarak (ona benzeterek) açıklamaya çalışıyorlardı. Böylece bu insanların dilsel yaratılışlarında da, doğadaki ilişkiler ile insanların yaşamındaki ilişkiler arasında koşutluk doğuruyordu.”

¹³⁴ Semanov, a.g.e., s. 107.

¹³⁵ Svetlana Grigorevna Semenova, **Mir prozi Mihaila Şolohova: ot Poetiki k Miroponimaniyu**, Moskva, İmli Ran, 2005, s. 116.

¹³⁶ Pospelov, a.g.e., s. 370.

Pospelov, yaptığı araştırmasında destansı yapıtların nitelikleri bölümünde bahsi geçen yapıtlarda doğa ve çevre tasvirleri, portreler ve karakterlerin iç halleri gibi durumların önemli rol oynadığını ifade etmiştir¹³⁷.

Medvedev, romanda bulunan tabiat tasvirleriyle ilgili şu açıklamayı yapmıştır¹³⁸:

“Doğa betimlemesi olmayan bir Rus romanı düşlemek zordur-doğa betimlemesinin ilk örneği İgor Alayı Destanı’nda görülür. Ancak Durgun Akardı Don’da doğa başlıca bir konu çizgisidir. Yalnızca roman kahramanlarına eşlik etmez kendi başına bir kahraman gibi davranarak dikkat çeker.”

Ermolaev, iki veya üç satırlık kısaltmaları dahil etmeyerek, hesaplamasında romanda hemen hemen iki yüz elli doğa tasvirinin yapıldığını belirtmiştir¹³⁹. Bu tasvirler, romanın yapı taşlarından biri olarak nitelendirilmekte ve olaylara bir çerçeve yaratmaktadır. Tekin, romanın geçişi ve romanda yer verilen mekanlarla ilgili şunları ifade etmiştir¹⁴⁰:

“Mekân unsuru bir ‘tanıtım’ veya ‘takdim’ sorununun ötesinde işlevsel bir özellik taşır. Romancı, mekan unsurunu: a) olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, b) roman kahramanlarını çizmek, c) toplumu yansıtmak, d) atmosfer yaratmak cihetinde kullanabilir ve o, olayları şekillendirirken bunlardan birini devreye soktuğu gibi, bir kaçını da dikkate alabilir. Aslında bunların hepsinin temelinde yatan gerçek, anlatılanlara ‘sahihlik’ kazandırma endişesidir.”

Tekin’in belirttiği dört amaç için yazarın romanında, uzamsal öğeyi nasıl kullandığı görülebilmektedir. Don bölgesi okuyucuya savaşın yaşandığı uçsuz bucaksız düzlükler gibi görünse de hasat zamanı, balık tutma mevsimi, biçme mevsimi, biraz ot gibi kendine has koşullarıyla sosyal hayatın şekillendiricisi olarak da tasvir edilmektedir. Ayrıca yazar, gökyüzündeki doğa olaylarını kullanarak romanın ilerleyen sayfalarında olacak iyi ya da kötü olayları tahmin etmektedir. Şolohov’un doğaya yaklaşımına bir örnek olarak, savaş başlamadan önce köyde şiddetli bir fırtınadan bahsedilmektedir. Tekin, bu amaçlara ek olarak, mekanın realist yazarların anlatılarında sadece gerekli bir arka plan aracı değil, başka bir deyişle izleyicinin konumunu yansıtan bir ayna olan işlevsel bir özellik kazandığını belirtmektedir¹⁴¹. Bu kapsamda merkezden uzak ve tarım için kullanılan Don bölgesi, bu bölgede yaşayan köylülerin ve tarım işçilerinin durumunu göstermektedir.

¹³⁷ Pospelov, **a.g.e.**, s.260

¹³⁸ Medvedev, **a.g.e.**, s. 187.

¹³⁹ G.S. Ermolaev, **Mihail Şolohov i Ego Tvorçestva**, Moskva: Gumanitarnoye Agenstvo, 2000, s. 217.

¹⁴⁰ Tekin, **a.g.e.**, s. 129

¹⁴¹ Tekin, **a.g.e.**, s. 137

Aytaç'a ait olan çalışmada, üslup seviyeleri yüksek, orta ve düşük üslup seviyeleri olacak şekilde üçe ayrılmıştır. Aytaç'a göre, “*küheylan*” sözcüğünün kullanılması yüksek bir üslup seviyesini, “*at*” sözcüğünün kullanılması orta bir üslup seviyesini, “*beygir*” sözcüğünün kullanımı ise düşük bir üslup seviyesini göstermektedir¹⁴².

Romanda, deyim, atasözü ve türkülerin çokça kullanıldığı görülmüştür. Semanov'a göre romanın dili Rus metinlerine ve yıllıklarına benzemektedir¹⁴³. Bu yönden bakıldığında yazarın sıradan insanlardan bahsettiği, alçak bir üslupla yazdığı ve çoğunlukla okuma yazma bilmeyen köylülerin konuşmalarına yer verdiği söylenebilmektedir. Fakat romanda iki farklı dil bulunmaktadır. Biri Kazak lehçesini konuşanların dili, diğeri ise tarihi olayların aktarıldığı edebi dil olarak belirtilmiştir. Bu çerçevede Şolohov'un tarihi gerçekleri ve doğa betimlemelerini belirtirken orta seviyede bir üslup kullandığı söylenebilmektedir.

Yakimenko, Durgun Akardı Don'un yalnızca ortak bir ana tema değil, aynı zamanda somut bir plan ve baştan sona iç içe geçmiş birçok hikaye içerdiğini savunmaktadır¹⁴⁴. Roman bu bağlamda oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Yakimenko, çalışmasında Durgun Akardı Don'da yedi farklı hikaye olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sınıflandırma, daha sonraki araştırmacılara kaynak sağlayan birçok çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Eserin ilk ve en temel olay örgüsü Gregor Melehov ile Aksinya Astahova arasındaki aşk olarak belirtilmiştir. Romanın ilk sayfalarında başlayan bu aşk son bölüme kadar geçerliliğini korumuştur. Gregor'un Aksinya ile ilişkisi, farklı zaman ve yerlerde tasvir edilmiştir. Bahsi geçen aşk, romanın öteki karakterlerinin de kaderinde değişime neden olmuştur. Bu olay örgüsü, oyunun son bölümünde ana karakterlerden Aksinya'nın ölümüyle sona ermiştir.

Kuzey Don bölgesinde yaşayan Kazak ailelerden Melehov ailesinin yaşamı, eserin ikinci olay örgüsü olarak belirtilmiştir. Roman, Şolohov'un okuyucuyu bu aileyle tanıştırmayı amaçlamaktadır. Eser boyunca Melehov ailesinin başına gelenler aile üyelerinin yaşadıkları üzerinden anlatılmaktadır. Melehov ailesini, Gregor'un düğünüyle

---

¹⁴² Gürsel Aytaç , **Genel Edebiyat Bilimi**, İstanbul: Say Yayınları, 2009, s. 84-85.

¹⁴³ Semanov, **a.g.e.**, s. 25

¹⁴⁴ Yakimenko, **a.g.e.**, s.371.

Melehovlar'a gelen Natalya ve ikiz çocukları Mishatka ve Polushka tamamlamıştır. Eserin sonunda aileden geriye sadece Gregor Melehov ve oğlu kalmaktadır. Aile üyelerinden biri olan Dunya'da yaşamaktadır lakin Mihail Korşunov ile evlenmiştir.

Kazakistan'daki tipik ailelerin yaşamı, romanın üçüncü olay örgüsü şeklinde anlatılmaktadır. Asthovlar, Korşunovlar, Koşevoylar; bölgeyi yöneten Listinski ve tüccar olarak Mohovoy gibi Don bölgesinde yaşayan ailelerin hayatından alıntılar gösterilmektedir. Savaştan önce toplumsal düzenin nasıl olduğunu okuyucuya gösteren Şolohov, bu aileleri savaşın dramını ve farklı ailelerin savaşa karşı tutumunu anlatmak için kullanmıştır. Bu ailelerin birçoğu savaşta yok olan geriye kalan ailelerdir ve yeni sosyal yapının bir parçası olarak nitelendirilmiştir.

Don bölgesindeki istasyonlardan biri olan Tatarsky çiftliğinin kaderi, romanın dördüncü olay örgüsü olarak ifade edilmiştir. Kuzey Don, 20. yüzyılın başlarından kalma çiftlik, bir kilise, evler, küçük dükkanlar, postane, okul ve istasyon binası ile geleneksel bir tren istasyonu yapısını bulundurmaktadır. Şolohov, olayların öncesinde istasyonun ne kadar zengin ve güçlü olduğunu anlatmaktadır. Fakat savaş sırasında Beyazlar, Kızıllar ve çeşitli grupların çatışma bölgesi durumunu alan çiftlik, romanın son bölümlerinde yıkılmış ve yozlaşmış bir ıssızlığa dönüşmüştür.

Romanın beşinci olay örgüsü Rostov bölgesinden gelmektedir. Yusuf Devidoviç Ştokman, sürgünün ardından 1912 yılında Tatarsky çiftliğine yerleşti ve burada küçük bir sosyal demokratik ortam edinmiştir. Ştokman ve diğer tüm Bolşevik karakterler farklı nedenlerle ölmüştür. Eserin sonunda hayatta kalan tek Bolşevik kahraman Mihail Koşevoy olarak ifade edilmiştir.

Savaşın ve devrimin çilesini çeken Rusya'nın bir bütün şeklindeki yazgısı, romanın altıncı olay örgüsü şeklinde gösterilmiştir. Romanın bu yanı öteki durumlara göre daha durgun ve Don bölgesinde yaşanan olayların arkasında bulunacak biçimde ele alınmıştır. Şolohov'un Rusya'nın önemli şahsiyetlerinden Kornilov'a, A. Kereckiy'e, A. Denikin'e, A. Lumoskiy'e ve Rodyaznko'ya yer ayırdığı görülmüştür. Romanın son olay örgüsü ise üstte de ifade edildiği üzere başlıca bir kahraman durumunu alan Don düzlüklerinin tabiatıdır. Şolohov, yağmurlu, rüzgârlı, güneşli; bahardan kışa tabiatın tüm mevsimlerini tasvir etmiştir.

Medvedev, Durgun Akardı Don'da romanın geleneksel biçiminin temelini oluşturan şerh, yarım ve çözüm bölümlerinin bulunduğunu ileri sürmüştür. Medvedev'e göre, pek çok olay örgüsü bulunan roman, Şolohov'un ilk kısımlarında sunduğu serim bölümüne göre birden fazla paralel düğüm bulunmaktadır¹⁴⁵. Birinci Dünya Savaşı'nda yer alan Kazaklar romanının ciddi bir kısmını oluştursalar da bu kısmın olay örgüsünün gelişiminde roman karakterlerinin küçük bir rolü bulunmaktadır. Bu savaşta ana kahramanların hiçbiri ölmemiştir. Romanın ilk iki cildinde bu gerçeklerin çözümü kısa sürede gerçekleşmiştir. Podtelkov ve Golubkov mangaları, Devrimci Komite'ye boyun eğenleri yakalayıp öldürmüştür. Sonrasında Don yöneticilerinden P. Krasnov'a gelen Kazaklar, Podtelkov'un ekibini yakalayıp cezalandırmıştır. Romanın esas kahramanı olan Gregor Melehov da bu olayların tam ortasında yer almaktadır. Bolşevikler'den olan Mişka Koşevoy ve Valet, Don bölgesinden kaçmışlar fakat gezgin Kazak filolarınca yakalanmışlardır. Koşevoy bir Kazak olarak affedilmiş ancak Valet ceza olarak orada öldürülmüştür. Romanın temel bölümü, altıncı bölümünde bulunmaktadır.

Birçok yönden bu cilt, romandaki en önemli cilt olarak tanımlanabilmektedir¹⁴⁶. Eserin konusu, Yukarı Don Kazak isyanı olarak da bilinen Veshensky etrafında dönmektedir. Gregor Melehov sadece bu isyana katılmakla kalmamış, aynı zamanda ilk isyancı birliğin komutanlığını da yapmıştır. Romanın çözümü sekizinci ve son bölümdedir. Bu bölümde 1920'nin ocak ve şubat aylarında çiftliklerini terk eden Kazak ailelerinin bir kısmı önce Kuban'a, ardından Kırım'a ve yurtdışına kaçarak geri dönmüştür. Bölgedeki, toplum kendini yeniden inşa etmeye başlamıştır.

Romanın son kısmında Gregor Melehov çiftliğine geri dönmüş fakat bölgede yeni bir sorun ortaya çıkmıştır. Romanın belirleyici bölümü adına Pospelov şunları söylemiştir¹⁴⁷:

“Çözüm çatışmanın tümünü kucaklar, onu ortadan kaldırır, çatışmanın kararını verir. Ancak bu her zaman da böyle olmaz. Aksiyon'un bitişi ile ille de çatışma durumunun ortadan kaldırılmasına bağlı olmak zorunda değildir. Pek çok eserin sonunda kahramanların yaşamlarındaki çelişkiler tam tersine iyice kesinleşmiş olarak kalırlar.”

---

¹⁴⁵ Medvedev, **a.g.e.**, s. 55.

¹⁴⁶ Eršov, **a.g.e.**, s. 290.

¹⁴⁷ Pospelov, **a.g.e.**, s. 248

Bu kapsamda bu romanda konu olarak belirlenen durumların da mutlak bir çözüme erştirilmeden sonlandığı görülmüştür. Roman karakterlerinin birçoğu olay örgüsü içinde hayatlarını kaybetmişlerdir. Nitekim, geride kalan karakterler; Gregor Melehov, oğlu Mitka ve kız kardeşi Dunya'nın hayatlarındaki güçlükler ve problemler artarak devam etmektedir. Roman, Aksinya'nın vefatı ve Gregor'un oğluyla yalnız bir başına kalması ile sona ermektedir.

2.1.4. Mihail Şolohov ve Sovyet Yönetimi

Mihail Şolohov'un General Kornilov'la görüşmesi, yazarın romana başlamasının önemli bir nedeni olarak gösterilmektedir¹⁴⁸. Bu görüşmenin yanı sıra Birinci Dünya Savaşı'nın da etkisi bulunmaktadır. Şolohov'un bilgilerinin pek çoğunun Karlampiem Yermakov isimli bir komutandan aldığıyla ilgili görüşler bulunmaktadır. Bu durum, Gregor Melekov tipi şeklinde eserine yansımaktadır. Yazar, eserin ilk üç cildini 1926-1927 senelerinde yazmış ve üçüncü cildinde sansürle karşılaşmıştır. Şolohov, bu romanla listelerin zirvesine gelmiştir. Bu roman, köy hayatının renkli ve korunmuş değerlerini, Birinci Dünya Savaşı'nın kargaşasını ve aşkın duygu yerine trajediye dönüştüğü Bolşevik devrimini derinlemesine işleyen bir başyapıt olarak nitelendirilmektedir. Yeni düzenin sistemin kabulü için kobay olarak kullandığı Kazak topluluklarının ve eski günlerin çürüttüğü insan topluluklarının trajedisi, bazı çevrelerde açıkça tehlike olarak görülmüştür.

Sovyet edebiyatının yeni yeni şekillendiği bu dönemde bu romanın ilk cildinin ne şekilde giderildiğini eski nesilden olanlar günümüzde de anımsamaktadır. Şolohov'un daha 23 yaşında beklenmedik başarılar kazanması, yeni bir destan yazarı şeklinde nitelendirilmesini sağlamıştır. Devrim ve iç savaş durumlarının ele alındığı ikinci ve üçüncü cildin ardından “*Uyandırılmış Toprak*” adında yeni bir cilt ortaya çıkmıştır. Şolohov'un ufkunun ne denli geniş olduğu kanıtlanmıştır. Zira daha “*Ve Durgun Akardı Don*” romanı sonlandırılmamıştır. Konular ayrı olmasına karşın, aktüel durumların hızlı akışı da muhafaza edilmiştir. Senelerdir kafasını karıştıran iç savaşın yerini tarımın

---

¹⁴⁸ Lavr Georgiyeviç Kornilov (1870–1918) I. Dünya Savaşı ve devamında başlayan Rus İç Savaşında Rus ordu komutanı general. Tarihte en çok Kornilov Olayı olarak bilinen ve AğustosEylül 1917 tarihinde yaptığı başarısız darbe girişimiyle hatırlanır. Girişim Aleksandr Kerenski'nin Geçici Hükümetini güçlendirmek amacıyla yapılsa da, sonunda Bolşevikler sayesinde başarısız olacak ve Kornilov, Kerenski tarafından tutuklanacaktır. Bu olay Ekim Devrimi'ne giden yolda Bolşeviklerin elini güçlendiren bir öneme sahiptir

kollektifleştirilme mücadelesi almıştır. Yazar, hayatla devamlı teması sayesinde tekrardan başarıya ulaşmıştır.

Özellikle Şolohov, Kazaklar'ı çok ayrıntılı şekilde ele almıştır. Şolohov'un başarısının bir başka sebebi olarak Konstantin Fedin, Şolohov'un olağanüstü şiirsel temsil gücünü göstermiştir. Bu özellik, yazarın doğa sevgisiyle eriştiği bir beceridir. Cesaret, Şolohov'un varlığının ayrılmaz bir unsuru şeklinde belirtilmektedir. Şolohov, sürekli doğru konuşan ve ikilemleri tartan Şolohov, geçmişin ve geleceğin çatışmasını anlattığı için Leo Tolstoy'un edebiyatının veliahtı olarak kabul edilmiştir.

“Yaşamın acısını, kederini, olanca acılığına rağmen, mutluluğu hedefleyen irade gücüyle ve mutluluğa erişmenin sevinciyle aşar. Sergilediği trajediyi bütün derinliği ile kavramakla beraber, eserin sonunda yine ışığa çıkarız.”¹⁴⁹

2.1.5. Ve Durgun Akardı Don Romanında Kadın ve Savaş Teması

Mihail Aleksandroviç Şolohov'un bu romanını daha iyi kavramak ve anlatabilmek için ciltlerin tek tek ele alınması gerekmektedir.

Bu romanda, olay örgüsünün yaratıcı süreci ve etkisi açıkça görülmektedir. Romanın birinci cildinde, 1905 ve 1917 devrimlerinden sonra ülkede Bolşevik düşüncenin ilk parıltıları ortaya çıkmıştır. Romanda, sıradan yaşamları hakkında her şeyi bilmeyen insanlar adeta uyanmaya sevk edilmiştir. Derin insan analiziyle zenginleştirilmiş portreler, ayrı dünyaların incelenmesine yardımcı olmuştur. Geleneksel yaşam biçimini, kadının toplumdaki konumunu, insanların toplumdaki konumunu, savaş öncesi insanları ve devrimle birlikte insani sorunları yakından inceleme fırsatına sahip olunmaktadır.

Bu roman, bilhassa Don'daki Kazaklar'ın bir destanı olarak nitelendirilmektedir. Eserde, savaş, iç savaş ve devrimin bölgede oluşturduğu etki duru bir dille ele alınmıştır. Tatarsk Köyü her bakımdan Don Nehri'ne bağlı bulunan bir Kazak köyü olarak belirtilmiştir¹⁵⁰. Melekoflar ise burada kendi hâlinde yaşamlarını sürdüren, hayatları gelenek ve inançlar ile bağlı, kendi dünyasında olan sıradan çiftçiler şeklinde tanıtılmaktadır. Melekoflar'ın kanlarında Türk kanı bulunmaktadır. Kazak Melekof,

¹⁴⁹ Mustafa Çetin; Rus ve Sovyet Edebiyatına Genel Bakış. Bkz.

¹⁵⁰ Doğu Avrupa'da bulunan nehir İvan Gölü'nden doğar ve Azak Denizi'ne dökülür. Uzunluğu 1967 km'dir. Eski Türkçede nehrin ismi 'Tın' yani 'saçma' anlamına gelmektedir. Don Nehri'ne adını, 17. yüzyılda buraya gelip verimli topraklara yerleşen Don Kazakları vermiştir.

savaşın ardından köye Mavra adında bir kadınla dönmüştür. Köy halkı, Mavra'yı köyde istememiştir. Mavra'nın güzelliği, köydeki kadınlar tarafından kıskanılmış, hamileyken taşlanmıştır. Mavra, yediği ciddi darbelerden dolayı vefat etmeden önce bir erkek çocuk doğurmuştur. Bu erkek çocuk annesinin ölümünün ardından adı "*Türk suratlı Pantaleymon*" şeklinde kalmıştır. Köyde, Melekof ailesi "*Türkler*" olarak adlandırılmıştır.

Yaşı geçtikçe kamburu oluşan Pantaleymon Prokofyeviç adlı karakter gençlik döneminde resmi bir geçiş töreninde atı ile engelden geçerken düştüğü için bir ayağında kırık oluşmuştur. Prokofyeviç, bu sakatlığını Çar hizmeti esnasında yaşadığından dolayı bu durumu kahramanlık simgesi şeklinde değerlendirmiştir. Ayrıca bu durumla kendini gururlandırmıştır. Kahraman, sol kulağına taktığı küpeyle gezmeye başlamıştır. Karakterin sakalı ve saçları parlak kuzguni rengi olarak belirtilmiştir. Sinirlenince asabi bir ruh haline bürünen Pantaleymon'un eşi İlyinişka, erken kocamıştır. İlyinişka, Pantaleymon'un korkusundan dolayı baskılı bir yaşam sürmüştür. Bu durum, Kazak halkında kadının güç yaşam koşullarının simgesi olarak değerlendirilmiştir. Romanın ilk kısımlarında kısaca Melekof ailesi hakkında bilgi verilmiştir. Pantaleymon karakterinin büyük oğlu Piyotra annesi gibi kısa boyludur ve evlidir. Pantaleymon karakterinin küçük oğlu Gregor ise babasına birçok yönden benzemiştir. Pantaleymon'un en küçük çocuğu olan Dünya, Pantaleymon'un tek kızıdır. Melekof ailesinin hanesinde Piyotra'nın eşi Darya'nın da bulunduğu belirtilmiştir.

Gregor ve Pantaleymon eserde baskın kişilik tipleri olarak karşımıza çıkmıştır. Çalışmada kadınlar belirgin bir şekilde yer almasa da Parousia öne çıkmıştır. Yaşlılar düzenli olarak dini hizmetlere katılmışlar; genellikle toplum içinde kötü bir dil kullanarak aylak gençleri kızdırmışlardır. Sonuç olarak, kiliseye devamı inceleyerek dönem farklılıklarını incelemek aydınlatıcı olmuştur. Metin, figürlerin görünüşlerinin ardındaki kavramları, onları iç dünyayla ilişkilendirerek açıklamıştır. Örneğin yazar, Gregor'un arkadaşı Mitka'dan bahsederken, onun kedi gibi gözleri olduğunu belirtmiştir. Melekofs ve Astakovs, Gregorlar'ın yakın komşuları olarak tanıtılmıştır. Stepan Astakovsky'nin siyah gözlü çekici karısı Aksinya ve Gregor romantik bir ilişki içine girmişlerdir. Aksinya, kocasını aldatarak gelenekleri bozmak istemeyen tipik bir Rus kadını olarak nitelendirilmiştir. Kadının davranışları ve görüşleri, dönemin kadınlarının pek çoğunun yaklaşımını yansıtmıştır.

Aksinya'ya, 15 yaşındayken elli yaşındaki babası tarafından tecavüz edilmiştir. Aksinya, olayın ardından bir süre korkusundan hiç kimseye bir şey anlatmamıştır. Sonradan olayın öğrenilmesiyle babası, aile bireyleri tarafından infaz edilmiştir. Bu gibi durumlarla Şolohov, eserinde namus konusunu da ele almıştır.

Aksinya, anne ve ağabeylerinin zulmünden kaçarak Stepan Astakof'a gitmiştir. Fakat bu sefer de Astakof'dan dayak yemeye başlamıştır. O dönemdeki kadının sosyal yapıdaki konumu, savunması olmayan bir kadının çaresiz oluşu ve sevgi eksikliği romanda Aksinya tipiyle değerlendirilmiştir. Kadın, Astakof'un pek çok zamparalıklarına göz yummuş, ev işlerini yapmış, tarlada çalışmıştır. Ancak yine de hamileyken dahi kocasının dayağına maruz kalmıştır. Kadın, Melekoflar'ın küçük oğlu Gregor ile ilişkilerini bir kaçış yolu şeklinde nitelendirmiştir.

“Gök mavisi, gelincik kırmızısı değildir, bir kadının geciken sevgisi. Yol kenarında biten banotu gibidir, öylesine azgın.”¹⁵¹

Aksinya'nın gözlerinde bulunan kıvılcım, Aksinya karakterini ifade ederken yazarın ihtirası göstermek amacıyla kullandığı bir ipucu durumundadır. Refah içinde yaşayan bir ailenin çocuğu olan Listnitski, gözlüklü bir tiplemeyle aristokratların bir sembolü şeklinde karşımıza çıkarılmıştır. Kazak köylüler, zengin bir subay olan Listnitski'ye imrenerek bakmıştır. Tatarsk'ta sık başvurulan geçim kaynakları tarım ve balıkçılık olarak belirtilmiştir. Kazakların hayat aynasında ara ara durgunluğu, ara ara asabiyetiyle Don Irmağı, bir yansıma olarak nitelendirilmiştir. Durgun bir şekilde akmayı sürdüren Don nehrinin suları savaşın ilk kanı ile kirlenmiştir. Savaşın başlamasıyla Piyotra ve Stepan askere çağırılmıştır. Sevgiye açlığı çeken Aksinya ve civan bir delikanlı olan Gregor'un ilişkisi duyulmaya başlamıştır. Stepan, kampta esir düşmüş ve karısının ilişkisini burada öğrenmiştir. Köy halkı Stepan'ın köye geri dönüp karısını öldüreceği günü beklemiştir. Sıkı bir gelenekçi olan Pantaleymon karakteri de aldığı bu haberin ardından çılgına dönmüştür. Bu bakımdan köy halkının tutucu yaklaşımına tanıklık edilmiştir. Aksinya köydeki söylentilerden sıkılmış ve gerçek aşkı tatmak amacıyla Gregor'a kaçma teklif etmiştir. Gregor'un bu teklife verdiği tepki okuru sarsıntıya uğratmıştır. Toprağı hayatının bir kaynağı gibi nitelendiren Don Kazakları'nın bir örneği

¹⁵¹ Mihail Şolohov; **Ve Durgun Akardı Don**, I. Cilt Tektaş Ağaoğlu, (çev.). 2. Basım, İstanbul: Evrensel Basım ve Yayın, 2009, s.55.

durumundadır. Nesil çatışması da sıkı gelenekçi ve muhafazakar bölgede durgun bir şekilde akan Don nehrini bulandırmaya başlamıştır Hristonya'nın yaşlı bir kadınla olan şu diyalogu nesil çatışmasının önsözü özelliğini taşımıştır¹⁵²:

“Ah ninecim, bu ne kambur böyle? Kilisede diz çökmek hiç de zor gelmiyordur sana, ha?”

Bu, artık din olgusunun gelenek ve göreneklerle birlikte sona ermek üzere olduğunun bir simgesidir. Romadaki her şeye tanık olarak kabul edilen sabırlı Don nehri, farklı bir sığata sahip olmuştur. Melekof'un babası Gregor ile evlenmeye karar verdiğinde Aksinya, arzusunu söndürmek ve içinde yanan ateşi söndürmek için yaşlı bir kadın olan Droznika'nın yardımına başvurmuştur. İhtiyar kadın, kutsal saydığı Don'un sularında çare bulmaya çalışmıştır. Bu işi dua ile yapmak aynı zamanda şehrin dini yapısını da bizlere göstermiştir. Çözümü dine yönelerek aramışlardır. Pantaleymon, oğlunun varlıklı bir aile olan Korşunoflar'ın güzel ve ahlaklı kızı Natalya ile evlenmesini arzulamıştır. Ahlaki durum burada devreye girmiştir. Evli bir kadından kendisini uzaklaştırmak için oğlunu başkasıyla evlendirmek isteyen Pantaleymon, muhafazakar toplum örneği olarak gösterilmiştir. Yazar, romanda Gregory ve Aksinya karakterlerinden yola çıkarak ihanet temasını kullanmıştır.

Stepan, Aksinya'nın ihanetinin acısıyla uğraşırken Gregor, Natalya ile evlenmeye hazırlanmıştır. Aksinya ihanetin günahını şiddet görerek öderken, erkek başka türlü ödüllendirilmiştir. Natalya, büyükbabası Grishaka'nın gözünde çok değerlidir. Grishaka, başarıları ve inancıyla ölümü beklemiştir. Bu anlamda Grishaka, iflas rejiminin son savunucularının bir örneğini teşkil etmiştir. Ara ara, Asya'da Rus sömürgeciliğinin büyüdüğü dönemdeki askerlik hizmetine ilişkin hatıralarıyla okuyucuyu kendine çekmiştir. Aksinya, sevdiği adamı Natalya'dan uzaklaştırmak için gözyaşlarını son bir şans olarak kullanmış ve Gregor'un aklını çelmeye çalışmıştır. Aksinya, hayatı boyunca kendisi için önemli olan son dalı bırakmak istememiştir. Yazar, romanında tarihi yer yer incelemiştir. Mokof ailesini tanıtarak okuyucuyu I. Petro zamanına geri götürmüştür¹⁵³. Mokof ailesi, I. Peter döneminde Kazaklar'a gönderilen bir casus aile olarak

¹⁵² Şolohov, a.g.e., s.67

¹⁵³ I. Petro (1672-1725). Hükümdarlık 1682-1725. Rusya'yı 7 Mayıs 1682'den ölümüne kadar yöneten Rus Çarı. Rusya'yı Avrupa'nın ve dünyanın kaderinde söz sahibi devletleri arasına sokmayı başarmış, bu nedenle tarihte 'Büyük' sıfatıyla anılan ender hükümdarlardan biri. [http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Petro_\(Rusya\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Petro_(Rusya)), (Erişim Tarihi: 11.12.2022).

nitelendirilmiştir. Bu aile daha sonra Kazaklar'ın arasına giren zengin bir aile olmuş ve Tatarsk'a yerleşmiştir. Mokof ailesi, Tatarsk ve çevresindeki köyleri içeren bir bölgede gelişim göstermiştir ve buralara kök salmıştır¹⁵⁴.

Anne Melekof, zarif gelini Darya ile pek iyi geçinememiştir. Ancak anne, Natalya'yı çok sevmiştir. Anneye göre, Darya ve Natalya gözlerinde tamamen farklı bir yerlerde bulunmuştur. Darya kocasını her fırsatta aldatmış, Natalya sadece kocasını sevmiştir. Eserdede namus kavramına bu yönden girilmiştir. Fakat Gregor'un gönlü Aksinya'da kalmıştır. Köye, Osip Davidovic Stokman isminde gizemli birinin gelmesiyle beraber köyde gizli toplantılar yapılmaya başlanmıştır. Bu toplantıların ardından "*Kazaklar Rusların soyundan geliyordu; Kazaklar, Kazakların Kazak oğullarıdır*" şeklinde tartışmalar başlamıştır. Köye gelen Ukraynalılar "*hokol*" denilerek hor görülmüştür¹⁵⁵. Yazar, toplumdaki bu düşmanca tutumun nedenini şu sözlerle açıklamıştır:

"Asırlar önce görevini bilen bir el, Kazak topraklarında bölünme tohumlarını ekmiş ve zamanla bereketini almıştır."

Kotliyarof, Koshevoy ve Stokman'dan oluşan üçlü, romanın sonuna kadar aynı yolu izlemiştir. Bu üçlünün dostluğunun esasları Stokman'ın gizli görüşmelerinde belirlenmiştir. Bu görüşmelerde Nekrasof gibi yazarların Rusya'nın yıkılışını anlatan eserleri okunmuştur¹⁵⁶.

Don Kazakları'nın geçmişteki özgür yaşamlarını anlatan Stokman, Yemelyan Pugachev, Stenka Razin ve Kondrat Bulavin gibi Kazak yönetimine karşı çıkan ve Kazak özgürlüğünü savunan insanlardan bahsetmiştir. Kazaklar'ın hayatı sefil olarak nitelendirilmiş ve Çar yönetimine karşı halkın isyan etmesi sağlanmıştır. Komünizmin de öncüsü olan Karl Marx'ın görselleri askeri kamplarda dolaşmaya başlamıştır¹⁵⁷.

---

¹⁵⁴ Rusya'nı Novosibirsk oblastında bir şehir. Novosibirsk'e 457 km uzaklıkta. [http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Petro_\(Rusya\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Petro_(Rusya)) (Erişim Tarihi: 11.12.2022).

¹⁵⁵ Hokol-Ukraynalılar için küçümseyici bir terimdir

¹⁵⁶ Nikolay Alexeyevich Nekrasov (1821- 1878) Eserlerinde çağdaşlarından önce Rus İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu çöküşü dile getirmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında gelişen olayları birebir önceden görmüş ve Ekim Devrimi'ni tahmin etmiştir. Eserlerinde kuru bir yalnlık ve gösterişten ziyade duygulara rastlanabilir. Etkileyici bir tarzı vardır. "Bayıska Bayu..." (Uyu bebek uyu...) adlı şiiri Rus İmparatorluğu'nun çöküşünün ipuçlarını verir.

¹⁵⁷ Karl Heinrich Marx (1818-1883). 19. yüzyılda yaşamış filozof, politik ekonomist ve devrimci. Komünizmin kuramsal kurucusudur. Birçok politik ve sosyal konuda fikri olmakla beraber, en çok Komünist Manifesto'nun (1848) giriş cümlesinde özetlediği tarih analiziyle tanınır: "Şimdiye kadarki bütün

Hristonya, adını bile bilmediği Karl Marx'ın resmini getirdiği için tokatlanmıştır. Hristonya'nın bu durumu nereye ve neden gideceğini bilmeyen insanlara örnek olmuştur. Almanya ile Fransa arasında savaş çıkacağı haberi yayılmıştır. Kazaklar hangi tarafı tutacaklarını bilememişlerdir. Gregor da askere alınmıştır. Hamile olan Aksinya, çocuğunun babasının Gregor olduğuna inanmıştır. Her şeyi geride bırakan Gregor ve Aksinya köyden kaçmış ve Listnitskiler'e sığınmıştır. Bu ayrılığa ve acıya dayanamayan Natalya intihar etmeye çalışmıştır. Boynundaki yara izi bile güzelliğinin önüne geçememiştir. Romanda aşk temasının zorluğu, ihanetin acısı Natalya tipiyle anlatılmıştır.

Yazar, romanında vicdanı önemli bir yerde tutmuştur. Kahraman Gregor iç dünyasına her döndüğünde bilinçli değerler ve şefkat duyguları onunla yüzleşmiştir. Gregor, Stepan'la her karşılaştığında acıma ve pişmanlık duymuştur. Gregor köyden ayrı kaldığı süreçte köyünü özlemiştir. Özellikle Don Nehri'nin sakin ve huzurlu manzarasını özlemiştir. Bu arzu, ancak Aksinya ile bir çocuk doğduğunda başka bir duyguya yol açmıştır. Gregor, babalığın eski güzel günlerinin tadını çıkarırken savaşa çağırılmıştır. 1914'te, dört yıllık bir savaş nedeniyle, Gregor Aksinya, kızlarını elden ele Listnitskiler'e emanet etmiş ve cepheye gitmiştir. Osip Stokman 1917'den beri Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin bir üyesidir¹⁵⁸. Basit hayatlarında ilk defa Kazaklar Çar'a karşı çıkmaya cesaret eden bir adam görmüşlerdir. Asırlarca çarlık boyunduruğu altında yaşayan halklar bu isyancı düşünceden çok uzaktır. Gregor ailesine Avusturya Çarı'nın Moskova ve Petersburg'a savaş ilan ettiğini yazdığı bir mektupta belirtmesine karşın, köyün yaşlıları komik bir şekilde bunu hasata bağlamışlardır. Romanda köylüler, bildikleri tek şey olan hasat hakkında şu şekilde yorum yapmıştır¹⁵⁹:

“Savaş olmayacak, hasada bak.”

Romanda cehalet ve saf köylü tipi de bu biçimde belirtilmiştir. Ancak ilerleyen günlerde korktukları başlarına gelmiştir. Savaş trenlerinde barış günlerinin bittiğini söyleyen Kazak türküleri söylenmiştir. Kazaklar savaşın nefesini hissettiklerinde tedirgin

---

toplumların tarihi, sınıf savaşmaları tarihidir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Karl_Marx (Erişim Tarihi: 11.12.2022).

¹⁵⁸ Rossiskaya Sotsial Demokratiçeskaya Raboçaya Partiya (PCДПП), 1898'de kurulan, Rusya'nın ilk Marksist partisidir. Daha sonra Bolşevik ve Menşevik olmak üzere ikiye bölünmüştür. http://tr.wikipedia.org/wiki/Rusya_Sosyal_Demokrat_%C4%B0%C5%9F%C3%A7i_Partisi,

¹⁵⁹ Şolohov, **a.g.e.**, s.236

olmuşlardır. Önlerinde iki seçenek vardır: Öleceksin ya da seni öldürecekler. Kan kokusu, vatan özlemiyle yaşayan Kazak askerlerinin ruh hallerine zarar vermiştir. İlk vuruşlarını, ilk savaşlarını kendilerine açıklamaya çalışmışlardır. Gregor ilk defa birini öldürdüğünde ruh hali karışık bir duruma bürünmüştür. Öldürdüğü Avustralyalı askerinin başında uzunca bir süre beklemiştir. Gregor bu anı yaşamında uzun yıllar unutamamıştır. Bir kişinin yaşamına son vermek kalbine bir taş gibi ağır gelmiştir. Bu ifade ile yazarın hümanist yönü rahatlıkla görülmüştür.

Kazaklar duaları ve küçük ikonları ile savaşmışlardır. Eser cepheyi ve orduyu ayrıntılı olarak anlattığı gibi, bazen zaferden, bazen de hayal kırıklığından bahseden sahneler sunmuştur. Ağustos ayının başlarında, Nazi Almanya'sı da ülkeye savaş ilan etmiştir. Komutanlar, Kazaklar'da milli bilinç uyandırmaya çalışmışlardır. Fakat Kazaklar savaşı ve bayrağı hiç düşünmemiştir. Kazaklar'ın akıllarında karıları, çocukları sevgilileri, hasat edilmemiş ekinleri bulunmaktadır. Savaş uzak bir tehlike olmaktan çıkmış ve onları tehdit eden şey gerçek halini almıştır. Tolstoy'un önemli eseri olan Savaş ve Barış'ta iki düşman arasına çizilen yaşam ve ölüm arasındaki karanlık çizgi, güçlü bir ifadeyle yazarın romanında kendine yer bulmuştur. Havada yankılanan silah sesleri, ara sıra kafalarındaki sesler, havada uçuşan deri parçaları, Gregor'un son kez acıya yenik düştüğü bilgisi kısa sürede yerini bir sevinç duygusuna bırakmıştır. Gregor, çayırdaki otları kestiğini anımsamış ve elindeki palayı tırpan gibi askerlerin başlarında sallamıştır. Bu durum Gregor'un artık bilincin köreldiğini göstermiştir. Savaşın beşeri hisleri sonlandırdığı belirtilmiştir.

Don ırmağına yakın olan kasaba ve köylerde birçok kadın kocalarından ve anne çocuklarının ardından yas tutmaya başlamıştır. İlyinişna, Gregor'un Eylül 1914'te vurulduğunu belirten mektubu almış ve on iki gün sonra oğlunun iyi olduğunu görünce mutlu olmuştur. Yazar, eserinde bu gibi kadınları sosyal ahlak açısından mutluluktan mahrum etmiştir. Kızı çoktan ölmüş olan Darya, kocası ön saflardayken diğer erkekler arasında kadınlığını bastırmıştır. Natalya, dürüst, ailesine bağlı bir kadındır ve Aksinya ile Gregor'un kızını gördüğünde bile kıza karşı dayanılmaz üzüntü duymuştur. Darya ahlaksız davranışından dolayı hor görülürken, Natalya yüce bir yerde konumlandırılmıştır.

Eserin birinci cildinde, Don Kazakları'nın Çarlar dönemindeki hayat şartları, gelenek ve göreneklere ifade edilmektedir. Bu cilt aynı zamanda nehir romantizminin karakterlerini ve ayarlarını da tanıtmıştır. Romanın ikinci cildinde, Birinci Dünya Savaşı olaylarında karakterlerin durumu, 1917-1617 Kerensky hükümeti dönemi, General Kornilov olayı¹⁶⁰ ve 1917 Ekim devrimi¹⁶¹ yer almaktadır. Eserin üçüncü ve dördüncü ciltlerinde ise Kazaklar'ın ayaklanmaları, Don bölgesinde kurulan bağımsız cumhuriyetler, iç savaş ve Avrupa'nın iç savaşındaki rolünden bahsedilmiştir. Yazar, bu isyanın karakterlerini içeren bir belgesel ve çağdaş bir destan sunmuştur. Ekim 1916'da başlayan olaylar zinciri romanın ikinci cildinde ortaya çıkmıştır. Uzun bir aradan sonra yılanıp temizlenmenin sevincini yaşayan cephedeki askerlerin görüntüsü, cephedeki askerlerle bir an için bile arınma hissi uyandırmıştır.

Sevgi ve şefkat gibi duygular ne olursa olsun, her zaman derin duygulardır. Kişi yalnız kaldığında bu duygulara tutunmaktadır. Gregor yalnız kalmak istediğinde hep Aksinya'yı düşünmüştür. Hayalleri engelleyen başka bir duygu da vardır. Savaşın ağırlığına dayanamayan mazlum Kazaklar, Pugaçof'u bir kurtarıcı beklercesine şarkılarında anmışlardır. Kerensky, geçici hükümetin başına getirilmiştir. Orduda, barış kelimesinin anlaşılması zor olarak kabul edilmiştir. Hükümet tarafı Kerenski yanlıları ve Kornilov yandaşları olarak iki grupta ele alınmıştır. Devrim, Kazakları da ikiye bölmüştür. Kazaklar, Bolşevikler'in veya beyaz hükümetin yanında olmalıydılar. Başka bir seçenekleri yoktur. Askerler, Kornilov'u desteklemişler ve geçici hükümete isyan etmişlerdir. Doğru yolun nerede olduğunu bulmaya çalışmışlar ve destekçilerini düşünmüşlerdir.

Bunların sorumluluklarının ağırlığı omuzlarına binmiştir. Sorunlarını cephede yanlarında taşıyan askerler endişeye kapılmıştır. General Kornilov¹⁶²: “*Rus milletinin gerçek evladı görevinin başında ölür... Ey Rus halkı, uyanın ve ülkenin düştüğü derin*

---

¹⁶⁰ Çar'a karşı eleştirileri olsa da General Kornilov, Lenin ve onun “Alman ajanları” asılması, Sovyet oluşumları kapatılmalı, askeri disiplin tesis edilmeli ve geçici hükümet yeniden yapılandırılmalı der. Kornilov'u yardıma çağıran Kerenski, komutanının kendisini alaşağı etme ihtimalini ve Bolşeviklerden yana dönen askerleri görünce 9 Eylül 1917'de komutanı görevden aldı. Askeri diktatörlük kurma suçuyla suçlanan Kornilov, Kerenski'yi aşarak Geçici Hükümete karşı ayaklanma çağrısı yaptı. http://tr.wikipedia.org/wiki/Lavr_Kornilov#Kornilov_Olay.C4.B1, (Erişim Tarihi: 11.12.2022).

¹⁶¹ Oktyabrskaya revolyutsiya-Petrograd'daki Kışlık Saray'ın Lenin önderliğindeki Bolşeviklerin eline geçmesiyle başlayan ve Sovyetler Birliği'nin kurulmasına yol açan olaylar dizisidir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Ekim_Devrimi, (Erişim Tarihi: 11.12.2022).

¹⁶² Şolohov, **a.g.e.**, s.129.

çukura bakın.” diyerek haykırmıştır. Ayrıca geçici hükümete teslim olması konusunda bir emir göndermiştir. Kerensky ise Kornilov’u “*hain ve karşı-devrimci*” olmakla suçlamıştır. Kış gelmeden iç savaş başlamıştır. İç ve dış savaş ilerledikçe, başka bir sorun ortaya çıkmıştır. Başarı üstüne başarı kazanan Gregor, Kazak özerkliğini savunan İzvarin’in etkisi altına girmiştir. Gregor Kızıllar’a katıldığında babasıyla arasında tuhaf bir mesafe oluşmuştur. Gregor hangi tarafı tutacağını bilemese de Bolşevikler’e yakınlık hissetmiştir. Pantaleymon, Gregor’a “*Kazak doğdun, Kazak öleceksin*” demiş ve onu ikaz etmiştir¹⁶³. Ancak Kaledin’in vefat etmesinin ardından endişelenmiştir. Kaledin’in halefi General Nazarov kısa süre sonra tutuklanmıştır.

Yağma, cinayet, anarşi, tecavüz, disiplinsizlik vb. cephede çokça görülmüştür. Bu nedenlerle Gregor, Kızıllar’dan iğrenmeye başlamıştır. 1920’lerin koşullarında edebiyatta kadınları savaş sahnelerine sokma çabaları artmıştır. Yazarın romanında bu rolü en iyi yerine getiren kahraman Anna’dır. Romanın üçüncü cildi, Nisan 1918’deki bölünmelerle başlamıştır. Fakat bu bölünme, Stenka Razin döneminden itibaren başlamıştır. Don bölgesindeki Kızılların hakimiyeti azalmıştır. Bunların yerini bölgede Bolşevik karşıtı Almanlar almaya başlamıştır.

Don kıyılarına varan saf, sakin havanın yerini kan kokusu almıştır. Kardeşler birbirini öldürmüş, inanç ve gelenekler zedelenmiştir. Tatarsk halkı için ataman şeklinde belirlenen Krasnov, tam bir Bolşevik karşıtı muhalefete bağlılık yemini etmiştir. Gönüllüler ordusu ve Don hükümeti arasındaki ilişkiler kötüye gitmiştir. Gönüllüler ordusu ve Don hükümeti, birbirlerine Almanların yardımıyla komplo kurmak suçunu atmıştır. İnsanlar kızılardan kaçarken beyazlardan kaçmamıştır. Tüm Rusya acı içinde kıvrılırken kimin zirvede olduğu önemli görülmemiştir. Sadece savaşın bitmesini istemişlerdir. Kızıllardan olan Koshevoy, Stokman ve Ivan Alekseyeviç gibi eski arkadaşlar, beyazların yanında yer alan ve Kazakları kışkırttığına inanan Gregor ve Korşunof gibilerine kızgındırlar.

Kızıllar bölgedeki sorunları temizlemeye karar vermişlerdir. Önce Natalya’nın babası Miron Korşunof’u infaz etmişlerdir. Korşunof’un eşi Lukiçina, Piyotra’nın eline yapışmış, kocasının cesedinin kendisine getirilmesi için yalvarmıştır. Piyotra ve

---

¹⁶³ Şolohov, a.g.e., s.256.

arkadaşlarının cesedi kaçırma macerası da etkileyici sahneler arasında yer almıştır. Bir tanıdığının cesedini gizlice alıp geri dönmeniz son derece dokunaklı bir durumdur. Başkaldıran Kazaklar hızla askeri malzeme sıkıntısı çekmiştir. Tıpkı Kurtuluş Savaşı'ndaki gibi kadın ve çocuklar cepheye malzeme taşımıştır. Bütün silahları cepheye aktarmışlardır.

Elde kalan cılız hayvanlarla kadınlar, erzak ve giyecek taşımışlardır. Yazarın romanında bazı karakterler içinde buldukları durumdan dolayı içkiye sigaraya yönelmiştir. Bu duruma “*Don Kıyısında Hasat*” ve “*Uyandırılmış Toprak*” yapıtlarında da rastlanmıştır. Öncesinde eşitlik, kardeşlik iletileri sunan Kızılların, soygun, taciz ve tecavüzlerine yönelik gizli çeteler kurulmaya başlanmıştır. Esir alınan Kızıllara insan muamalesi yapılmamıştır. Suları dökülmüş, tuvalet ihtiyaçları görmezden gelinmiştir. Bazı durumlarda uzun bir süre vefat edenlerle birlikte uyutulmuşlardır. Bu durumlar, salgın hastalıkların yaşanmasına neden olmuştur. Kamptan kaçma girişiminde bulunanlar toplu şekilde infaz edilmiştir. Darya da esir olan İvan'dan eşinin öcünü almıştır. Gregor, eski arkadaşı İvan'ın acılı ve kıvranarak ölümünden üzüntü duymuştur. Gregor Aksinya'yı özlerken, Natalya tifüse kapılmıştır. Kazak kadınları, köylerinin civarlarında savaştan eşlerini akşamları ziyaret etmişlerdir. Kazak askerleri, yemekleri pişen, elbiseleri temizlenen, gecelerini eşleriyle geçiren askerlikten uzak bir haldedirler. Bu dönemde Koşevoy, dostları İvan ve Stokman'ın öçlerini almaya, ant içmişlerdir. Rahiplerin ve tüccarların evleri, zengin Kazakların ve isyancı destekçilerin topraklarını yakmışlardır. Natalya'nın büyükbabası, Grişaka, oğlu gibi Koşevoy tarafından infaz edilmiştir. Grişaka infaz edildiğinde, Natalya'da tifüsten yere yığılmıştır. Tifüs hastalığından çok sonra kurtulan Natalya, büyükbabasının mezarında toprak ve ölümün birleşik kokusunu almış ve akla yaşam ile ölüm arasındaki ince çizgi gelmiştir. Fakat Mişa'nın, Darya Melekof'a olan aşkının kalbindeki kısmı gibi diğer saf duygulardan uzak durmuştur.

Sevdiklerine giderken hediye almak ve güzel giyinmek, eski Kazak geleneklerinden tamamen kopulmadığının bir işaretidir. Ancak Mişa, Darya'yı görünce Gregor'dan öç alma yeminini hatırlamıştır. Astakov, her zaman düşündüğü karısına onu görmesi için bir mesaj göndermiştir. Aksinya'nın gelişini dört gözle beklemeye başlamıştır. Fakat Aksinya, yalnızca Gregor'la yaşayacağı güzel günlerin hayalini kurmuştur. Yalnızca ihtiyar Gregor yerine, acısı yüzünde, saçında ve ruhunda derin yaralar açan Gregor'u görmüştür. Stepan'dan ayrılarak, doğanın kucağında top seslerinin kaybolduğu topraklarda hayallere

dalmıştır. Orman, toprak ve çiçek kokuları arasında inci çiçeklerine bakarak kendi hayatını düşünmüştür. Hayatını, yeşilini kaybetmiş fakat hayatını sürdürmeye çalışan bir çiçeğe benzetmiştir. Yazar, başarılı doğa analizleri ve muhteşem analogileriyle bize uçsuz bucaksız bir hayal dünyası sunmuştur. Geceleri içki içip eğlenerek geçiren Kazaklar, Kızıl Ordu'nun saldırısı ile karşılaşmışlar ve bir kaçış süreci başlamıştır. Gregor, köylülerinin çoğunun ön hatlardan kaçmasını engellemiştir. Yakalaan arkadaşı Hristonya kamçı darbelerinden payına düşeni almıştır. Evin reisi olan total babasını kaçarken görmüştür. Komutan olan oğlunun emriyle, babası cepheye döndürülmüştür.

Bir taraftan oğlunun emirlerini sindiremeyen Pantaleymon, diğer taraftan oğlunun başarılarıyla gurur duymuştur. Yazar, Kızıllara desteğini yazılarında açıkça paylaşmasa da, satır aralarında belirtmiş ve tamamen tarafsız olmadığını göstermiştir¹⁶⁴. “*Bir avuç kahraman oraya saldırdı, Enternasyonal şarkısını söyleyerek ölüme yürüdü.*”

Yazar, Kızıl askerleri kahramanlar olarak tanımlamış ve yüz on altı komünistin ölümüyle ilgili üzüntüsünü dile getirmiştir. Savaş, tüm ailelerde olduğu gibi Melekof ailesini de birbirinden ayırmıştır. Her şeyin düzeleceğine inanan Pantaleymon hayal kırıklığı yaşamıştır. Darya frengiye yakalanmıştır. Ölmeden önce, kendisine göre çocukları ve kocası olduğu için mutlu olan Natalya'nın huzurunu bozmak istemiştir. Aksinya ve Gregor'un beraberliğine vurgu yapılmıştır. Bu esnada hamile olan Natalya, Gregor'a güvenmediği için bebeğini gizlice aldırıştır. Kanama durmayınca, son nefesini vermeden önce oğlu için son arzusunu dile getirmiştir. Oğlundan babasını onun için son bir defa öpmesini arzulamıştır.

Cephede, Natalya'nın vefat haberini alan Gregor, kendinden ve Aksinya'dan yaptığı haksızlıklardan dolayı nefret duymuştur. 6 senedir kendine hainlik etmeyen, onu gerçek seven ve iki çocukları olan eşinin ardından kendini sorumlu tutmuştur. Öncesinde babalık duygusu hakkında bir bilgisi olmayan Gregor, zaman zaman çocuklarını görmek için gelmiştir. Piyotra'nın vefatından sonra ilk başta Natalya'nın vefatı ve Darya'nın intihar etmesiyle Melekof ailesinin nüfusu azalmıştır. Papaz, intiharın büyük bir günah şeklinde kabul edilmesinden dolayı, Darya'nın cenazesi yapılmamıştır. Fakat, yaşlı Pantaleymon gelinini pek sevmese de papazı ikna etmiştir. Sonrasında gelinini

---

¹⁶⁴ Şolohov, a.g.e., s.28.

Piyotra'nın yanbaşına gömdürmüştür. Bu arada Kazaklar kendilerini içkiye, eğlenceye vererek savaşmazken, Kızıllar inat ederek direnmişlerdir. 1920'lerde savaş yeniden büyük bir şekilde başlamıştır. Pantaleymon, seferberlik çıkınca yeniden askere alınmıştır. Askerden kaıp eve geldiğinde yakalanarak tutuklanmıştır. Pantaleymon, her kaçağın başına gelen infaz yaptırımından, oğlunun rütbesi sayesinde kurtulmuştur. Pantaleymon, zaman içinde köyden kaça karar almıştır. Son defa evine bakmış ve yaşaran gözleri bir daha bu evi görememiştir. Gregor'un tifüse kapıldığı haberi aileyi çokça üzmüştür. Eve gelip hastalıktan kurtulan Gregor, Aksinya'yı da yanına alarak yola çıkmıştır. Aksinya'da yolda tifüse kapılmıştır. Aksinya hastalıktan kurtuluncaya dek bakılması adına bir ailenin yanına bırakılmıştır. Aksinya, toprağından ve Gregor'dan uzak olduğu bu dönemde büyük özlem duymuştur.

Gregor, babasının vefatını duymuş ve defnedilmeden babasının da naaşına son defa bakmıştır. Babası, kendi evinden uzak bir alana defnedilmiştir. Fazla süre geçmeden savaşın güç şartlarına dayanamayan Gregor, tifüse kapılmıştır. Gregor, Prokor adındaki dostu tarafından eve getirilmiştir. Dara düşen zenginler, ağalar ve politikacılar gemiler aracılığıyla ülkeyi terk etmişlerdir. Bunlar kaçmak için yakın yerlerdeki Türkiye, Gürcistan ve Kırım gibi yerleri tercih etmiştir. Kalanlarsa çaresiz bir şekilde son kadehlerini belli olmayan istikballerine kaldırmıştır.

Savaş, son şansını oynamayı sürdürmüştür. Kızının kuşpalazı yüzünden ölümünden sonra, Gregor'un, kız kardeşi ve oğlundan başka kimsesi kalmamıştır. Yazar, eserin sonunda karakterin sadece kısa bir süre yaşayabileceğini ima etmiştir. Bolşevik saflarının haini olarak nitelendirilen Gregor, ağır şekilde cezalandırıldı. Defalarca ölümün eşiğine dönen Gregor, sevdiklerini kaybetmenin derin ama ölümcül olmayan yarasından çokça acı çekmiştir. şolohov, romanında kadınlarda yer alan güzellikleri derin bir şekilde aktarmıştır. Fakat kadınları sadece bir dış güzellik fenomeni olarak görmek yerine, onu erdemler ve ahlaki niteliklerle süslemiştir. Ahlaki normlara aykırı davranan kadınlara romanın sonunda ceza verilmiştir.

Yazarın kadına yaklaşımında bir unsur daha çok öne çıkmıştır. O dönemde, kadın ve din gelişimi engelleyici, vicdanı ısıtan unsurlar şeklinde görülmüştür. Cephe kararlı olmak, merkezlerde doğru kararları alabilmek amacıyla kadından kaçınılması ifade edilmiştir. Bu yüzden de, kadın yazarın romanında ahlâkın temsili olarak gösterilmiştir.

Bu romanın dört cildinde de kadın göz ardı edilmiştir. Yazar, romanına Pantaleymon karakterinin anne-babasının yaşadığı ilginç olaylarla başlamıştır. Pantaleymon'un babası Melekof'un Türk Savaşı'nın ardından beraber geldikleri Türk kızı köyde kabul görülmemiştir. Kadın, aşırı güzelliği nedeniyle "cadi" şeklinde isimlendirilmiş ve hakkında çeşitli söylentiler yayılmıştır.

Doğumdan kısa bir süre önce köylüler kadını taşlamış ve ölmeden önce Türk kanından olan Pantaleymon'u doğurmuştur. Bu durumlarla kadının toplumsal imajını kadın bakış açısından görülmüştür. Mavra ile birlikte esmer kadının güzelliğinden bahsetmeye başlayan yazar, siyah rengini kadınlık ve güzelliğin göstergesi şeklinde kullanmıştır. Anne İlyinişna, genç ve saf güzel Dünya, kocasına sadakatsiz büyük karısı Darya, saf aşkın sembolü Natalya ve Gregor'un yasak aşkı Aksinya bu romanda öne çıkan kadın karakterler olarak belirtilmiştir. Yazarın romandaki en iyi kadın karakterinin Gregor'un annesi İlyinişna olduğu ifade edilmiştir. İlyinişna, çocuklarını önemseyen ve devamlı ailesi adına çalışan eşinin zulmüne karşı ailesini yaşatmak için savaştan bir kadındır. Evde ve verimli topraklarda ailesi için devamlı çalışmıştır. Romandaki en saf aşk olarak Natalya'nın aşkı gösterilmiştir. Gregor, masum Natalya'nın aşkına karşı duyarsız olmasına karşın, ahlakından dolayı farklı bir sevgi hissetmiştir.

2.2. VURUN KAHPEYE

Aliye, annesini ve asker olan babasını küçük yaşta kaybettikten sonra, eğitim hayatını yetim olarak tamamlamıştır. Sonrasında öğretmen olmak için Dârümuallimat'a başvurmuştur. Buradaki eğitiminden sonra Anadolu'da görev almak istemiştir. Daha sonra şehirde kimsenin gitmek istemediği bir okula atanmıştır. Burada kendisini rahmetli kızları Emine'nin yerinde sayan ihtiyar bir çift olan Ömer Efendi ve Gülsüm Teyze ile birlikte yaşamıştır. Çalıştığı okul bakımsız ve pis, öğrencileri asi ve kincidir. Okulun diğer öğretmeni Hatice Hanım ve müdürü de mevcut yapı içinde faaliyet göstermiştir.

Aliye bu duruma kayıtsız kalmamıştır. Okulda imtiyazlı muamele görmeye alışkın soyluların oğullarından Sabri'nin ceza olarak bir çocuğu dövüp okuldan atmasına engel olmuştur. Bu durum bölgenin en zenginlerinden Kantarcıoğulları'nın düşmanlığını kazanmasına neden olmuştur. Birgün Kantarcıoğulları'ndan Uzun Hüseyin, derse Sabri ile birlikte girmiş, Aliye'ye hakaret etmiş ve Aliye'yi tehdit etmiştir. Aliye, Uzun Hüseyin'den ve okulun kaderinden vazgeçmemiştir. Bu durum, öğrenciler ve çevredeki

çevre arasında kafa karışıklığı oluşturmuştur. Güzelliği ve güçlü karakteriyle Aliye, vatandaşların ilgi merkezi halini almıştır. Kasabanın gençleri, özellikle Uzun Hüseyin, Aliye'yi arzulamaya ve onu Ömer Efendi'den istemeye başlamıştır. Ancak tüm taliplerini Aliye reddetmiştir. Okul müdürü de Aliye'ye göz koymuştur.

Öte yandan İzmir'i işgal eden Rumlar da ilerlemiş ve şehre yaklaşmışlardır. Yunan işgalini kimse istemese de Kuva-yı Milliye hareketini komünizmin bir biçimi şeklinde gören zenginler, mallarına el koyup halka dağıtacağından korkmuşlardır. Bazıları ise körü körüne İstanbul hükümetine bağımlıdır. Bu yüzden şehirde Kuva-yı Milliye ile ilgili bir ikilem oluşmuştur. Milli duygularını pekiştirmek için öğrencilerine marşlar okutup bayraklarla geçit yaptıran ve bu tutumuyla Kuva-yı Milliye taraftarı olduğunu gösteren Aliye, Cuma namazının ardından halkı meydanda toplayan Hacı Fettah Efendi'nin sözlerine tanık olmuştur. Hacı Fettah Efendi, Kuva-yı Milliye aleyhine dua edip vaaz vermiştir. Ayrıca Aliye'ye karşı çevresini kışkırtmaya çalışmıştır. Hacı Fettah Efendi, Aliye'yi kendi dünyevi fikirlerine, istediği kadın modeline ve hepsiyle kurduğu menfaat ilişkilerine uyumlu bulmadığından ilk baştan itibaren Aliye'ye düşmanca davranmıştır.

Bu sırada Kuva-yı Milliye komutanlarının genç yüzbaşı Tosun Bey ve arkadaşları şehre gelmiştir. Kasabadayken Ömer Efendi'nin yanında kalması uygun görülen Tosun Bey, ertesi gün kasabanın ileri gelenlerini bir araya getirerek arkadaşlarının gereksinimleri için kasaba eşrafından para toplayacağını ilan etmiştir. Olumsuz bilgi aldığı Hacı Fettah Efendi'nin aramasının ardından maiyetinden gelip kendisini almasını istemiş ve cezasına sonra karar vereceğini söylemiştir. Zenginler, para vermekten kaçınarak bu talebi çarpıtarak yaymışlardır. Çok geçmeden, Tosun Bey'in zengin fakir demeden herkese şantaj yaptığı, kendisine karşı çıkanlara işkence yaptığı söylentileri halkı dehşete düşürmüştür. Kadınlar bir araya gelerek Aliye'den Tosun Bey'le konuşarak Hacı Fettah Efendi'yi serbest bırakmasını talep etmişlerdir. Aliye, Hacı Fettah Efendi'nin karısına talep edilenleri yapacağı konusunda söz vermiştir. Bu kararlılıkla Aliye, Tosun Bey'in karşısına çıkmış ve gerçek gün yüzüne çıkarılmıştır. Aliye'nin Tosun Bey ile ilk tanışmasıyla başlayan duygusal ilgi de aşka ve evlenme kararı haline gelmiştir. Tosun Bey sonrasında Aliye'yi Ömer Efendi'den istemiştir. Tosun Bey, vatandaşların huzurunda kimseden para kabul etmeyeceğini, Aliye ile nişanlı olduğunu, düşman askerlerini caydırmak için bir köprüyü yıkacaklarını, iki hafta sonra döneceğini ve Hacı Fettah'ı affedeceğini ifade etmiştir.

Kantarcioğulları'ndan Küçük Hüseyin Efendi ile serbest bırakılan Hacı Fettah Efendi hain bir kumpas kurmuşlardır. Rum komutanlara giderek Rum kumandana bilgi vererek, Tosun Bey'in kasabaya gelip Aliye'yi almasına engel olacaktırlar. Hacı Fettah Efendi, sabah Rum komutanlığına giderek kumandan Damyanos'a Tosun Bey'in planı ile ilgili bilgi vermiştir. Rumlar'ın kasabaya geldiklerinde kendilerini en konforlu şekilde ağırlayacaklarını belirtmiştir. Aynı zamanda Aliye'nin de Uzun Hüseyin Efendi'ye, Ömer Efendi'nin topraklarının da Hacı Fettah Efendi'ye vermesiyle ilgili Damyanos'u ikna etmişlerdir.

Ömer Efendi'nin ticaret yüzünden başka bir şehirde olduğu ve Latif Ağa'nın mevlit okuttuğu bir gün Damyanos'un birlikleri kasabayı işgal etmiştir. Kasaba halkı, Kuva-yı Milliye düşmanlığı yüzünden Hacı Fettah Efendi'nin bu duruma bir çare bulabileceğini düşünerek ondan ricacı olmuşlardır. Kasabayı kurtaracağını belirten Hacı Fettah Efendi, bir taraftan da farklı programlar yapmayı sürdürmüştür. Kasabanın güzel ve günahkâr kadınlarını Yunanlar'a peşkeş çekmiş ve onların gönlünü kazanmıştır. Böylece itibarı da yükselecek, ardından bu kadınlar öldürtülerek şeriatın belirttiği cezayı uygulamak için Allah'ın rızasını kazanacağını düşünmüştür. Kasaba soylularının listesini hazırlayan Damyanos'un esas hedefi, Anadolu'dan son vurgununu gerçekleştirerek zenginliğini arttırmak, birliğinin de diğerlerini yağmalamasını sağlamak ve kasaba halkını baskı altında tutmaktır. Damyanos, göz koyduğu Aliye'nin de evinin önüne nöbetçi koymuştur. Ekonomik çıkarlarını elde ettikten sonra Aliye'yi kazanacağını planlamıştır.

Aliye'nin penceresinden içeri giren Durmuş adlı talebesi, muhafızlara görünmeden duvara tırmanmış ve Ömer Efendi'nin askerler tarafından yakalanıp götürüldüğü haberini Aliye'ye vermiştir. Aliye, Damyanos'la konuşup ve Ömer Efendi'yi kurtarmak için evden gizlice kaçmıştır. Damyanos, Aliye'yi etkilemeyi ve kalbini kendine çevirmeyi umarak Ömer Efendi'yi serbest bırakmıştır. Damyanos, gönlünde Aliye'ye yönelik daha önce hiçbir kadına beslemediği hislerin oluştuğunun farkına varmıştır. Aliye ile birlikte Yunanistan'a gitme hayali kurmaya başlamıştır. Bu hayalin gerçek olması için önce Tosun Bey'i, sonra da tüm mal varlığına el koyacağı Hüseyin Efendi'yi öldürmeyi planlamıştır.

Hüseyin Efendi, Damyanos'u Ömer Efendi'nin serbest kaldığında Tosun Bey'i yakalayamacağı yönünde etkilemiştir. Hüseyin Efendi, Damyanos'u bu konuda ikna edince Ömer Efendi tekrardan tutuklanmıştır. Damyanos, Aliye'ye kendisiyle

Yunanistan'a gitmeyi teklif etmiş, kabul ettiği takdirde Tosun Bey'i, Ömer Efendi'yi ve kasabayı rahat bırakacağını belirtmiştir. Aliye, bu teklifi kabul etmemiştir. Bu durumun ardından Damyanos, Aliye'yi Ömer Efendi'yi öldürme tehdidiyle tedirgin etmiştir. Aliye, bu konuda eli mahkum bir şekilde Hacı Fettah Efendi ve Uzun Hüseyin Efendi'den ricacı olmuştur. Ancak Aliye, hüsrana içinde, duyduğu kaba laflar ve gördüğü kötü muameleler karşısında bu yaklaşımından kaynaklı büyük bir pişmanlıkla geri dönmüştür.

Damyanos, ne denli iyi bir adam olduğunu ispatlamak adına Ömer Efendi'yi öldürtmeyeceğini, Yunanistan'a sürgün edeceğini Aliye'ye söylemiştir. Aliye bu görüşmenin ardından yolda Tosun Bey'le karşılaşmıştır. Aliye Damyanos'la aralarında geçenleri, Tosun Bey'e anlatmıştır. Aliye daha fazla gücünün yetmeyeceğini ifade etmiş ve kendisini kasabadan kaçırmamasını istemiştir. Bu istek karşısında Tosun Bey Aliye'ye, aralarındaki ilişkinin vatan sevgisinden sonra geleceğini belirtmiş ve biraz daha dayanmasını on gün sonra kendisinin veya Kaptan Selim'in tekrardan gelip kendisiyle görüşeceğini belirtmiştir. Bu süreçte, Aliye'den Rum askerlerinin ve cephanesinin nerede bulunduğu hakkında bilgi almasını istemiştir.

Ömer Efendi'nin Yunanistan'a sürülmesinin ardından toprakları Hacı Fettah Efendi'ye geçmiştir. Bu süreçte Hacı Fettah Efendi ve Uzun Hüseyin Efendi kendilerini halka Kuva-yı Milliye yanlısı gibi göstermiştir. Aliye'nin uzun bir zaman görüşemediği Tosun Bey bir şekilde gizli olarak kasabaya girmiş ve o gece Aliye'nin yanına gelmiştir. Tosun Bey, Aliye'ye Türk birliklerinin hücumu kalktığını, bu hücumun zaferle neticelenmesi adına üstüne düşenleri yerine getirmek için geceleyin ayrılacağını ifade etmiştir. Ancak Aliye'nin kapısındaki askerlerin sayısı yükselmiştir. İki beraber evden nasıl çıkacaklarını düşünmüşlerdir. Bu sırada Aliye Damyanos'a gitmiş ve birtakım taleplerinin yapılması halinde evlenmeyi kabul edeceğini söylemiştir. Aliye, Damyanos'tan evinin çevresindeki nöbetçilerin kaldırılmasını, Uzun Hüseyin Efendi ile Hacı Fettah Efendi'nin tutuklanmasını talep etmiştir. Damyanos'ta herhangi bir şüphe yaratmamak adına artık karargahta Damyanos'la beraber kalacağını, ama dini gereği nikah gerçekleşene dek onunla beraber olmayacağını belirtmiştir. Damyanos, bu şartların tümünü onaylamıştır.

Sabaha karşı kasabada büyük bir kıyamet kopmuştur. Türk birlikleri kasabaya giriş yapmış ve düşman cephanesini imha etmiştir. Geçitleri ve köprüleri kullanılamaz hale

getirmiş, kurtuluş planını etkili bir şekilde uygulamıştır. Bu karmaşada Aliye karargâhtan kaçmayı başarmıştır. Kasabadaki tüm Yunan askerlerinin temizlenmesinin ardından kasaba halkı, hapishanedekileri kurtarmaya gitmiştir. Kurtarılanların içinde Hacı Fettah Efendi ve Uzun Hüseyin Efendi de bulunmaktadır. Kasaba halkı, bu ikisine de ulusal birer kahraman gibi tutum göstermiştir.

Hacı Fettah Efendi, Türk birliklerini karşılamış zaferi kutlamanın öncesinde kasabanın namusuna leke süren, din ve ahlak kurallarını görmezden gelen birtakım kahpelerin de infaz edilmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Zamanında Yunan askerlerine sunduğu kadınlar ile beraber Aliye’yi de tekbir nidalarıyla ve “*Vurun kahpeye!*” sesleriyle linç ettirmiştir. Kasabaya ilk girişi yapan Binbaşı Ali’nin komutasındaki birliği, Uzun Hüseyin Efendi ile Hacı Fettah Efendi beraber en ön safta karşılamıştır. Yalan ve iftira dolu söylemlerle de linç olayının hesabını vermişlerdir. Latif Ağa ise olayın doğrusunu anlatmıştır. Yaklaşık bir ayın ardından kasabada kurulan İstiklal Mahkemesi, yargılama neticesinde hainliklerini tespit ettiği Fettah Efendi ile Uzun Hüseyin Efendi’yi, kadınları linç ettirdikleri meydanda idam ettirmiştir. Tosun Bey, görevi esnasında vücudunun yarısını yitirmiş ve kasabaya geldiğinde Durmuş’tan olanları öğrenmiştir. Binbaşı Ali’ye durumu ifade eden bir mektup yazmış ve ondan Aliye’ye bir mezar yaptırmasını, kahramanlığını ilan etmesini talep etmiştir.

2.2.1. Halide Edip Adıvar’ın Yaşamı ve Edebi Yönü

İstanbul’un Beşiktaş ilçesinde, 1884 senesinde dünyaya gelen Halide Edip Adıvar’ın babası Mehmet Edip Bey, 2. Abdulhamit zamanında Ceyb-i Hümâyun Dairesi’nde görev almıştır. Mehmet Edip Bey, bu görevinin ardından Yanya ve Bursa Reji Müdürlüğü’nde görevini sürdürmüştür¹⁶⁵.

Yazarın annesi Bedrifem Hanım çok küçük yaşta verem hastalığı yüzünden hayatını kaybetmiştir¹⁶⁶. Adıvar’ın annesinin ölümünün ardından babası Mehmet Edip Bey tekrardan evlilik yapmıştır. Yazar bu süreçte, zaman zaman babasının yanında zaman zaman da anneanesiyle kalmıştır. Halide Edip Adıvar’ın bu süreçte yaşamını sürdürdüğü evlerden biri Mehmet Edip Bey’in Batı mimarisine göre yapılan evi, diğeri ise geleneksel

¹⁶⁵ S. Dilek Yalçın, Çelik "Halide Edip Adıvar’ın Son Eseri’nde Müfide Kadri’nin Adını Yaşatmak." **Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2016, 17-44.

¹⁶⁶ Şahin, N. A. "Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Eğitim Evreninin Kronolojik Açından İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, EBE. 2012.

mimariye göre yapılmış olan anneannesinin evidir. Adıvar, çocukluk döneminde etkisi bulunan anneannesinin evini 1926'da yazdığı “*Mor Salkımlı Ev*” adlı eserinde ele almıştır¹⁶⁷.

Halide Edip Adıvar, çocukluk döneminin önemli bir bölümünü “*Haminne*” ismiyle belirttiği anneanesi ve dedesinin yanında geçirmiştir. Yazarın dedesi aslen Kemahlı olup Sultan Reşad'ın kahvecibaşı görevini üstlenmiştir. Halide Edip Adıvar'a ulusal hislerle tanıştıran ilk kişi, yazarın dedesi olmuştur. Halide Edip Adıvar'ın anneanesi Nakiye Hanım, Nizamizâde ailesinden gelmiştir. Yazarın anneanesi inanç bakımından gösterişli olmayan ve cömert bir kadın olarak nitelendirilmiştir. Halide Edip Adıvar, romanlarında anneanesi ve dedesini yansıtmıştır. Yazar, babasının yeniden evlilik gerçekleştirmesiyle anneannesinin evinden ayrılmıştır. Halide Edip Adıvar, bu ayrılığa karşın hayatının her döneminde “*Mor Salkımlı Ev*”i özlemiştir¹⁶⁸.

Yazarın babası Mehmet Edip Bey, İngiliz öğretim düzenine olan hayranlığından dolayı Halide'nin de bu öğretim düzenine göre gelişmesini arzulamıştır. Yazarın giyimi, etik değerleri, ahlaki yapısı ve oynadığı oyunlar akranlarından ayırım göstermektedir. Yazar, babasıyla beraber yaşamını sürdürdüğü yıllarda ayrı bir öğretim biçimiyle gelişmiştir. Bu ayrımlardan kaynaklı olarak yazar mahalle arkadaşlarının üstündeki şatafatlı giysilere ve kolye, incik-boncuk takılarına yönelik kıskançlık barındıran kederli anılar yaşamasına yol açmıştır. Halide Edip Adıvar, bu süreçte yalnızlığı derinden hissetmiş, öteki çocuklardan ayrı tutum gösterilmesinden kaynaklı onda hayvan sevgisinin çoğalmasına ortam oluşturduğu görülmüştür. Halide Edip Adıvar, yaşamı süresince hayvanlara karşı hep sevgi hissetmiş ve bunu muhafaza etmeyi başarmıştır¹⁶⁹.

Yazar, kısa bir süre için Rum çocukların yer aldığı ve “*Kiria Eleni*” isimli bir Rum kadın tarafından idare edilen bir çocuk yuvasında da kalmıştır. Bu yuvada kalan tek Türk çocuğun Halide Edip Adıvar olduğu belirtilmiştir. Bu yuva, fiziki yönden kötü bir şekilde olsa da görevlilerin şefkatli yaklaşımlarıyla Halide'de kalıcı bir etki oluşturmuştur¹⁷⁰.

Yazar, din eğitimini ilk kez anneannesinin evinde almıştır. Yazar, okumaya olan hevesiyle, altı yaşında mahalle mektebine kaydettirilmiştir. Yazar, bu süreçte okumuş

---

¹⁶⁷ İnci, Enginün, **Halide Edib Adıvar**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986, s.1.

¹⁶⁸ Nazan, Bekiroğlu, **Halide Edib Adıvar**, İstanbul: Şûle Yayınları, 1999, s.14.

¹⁶⁹ Yeşilyurt, E. "**Halide Edip Adıvar Hayatı ve Romanları**." Ankara: Yeryüzü Yayınevi, 2002, s.8.

¹⁷⁰ Bekiroğlu, **a.g.e.**, s.16.

olduğu Kuran'dan çokça etkilenmiştir. Yazar, Kuran'ın yanında farklı kitaplarla da tanışmıştır. Adıvar'ın sanatsal ve edebi kimliğinin oluşumu hususunda anneannesinin kalabalık aile ortamında anlatılan masalların, hikayelerin etkisi bulunmaktadır¹⁷¹.

Yazarın babası, yazarı ilerleyen senelerde Amerikan Kız Koleji'nde eğitim alması için buraya göndermiştir. Halide Edip Adıvar, Amerikan Kız Koleji'nde eğitim alırken diğer taraftan da özel öğretmenlerden Arapça, matematik, edebiyat ve felsefe için özel dersler almıştır. Yazarı bu dönemde, muhafazakar bir yaşam sürmüş ve ibadetlerini yapmıştır¹⁷².

Yazar, eğitim sürecinin yanında sanatsal faaliyetlerde de yer almıştır. İngilizce ve piyano dersleri de almıştır. Yazar bu İngilizce dersleri sayesinde bir İngilizce eserin çevirisini yapmış ve bu yüzden devlet nişanı ödülüne layık görülmüştür¹⁷³.

Halide Edip, bu tecrübeleriyle II. Meşrutiyetin ilan edilmesinin ardından Tanin isimli gazetede "*Halide Salih*" mahlasıyla yazmaya başlamıştır¹⁷⁴. Tanin gazetesinde çıkan yazılar, yazarın başına dert açmıştır. 31 Mart Olayı'nın failleri listesinde yazarının adının çıkmasının ardından ilk başta Mısır'a sonrasında İngiltere'ye gitmek zorunda kalmıştır¹⁷⁵. İngiltere'de geçirdiği zaman diliminde birtakım fikir adamlarıyla tanışma fırsatı bulmuş ve eğitimle ilgili yazdığı yazılarla göze çarpmıştır. 1909 senesinde yeniden İstanbul'a dönüş yapmıştır¹⁷⁶.

Halide Edip, eşinin kendisiyle evliyken başka biriyle evlenmeyi talep etmesinden sonra çok eşliliğe karşı durmuştur. 1910'da Salih Zeki ile olan evliliği sona ermiştir. İngiltere'ye gitmeden önceki senelerde İstanbul Kız Lisesi'nde yaptığı tarih öğretmenliğini, yeniden sürdürmüştür¹⁷⁷. Yazar, ilerleyen dönemlerde pedagoji öğretmenliği ve vakıf okullarında müfettişlik de yapmıştır.

---

¹⁷¹ Şahin, a.g.e., s.17

¹⁷² Şahin, a.g.e., s.18

¹⁷³ İnci, Enginün, "Kösem Sultan'ın İki Edebî Eserdeki Yorumu". **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, 1998, 69-76.

¹⁷⁴ Gönül, Ağbaba, "**Halide Edip Adıvar Hayatı-Sanatı-Eserleri.**" **Şair ve Yazarlar**. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1997, s.13.

¹⁷⁵ Tuğba, Tezcan, Halide Edib Adıvar'ın Vurun Kahpeye, Sinekli Bakkal, Tatarcık; Peyami Safa'nın Sözde Kızlar, Cumbadan Rumbaya, Yalnızız Romanlarında Doğu-Batı İkiliminde Eğitim Problemlerinin Karşılaştırılması. (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**). Pamukkale Üniversitesi SBE., 2012, s.7.

¹⁷⁶ Nihad Sami, Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1971, s.1226

¹⁷⁷ Banarlı, a.g.e., s.1226

Cemal Paşa'nın davetiyle 1916'da Suriye'ye gitmiştir. Şam ve Beyrut'ta yetimhanelerin ve okulların oluşturulması ve idare edilmesiyel alakadar olmuştur. 1917'de Adnan Adıvar ile evlilik gerçekleştirmiştir¹⁷⁸. Yazar, İstanbul Üniversitesi'nde 1918-1919 senelerinde edebiyat dersleri vermiştir. 1919'da işgal birliklerine yönelik girişilen harekette yerini almıştır. Anadolu'ya silah geçiren gruplarda etkili olmuştur. İstanbul'un ilçelerinde gerçekleştirilen mitinglerde insanlara konuşma yapmıştır. Yazar, Kurtuluş Savaşı başladığında Kızılay'ın çadırlarında hasta bakıcılığını bile üstlenmiştir. Orduda da aktif bir rol üstlenmiştir. Yazar, ordudaki görevinden kaynaklı ilk başta onbaşı sonrasında çavuş rütbesini almıştır¹⁷⁹.

1924'e geldiğimizde Halide Edip Adıvar parti kurma faaliyetleri sırasında eşi Adnan Adıvar yüzünden "*Amerikan mandacısı olmak*" ile suçlanmıştır. Bu suçlamalar şiddetlenince ülkeden yeniden gitmiştir¹⁸⁰. Adıvar çifti ülkeden gidince İngiltere ve Fransa'da hayatlarını sürdürmüşlerdir. Sonrasında ABD'ye gitmişlerdir. ABD'de Columbia Üniversitesi'nde 1931'de Türk Tarihi dersi vermeye başlamıştır. ABD'de ders vermesinin yanında çeşitli konferanslarda görev almıştır.

Yazar, Hindistan'da kurulması planlanan İslam Üniversitesi için yardım kampanyasına da desteklerini sürdürmüştür. Hindistan'da 1935 senesinde de konferanslarını sürdürmüştür. Bu konferanslar sayesinde dünya genelinde bir üne sahip olmuştur¹⁸¹. Hemen hemen on beş sene ülke dışında eşiyile hayatını sürdüren Adıvar, 1939'da ülkeye geri dönmüştür¹⁸².

İstanbul Üniversitesi'nde 1940 yılında İngiliz Edebiyatı alanında profesör unvanıyla görev almıştır. 1950'ye dek profesör unvanıyla çalışmalarını sürdüren Adıvar, 1954'e kadar İzmir milletvekilliği yapmıştır. 1954'te milletvekiliğinin sona ermesinden sonra yeniden üniversiteye dönüş yapmıştır. Eşi Adnan Adıvar'ın 1955 yılındaki ölümü onu çokça etkilemiş ve yaşamının geriye kalan bölümünde hastalık ve yalnızlıkla meşgul olmuştur. Yazar, 9 Ocak 1964 tarihinde hayata veda etmiştir¹⁸³.

---

¹⁷⁸ Enginün, **a.g.e.**, s.43.

¹⁷⁹ Ağbaba, **a.g.e.**, s.15.

¹⁸⁰ Enginün, **a.g.e.**, s.43.

¹⁸¹ Şahin, **a.g.e.**, s.20.

¹⁸² Tezcan, **a.g.e.**, s.7.

¹⁸³ Enginün, **a.g.e.**, s.17.

Yazar, yaşamını sürdürdüğü dönemdeki tarihi olaylardan ve ömürlük çalışmayla erişilen bilgi birikimi ile yazdığı romanlardaki başarısıyla öne çıkmıştır¹⁸⁴. Yazarın, roman, öykü, makale, tiyatro gibi çeşitli türlerde eserleri vardır. Halide Edip Adıvar, eserlerinin yanı sıra bilhassa eğitime çokça önem vermiştir¹⁸⁵.

Halide Edip Adıvar'ın yazmış olduğu eserler ve türleri Tablo 2.1. de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Halide Edip Adıvar'ın Tüm Eserleri

Roman	Öykü	Anı	Tiyatro
Heyula (1908) Raik'in Annesi (1909)	İzmir'den	Türkün Ateşle	Kenan Çobanları
Seviye Talip (1910)	Bursa'ya (1922)	İmtihanı (1962)	(1916)
Handan (1912)	Harap Mabetler	Mor Salkımlı Ev	Maske ve Ruh
Yeni Turan (1912)	(1911)	(1963)	(1945)
Son Eseri (1913)	Dağa Çıkan Kurt		
Mev'ud Hüküm (1918)	(1922)		
Ateşten Gömlek (1923)			
Vurun Kahpeye (1923)			
Kalp Ağrısı (1924)			
Zeyno'nun Oğlu (1928)			
Sinekli Bakkal (1936)			
Yolpalas Cinayeti (1937)			
Tatarcık (1939)			
Sonsuz Panayır (1946)			
Döner Ayna (1954)			
Akile Hanım Sokağı (1958)			
Kerim Ustanın Oğlu (1958)			
Sevda Sokağı			
Komedyası (1959)			
Çaresaz (1961)			
Hayat Parçaları (1963)			

Kaynak: Enginün¹⁸⁶

Yazarın bilhassa ilk senelerdeki yapıtları romantizm, aşk, duygusallık kadınların sorunları, aile sorunları, insanların benliğinden ve özün uzaklaşması temalarını

¹⁸⁴ Banarlı, a.g.e., s. 1243

¹⁸⁵ Enginün, a.g.e., s.18

¹⁸⁶ Enginün, a.g.e., s.377

kapsamıştır. İnsanların iç dünyasında ve toplumda görülen çatışmaları realist ve etkili bir biçimde yazıya taşımıştır¹⁸⁷.

Halide Edip Adıvar, Sinekli Bakkal isimli eseriyle ustalık dönemine geçiş yapmıştır. Yazar, sosyal problemleri realist bir şekilde “*Sonsuz Panayır, Döner Ayna, Hayat Parçaları ve Akile Hanım Sokağı vb.*” eserlerinde ele almıştır¹⁸⁸. Yazar, daha sonraki senelerde gerçekçi olarak romanlarında idealize ettiği kadın karakterlere yer ayırmıştır. Halide Edip Adıvar, oluşturduğu kadın karakterlerle Türk kadını ve Türk milletini biçimlendirmek istemiştir.

Adıvar, yaşamı süresince sosyal ve toplumsal durumları yakından gözlemlemiştir. Halide Edip Adıvar, romanları, öyküleri, tiyatroları, şiirleri, denemeleri, makaleleri ve fıkralarıyla Türk Edebiyatında önemli bir konumda bulunmaktadır. Yazar, eğitimci kimliğiyle birlikte hayatını geçirdiği dönemin sosyal yapısını yapıtlarında etkili bir şekilde yansıtmıştır. Yazarın sanat anlayışı çocukluk zamanında gelişmeye başlamıştır. Adıvar, ufak yaşlardayken gölge oyunu ve orta oyununa çokça ilgi göstermiştir. Ayrıca Battal Gazi ve Eba Muslim Horasani destanlarından etkilenmiştir. Öte yandan İngiliz edebiyatına yönelik ilgisiyle Byron’a hayranlık duymuştur. Bunun yanı sıra Shakespeare’den kaynaklı da İncil’i okuyabilmekte ve anlayabilmektedir. Yazar, Dickens’in hümanizminden, Zola’nın realizminden etkilenmiş ve Duadet ile Mauspassant’ın estetik yaklaşımını örnek almıştır. Türk Edebiyatı’ndan da Süleyman Çelebi’nin Mevlid’i ve Şeyh Galip’in Hüsnü Aşk’ı yazarı etkileyen eserler arasında bulunmuştur. Bu çerçevede yazar, Doğu ve Batı edebiyatının kültürünü kendi çapında sentez haline getirmiştir¹⁸⁹.

Yazarın eserlerinde sosyal yapının toplumsal ve etnik değerlerine de dikkat ederek, geleneksel ve modern kadın rol modellerini oluşturarak idealize edilmiş Türk kadını modelini yaratmaya çalıştığı belirtilmiştir. Bu yaklaşımla Adıvar, kendi toplumuyla batıyı birlikte ele almaya çaba göstermiştir. Eserlerinde kadınları savunmak yerine çeşitli tavsiyeler sunmuştur. Yazar, eserlerinde çeşitli sorgulamalar gerçekleştirerek ideal kadın

---

¹⁸⁷ Veyssel, Şahin, "Romanla kimlikleşen bir yüz: Halide Edib Adıvar ve Edebi Yaratımları." **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2018, 1-8.

¹⁸⁸ Şahin, a.g.e., s.8

¹⁸⁹ Cevdet, Kudret, **Türk edebiyatında hikâye ve roman**. İstanbul: Varlık Yayınevi, 1979.

modelinin pozitif ve negatif yanlarını ele almıştır. Halide Edip, eserlerinde Türk kadınının sosyal kimliğinin sınırlarını çizmek için uğraşmıştır.¹⁹⁰

Halide Edip, 1893'te Amerikan Kız Koleji'ne girdiğinde hızlı bir biçimde İngilizce'yi öğrenmiştir. Kolej eğitiminin yanında, matematik, edebiyat, Arapça, İngilizce ve piyano konularında özel dersler almıştır. Edebiyat konusunda özel ders aldığı hocası Rıza Tevfik, Herbert Spencer'e hayranlık duymuştur. Bu yüzden özel ders sürecinde Halide Edip'e Herbert Spencer'in, şiir ve sanat anlayışından bahsetmiştir. Rıza Tevfik'in söz ettiği durumların Halide Edip Adıvar'ın sanat yaklaşımında ve zihin dünyasının gelişiminde etkisi bulunmuştur¹⁹¹.

Halide Edip Adıvar, bilhassa anneannesinin yanında kaldığı süreçte etkili bir dini eğitim görmüştür. Dini eğitimin yanı sıra Türk kültürü içerikli öykü ve masallar dinlemiştir. Yazarın milli bilincinin gelişiminde, yurtdışında yabancılar ile birlikte çokça vakit geçirmesi etkili olmuştur¹⁹².

Yazar bir ara Türk Yurdu dergisinde yazarlık yapmıştır. Halide Edip Adıvar, hakiki milliyetçiliğin oluşumunda tarih bilgisinin ve bilincinin etkisinin olacağını belirtmiştir. Zira insana ders verilmesinde ve geleceğe yönelik ne şekilde fikir yürütüleceğinde tarih etkili olmaktadır¹⁹³.

Yazar, çocukluğunda anneanesiyle geçirdiği senelerin ardından ufak sayılabilecek yaşta "*Kiria Eleni*" isminde Rum bir kadının idare ettiği bir çocuk yuvasına geçmiştir. Bu yuva o dönemde Yıldız Sarayı etrafındaki Hristiyan çocukların geldiği bir okul olarak belirtilmiştir. Bu okuldaki tek Türk öğrenci olarak Halide Edip gösterilmiştir. Yazarın bu Rum okulundaki öğrenimi bu yuvayı çok sevmesine karşın çok uzun sürmemiştir. Yaşının büyük olmaması ve yaşadığı özlem hissinden dolayı rahatsızlığının geçmemesi üzerine yeniden anneannesinin evine taşınmıştır. O dönem anneanne, yer aldıkları çevredeki çocuklara kendi arzusuyla Kuran okuma dersi sunmaktadır. Yazar da bu çocuklarla beraber Kuran öğrenimi almaya başlamıştır¹⁹⁴.

---

¹⁹⁰ Hülya, Argunşah, "Halide Edip'te Değişen Kadının Romandaki İzdüşümleri: Seviyye Talip'ten Ateşten Gömlek'e." **Türklük Bilimi Araştırmaları**, Cilt 37, 2015, 27-52.

¹⁹¹ Enginün, **a.g.e.**, s.11

¹⁹² Enginün, **a.g.e.**, s.13

¹⁹³ Enginün, **a.g.e.**, s.13

¹⁹⁴ Halide Edip Adıvar, "**Vurun Kahpeye**", İstanbul: Can Yayınları, (2017).

Yazar bir taraftan Kuran öğrenimi alırken, bir taraftan da “*Afrika Seyahatnamesi*”ni okumuştur. Bu zaman diliminde aynı evde birlikte yaşamını sürdürdükleri Mahmure, kütüphaneden el yazımı esreli üstünlü “*Serencamı Mevî*” isimli bir risaleyi okuması adına yazara vermiştir¹⁹⁵. Halide Edip Adıvar’ın manevi kimliğinde ve eserlerinde ılımlı, sevgi dolu, hoşgörülü bir Kuran öğretmenin oluşumu, çocukluğunda bu gibi bir örnek ile karşılaşmasıyla alakalı olarak, yazarın kafasında ve yine eserlerinde kötü din profiline ve yazarı rahatsız eden korkutucu görsellerin oluşumunda da o senelerde okumuş olduğu bu kitabın tesiri olabildiğince fazla olmuştur. Eser içeriği gereği, Azrail’in can almaya gelmesinin ardından ahirette yaşanacakları detaylarıyla vermiştir. Bilhassa günahkâr ruhların alınırken ne şekilde bir acı ve azap ile karşılanacaklarını ve mezarda herkesin gitmesinin ardından sorgu meleklerini yanıtlayamadıklarında yaşadığı acıyı anlatmıştır. Tüm bu ürkütücü unsurlar yazarın romanlarında bulunan doğru olmayan din eğitimi sunan yetkililerin dini öğretirken sevgi ve hoşgörüden değil, korku ögesinden yararlanması ve sonucunda bu yaklaşımla yetiştirilen çocuklarda negatif hisler oluşumunu belirtmek adına mühim bir durumdur¹⁹⁶.

Yazar ufak yaşta gördüğü dini öğrenimin ve yuvada aldığı eğitimin haricinde babası tarafından müziğe alakasının olduğu düşünülerek dönemin mühim piyano öğreticilerinden biri olan Devlet Efendi’den piyano dersi görmüştür. Ancak bu derslerin yazarın ilgisini çok çekmediği belirtilmiştir. İlgisini çeken durumlar müzikten çok ayırdır şöyleki o zaman evlerinde yaşayan Ahmed Ağa’nın söz ettiği öykülerle Halide Edip çokça etkilenmiştir. Yazara göre anlatılan yeniçeri, Battal Gazi, Bizans öyküleri ve epik unsurunun kahramanca anlatımı, piyano derslerine göre daha ilgi çekici olarak nitelendirilmiştir¹⁹⁷.

Yazarın öğrenim yaşamında ve sonrasında çevresinin oluşumunda ciddi bir rol oynayacak olan Amerikan Kız Koleji süreci, akranlarına göre ayrı bir şekilde başlamıştır. Halide Edip 7 yaşına gelmiş ve bu yaşta Amerikan Kız Koleji’ne yatılı öğrenci alınamayacağı belirtilmiştir. Yazarın babası da Halide’ye yeni bir nüfus kimliği çıkartmış ve yazarı koleje yazdırmıştır¹⁹⁸.

---

¹⁹⁵ Adıvar, **a.g.e.**, s.87

¹⁹⁶ Harnuboğlu, Manolya. "Mekân ve mekânın algılanış biçimleri: Halide Edib Adıvar’ın otobiyografisi Mor Salkımlı Ev üzerine bir inceleme." **Fe Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, 2014, 24-43.

¹⁹⁷ Enginün, **a.g.e.**, s.9.

¹⁹⁸ Şahin, **a.g.e.**, s.18.

Yazar bu dönemde yaşamış olduğu hissini yalnızlık ve çekingenlik olduğunu belirtmiştir. Bunda sınıftaki arkadaşlarına nazaran yaş olarak ufak olması ve onlar kadar etkili bir İngilizce konuşamaması etkili olmuştur. Ancak bu sorunu kısa bir şekilde çözmüştür. Yazarın kolej süreci yaklaşık bir yıl devam etmiştir. Bu bir yıllık sürecin ardından Adıvar, yeniden eve gelmiştir. Halide'nin gördüğü Batılı eğitimi evdeki teyzesi ve Ahmet Ağa, yadırgamış ve kabullenememişlerdir. Bu durumu da yazara hissettirmişlerdir. Bu hissiyat yazarı bazen güç duruma sokmuştur. Örnek vermek gerekirse Halide eve geri geldiğinde Ahmet Ağa yazarın okuldan yanında getirdiği kitapların görsellerine zarar vermiştir. Teyzesi ise yazarın okulda merak edip felsefi bir yaklaşımla okuduğu Zebur ve İncil'i niçin okuduğuna anlam verememiş ve sertçe eleştirmiştir¹⁹⁹.

Yazarın çok ufak yaşlarda fikir dünyasını etkileyen farklı kaynakların iç içe olduğu görülmektedir. Bu durum, yazarın ruhunda oluşan Doğu ve Batı sentezi hayatındaki bireylere ve bu bireylerin yaklaşım ve öğretilerinden kaynaklı şekilde gelişmesini sağlamıştır. “*Sinekli Bakkal*” ve “*Vurun Kahpeye*” isimli eserlerde ciddiyetle üstünde durduğu bölümlere kaynaklık eden, yazarın ufakken din öğretimi görüp dini algılamaya çalıştığı dönemlerde dinlediği Süleyman Efendi'nin mevlidindeki “*veladet*” bölümü bu sentezin en önemli simgesini oluşturmuştur. Bu hayat yazarın hayal dünyasında ve dinle ilgili öğrendiği durumlar üstüne sorduğu sorulara bir yanıt bir görüş özelliğini taşımıştır²⁰⁰.

Yazar evde ders aldığı dönemde ünlü aydınlar ve hocalarla çalışma fırsatı bulmuştur. Bu hocalardan biri de fikir adamı, şair, filozof ve doktorluk yapan Rıza Tevfik'tir. Yazarı en çok etkileyen hocalardan biri Rıza Tevfik olmuştur. “*Feylesof*” olarak bilinen Rıza Tevfik, Anadolu insanının her türlüşünü taklit edebilmektedir. Ayrıca Halide Edip Adıvar, Rıza Tevfik'in Doğu edebiyatı ve felsefesinin tasavvufi yönünü anlamış, fikir yönünden yeni bir yaklaşım oluşturmuş ve ileri seviyede Arapça ve Farsça dersleri almıştır²⁰¹.

---

¹⁹⁹ Adıvar, **a.g.e.**, s.121

²⁰⁰ Olcay ÖnerToy, "Halide Edip Adıvar'ın romanlarında toplumsal eleştirisi." **Türkoloji Dergisi**, Cilt 18, Sayı 1, 2011, 37-46.

²⁰¹ Adıvar, **a.g.e.**, s.149

Halide Edip pek çok hocadan ders almıştır. Anneannesinin Mevlevî yönünün yanı sıra, Halide Edip Adıvar'a dinî öğretiler konusunda devamlı tavsiye vermesi ve rehberliği yaşamının sonuna kadar sürmüştür. Halide Edip Adıvar, kısa sürede din hocası Şükrü Efendi'den Kuran'ın anlamını öğrenmiş ve her gece uyumadan önce Türkçe Fatıha okumuştur. Yazar, anneannesinin kaynak olduğunu her fırsatta vurgulamış ve hocalarıyla birlikte geliştirdiği din eğitimine anlam kattığını belirtmiştir²⁰².

Yazar, on beş yaşlarına gelince kolej yaşamının yatılı bölümüne başlamıştır. Kolej yaşamının asıl ve en önemli tesirlerini bu dönemde görmüştür. Yazar, bu dönemde ufak yaştan itibaren aldığı dini eğitimin tesiriyle elde ettiği soruları yanıtlamaya yönelmiştir. Bu konuda kolejin kütüphanesi yazar için oldukça önemli bir nimet olarak nitelenidirilmiştir. Yazar, Allah'ın rahmetinin ve merhametinin niçin tüm dinlere inanan insanlara varamayacağını niye yalnızca Müslümanlar ile kısıtlı kalacağı gibi soruların yanıtlarını muhtelif dinler hakkında bilgi sahibi olarak yanıtlayabileceğini öngörmüştür²⁰³.

Yazar, Amerikan Kız Koleji'nde ikinci sınıftayken, donanımlı bir hale gelmişti. Halide Edip Adıvar, "*Mor Salkımlı Ev*" adlı kitabında bu seviyeye sadece okul hayatıyla değil, eve gelen özel hocalar sayesinde de ulaştığına dikkat çekmiştir. Halide Edip Adıvar pek çok alanda kendini geliştirmesine rağmen babasına matematikten yoksun olduğunu ve pekiştirmelere ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Bu süreçte Salih Zeki Bey'den matematik alanında özel dersler almıştır²⁰⁴.

Yazar daha sonra Salih Zeki Bey'den bir evlenme teklifi almıştır. Yaş farkına rağmen babasının rızasıyla evlilik gerçekleştirmişlerdir. Evlilik hayatında iki çocuğu dünyaya gelmiştir. Evliliğinin ardından eğitiminden ve yazarlık hayatından hiç kopmamıştır. Bir süre Tanin gazetesinde yazan Halide Edip Adıvar, aldığı tehditlere karşın yazarlık hayatına son vermemiştir. İngiltere'de Bayan Fry ile tanışması ve arkadaşlığı sayesinde hayatını bir süre Londra'da sürdürmüştür. Burada oldukça mühim

---

²⁰² Ali, Öncü, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Din Eğitimine Bakış (Halide Edip Adıvar Örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi SBE, 2009.

²⁰³ Karabulut, Ramis. "Halide Edib Adıvar'ın Romanlarında Sosyal Bir Mesele Olarak Din/İslam." *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, Cilt 36, Sayı 36, 2017, 176-201.

²⁰⁴ Adıvar, a.g.e., s.157

bilim insanları ve yazarlarla tanışma imkanına erişmiştir. Bu kişilerin kendini gazeteci, eğitimci ve yazar olarak tanımlayan yazarın yaşamına büyük katkıları olmuştur²⁰⁵.

Yazarın hayatından, eğitimci kişiliğine katkı sunan pek çok kişi, yazarda iz bırakarak yazara bir şeyler katarak geçiş yapmıştır. Yazar, Salih Zeki Bey'le evli olduğu zamanlarda eğitim adına birtakım faaliyetler gerçekleştirme gayreti içinde bulunmuştur. Darülmuallimat'ta tedris usulü hocası olarak derslere girmiş ve daha sonra bu deneyimlerden yararlanarak Talim Terbiye'ye için bir kitap hazırlamıştır²⁰⁶.

İlerleyen zamanlarda kız mekteplerinin müfettişliğine getirilmiştir. Bu görev sayesinde İstanbul'un Evkaf Mektepleri'nin yanında, izbe yerleri hakkında da fikir edinmiştir. Sinekli Bakkal ve Kasımpaşa, yazarın gezdiği yerlerin arasında bulunmaktadır. Hayatında yer edinen her mekan ve her insan nasıl onun fikri dünyasını etkilemiş, ona katkı sunmuşsa Sinekli Bakkal'ı görmesi de onun semtle aynı ismi taşıyan "*Sinekli Bakkal*" eserine de önemli katkılar sağlamıştır²⁰⁷.

Kurtuluş Savaşı sırasında ön saflarda aktif rol oynayan ve tüm zamanını milletin bağımsızlığına adayan Halide Edip Adıvar meydanlarda kalabalığa tarihi konuşmalar yaparak milletimi Milli Mücadele'ye çağırmıştır. Yazar aynı yoğunlukta edebiyat ve eğitim üzerine yazılarını da yazmıştır. Halide Edip Adıvar mükemmel derecede İngilizce bildiğinden dolayı yabancı kaynaklardan daha kolay bir şekilde faydalanabilmektedir. Yaşadığı dönem göz önüne alındığında, çok donanımlı bir insan olarak nitelendirilmiştir. Yabancı kaynaklara atıfta bulunarak modern bir tarzda eğitim ve öğretim ile ilgili yazılar yazmıştır. Yazar, medrese tarzı eğitim sistemine çok aşinadır ve Batı tekniklerini de bildiği için iki eğitim sistemini mukayese etmiştir. Bu durum, yazarın günümüzde de devam eden eğitim sorunlarına çözüm üretmesini sağlamıştır. Bu çözümlerin çoğunun geçerliliğini yitirdiğine inanılsa da bazılarının hala geçerli olduğu söylenebilmektedir²⁰⁸.

Yazarın eğitim konusu içinde bulunduğu faaliyetlerin öğretmenlikle sınırlandırılmayacağı belirtilmiştir. Halide Edip Adıvar, yurt dışında kaldığı süreçte

---

²⁰⁵ Adıvar, **a.g.e.**, s.202.

²⁰⁶ Adıvar, **a.g.e.**, s.209.

²⁰⁷ Gürkan, Yavaş, "Eleştiri ile İdeal Arasında: Halide Edib'in Sinekli Bakkal Romanında'Din Adamı' Kavramı Etrafında Bir Tartışma." **II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı**, 2013, 753-767.

²⁰⁸ Hüseyin, Doğramacıoğlu, "Halide Edip Adıvar In Eğitim Ve Öğretim İle İlgili Görüşleri." **Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 62, 2017, 129-137.

benimsediği fikirlerle ülkemizde öğretmenlikle elde ettiği deneyimleri sentezleyerek eğitim sisteminde saptadığı yetersizlikleri ifade etmiştir²⁰⁹.

Yazarın ailesinde bulunan kişiler, yaşamını sürdürdüğü çevre, ailesinin eğitime önem vermesi ve bunların ilerisinde yazarın çocukluğundan hayatının sonuna dek öğrenmeye hazır olması, yazarın pek çok yapıt oluşturmasında etkili olmuştur. Bunun yanında oluşturduğu yapıtlarda okuru eğitmeye dair birçok yöntemden faydalanmıştır. Yapıtlarında ele aldığı eğitimli birey tipi ve bu eğitimli bireylerin eserde başlarına gelen olumlu durumlar veya kötü tiplerin genel olarak eğitim görmemiş olması ve yaşadıkları olumsuz durumlar, yazarın halkı eğitmek doğruya yönlendirmek adına tercih ettiği en belirgin yöntemdir.

2.2.2. Romandaki Kişiler

Bu bölümde “*Vurun Kahpeye*” isimli romandaki kişiler hakkında bilgi verilmiştir. Yazarın romanlarında çoğunlukla rastlandığı şekliyle bu romanında da kişiler, karakterlerine uyumlu bir fiziksel görüntüye sahip olmaktadır.

Romanın baş kahramanı olan Aliye’dir. Aliye ufak yaşta annesini verem hastalığı yüzünden kaybetmesinin ardından şehit olan babasının da izini kaybetmiştir. Yalnız ve kimsesiz çocukluk dönemini Darülmuallimat’ta geçirmiştir.

*“Bütün yetim kızlar gibi şifasız bir şefkat ve muhabbet ihtiyacı, yine bütün kimsesizler gibi her nazardan kendi ruhuna kaçan, gömülen çekingen ve sumut bir ruhu var”*²¹⁰.

Aliye, bütün sevmeye gereksinimini okulun başhademesi olan Güllü Kadın’ın yaşlı ve miskin kedisi ile gidermiştir. Aliye’nin güzelliği romanda şu şekilde tasvir edilmiştir:

*“Pembe, ince yüzünde iki kocaman menekşe gibi siyah kirpikli gözlere, küçük bir çocuk burnuna, nar çiçeği goncası gibi garip bir ağıza sahiptir. Biraz yumuşak ve kıvrıkcık siyah saçları, itina ile örttüğü sıkı, siyah baş örtüsünün altından şakaklarına, ensesine, yanaklarına, boynuna dökülmektedir”*²¹¹.

²⁰⁹ Taşer, Seyit. "Halide Edip Adıvar'ın Öğretmenlikten İstifası." **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı 31, 2012, 149-159.

²¹⁰ Halide Edip, Adıvar "**Vurun kahpeye**." (1926), s.22.

²¹¹ Adıvar, **a.g.e.**, s.21.

Güzelliğinin yanında Aliye, duyarlı ve güçlü biridir. Aliye gücünü babasından alırken, duyarlılığını ise annesinden almıştır. Eğitimli, vatansever, çağdaş, kararlı, sadık, mücadeleci, idealist, dürüst ve iffetli bir kadın olan Aliye'nin roman süresince hiçbir olumsuz sözü ve davranışı olmamıştır. Daima dengeli, ölçülü ama tavizsiz bir tutum göstermiştir. Eş seçerken bile duygu dünyası ile düşünce dünyası arasında bir denge kurarak karar almıştır. Kendi refah ve menfaatlerini toplumun refah ve menfaatlerinden ayırmamıştır. Adil, eşitlikçi, paylaşılabilir ve toplumcu yaklaşımı, aldığı modern eğitimle de bağlantılıdır. Ailesinin ve çevresinin desteğinden yoksun büyüdüğü için kişiliğini ve zihniyetini şekillendiren tek faktörün okul olduğu söylenebilmektedir. Halide Edip Adıvar'ın her açıdan Türk kızlarına model olarak çizdiği bir karakterdir. Aliye tüm bu olumlu niteliklerinin yanı sıra Kuva-yı Milliye taraftarı olarak Milli Mücadele'de kendi cephesinde savaşmıştır.

Aliye'nin nişanlısı olan Tosun Bey, Kuva-yı Milliyeci olmakta ve romanda “*Karadeniz sahillerinin yetiştirdiği bülemlend, haşin ve kartal yüzlü, mütehakkim ve güzel bakışlı bir genç yüzbaşı*”²¹² şeklinde betimlenmiştir.

Yunan orduları Tosun Bey'in birliğinden çok korkmuş ve köylülerin çoğu Tosun Bey hakkında hikayeler anlatmıştır. Romanda Tosun Bey'in güçlü ve yapılı bir vücudu, “*küçük kahverengi bıyığı, kırmızı dudakları ve kartal burnu*” haricinde bedensel özelliklerinden sık sık bahsedilmemiştir. Tosun Bey'in başlıca özelliği, her şeye hakim olan ülkesini sevmek olarak belirtilmiştir. Vatanını düşman işgalinden kurtarmak için ölene dek yapmayacağı şeyin olmayacağı ifade edilmiştir. Erkeksi kişiliğinin yanı sıra Aliye'nin olumlu niteliklerinin birçoğu da Tosun Bey'de bulunmaktadır. Tosun Bey, adil, korkusuz, ilkeli, güçlü, sadık, güvenilir ve lider, kendini kamu güvenliği ve onurundan sorumlu hisseden, asla sorumsuz davranış, istismar, gayrimeşru ilişki ve davranış sergilemeyen, rasyonel, çok boyutlu düşünen, birisi olarak tasvir edilmiştir. Çağdaş anlayışa sahip olan Tosun Bey, dinin salt biçimsel kriterlerine göre mezhepçi yorumuna karşı çıkmıştır. Tosun Bey, Aliye'nin eğitim cephesindeki mücadelesine, askeri çatışma alanlarındaki mücadelesi ile öncülük etmiştir. Böylelikle bu ikisi Milli Mücadele'nin her iki yanından birbirini anlamlandıran ve tamamlayan özneler olarak bir araya gelmişlerdir.

---

²¹² Adıvar, a.g.e., s.48.

Aliye'yi evine alan ve kızı gibi gören Ömer Efendi, kasaba halkındandır. Halk içinde Kuva-yı Milliyeci şeklinde bilinmektedir. Tosun Bey kasabadayken Ömer Efendi'nin evinde kalmıştır. Ömer Efendi, babacan, iyi niyetli, erdemli, dürüst ve vatansever biridir. Ömer Efendi'nin dış görünüşü romanda şöyle belirtilmiştir:

*“Abani sarıklı, temiz yüzlü, kır sakallıdır. Taşranın bazen insanın canını gören, görmüş geçirmiş, mahzun, siyah gözleriyle insana bakan bir siması vardır”*²¹³.

Ömer Efendi muhatap olma mecburiyetinde bulunduğu kasabadaki kirli bağlantılardan, yolsuzluklardan kendini ve ailesini uzak tutabilmiştir. Dini inancını samimi bir şekilde yaşayan bir Müslüman olarak nitelendirilmiştir.

Ömer Efendi'nin eşi Gülsüm Hala da tıpkı Ömer Efendi gibi bir şahıstır. Romanda Gülsüm Hala, şefkatli, anaç, hoşgörülü, dindar ve ileri görüşlü bir Anadolu kadını olarak betimlenmiştir. Gülsüm Hala ve Ömer Efendi, Aliye'yi, rahmetli kızları Emine yerine koymuşlar ve öyle çok değer vermişlerdir.

Aliye'nin öğrencisi Durmuş, babasının vefatının ardından amcasının işyerinde çırak olarak çalışan ve annesine bakan Anadolu'da yaşayan on bir yaşında fakir bir çocuktur. Durmuş'un romanda belirtilen özellikleri cesur, zeki, aktif ve yardımsever oluşudur. Mavi gözleri, çökük çenesi, kirli elleri ve sırtından yırtık gömleğiyle zor zamanlarında sürekli Aliye'nin yanında yer almıştır. Durmuş ile ilgili romanda şunlar ifade edilmiştir:

*“Ömrünün en taze senelerinde aziz anasının bütün yükünü omuzlarında taşımaya alışmış olan bu küçük erkek kalbi, dünyanın en cesur, en âlim, en harikulade mahluku diye telakki ettiği muallimenin, kendi masum kalbiyle en zayıf, en kimsesiz ve en kardeş tarafını sezmiştir.”*²¹⁴

Durmuş, Aliye öğretmenine yönelik çokça bir sevgi ve hayranlık beslemiştir. Tosun Bey'e karşı da sevgi ve güven duyguları hissetmiştir. Askerlere yakalanma tehlikesini göze alarak Ömer Efendi'nin tutuklandığını söylemek için Aliye'nin penceresine tırmanan Durmuş, Aliye'nin askerlere yakalanmadan eve girip çıkmasına, Tosun Bey ile

---

²¹³ Adıvar, a.g.e., s.25.

²¹⁴ Adıvar, a.g.e., s.148-149.

tanışıp haberleşmesine yardım etmiştir. Durmuş, karakteri ve davranışlarıyla Kuva-yı Milliye'nin küçük bir askeri gibi belirtilmiştir.

Latif Ağa, Ömer Efendi'yi kardeşi gibi seven ve Çanakkale'de iki oğlu şehit olan hüzünlü bir babadır. Her yıl çocukları için Mevlit okutmuştur. Hacı Fettah Efendi ile birbirlerine düşmandırlar. Dürüst ve duyarlı bir karaktere sahip olan Latif Ağa bölgenin işgalden kurtarılmasının ardından ilk gelen Türk birlik komutanı Ali Bey'e Hacı Fettah Efendi ve Uzun Hüseyin Efendi'nin planlarını ve olayların arka planının net bir şekilde anlatan kişi olmuştur. Latif Ağa kasabada yoksulların katledilmesinden, acı çekmesinden ve sefaletinden bıkmıştır.

Mevlevi Dede, şehirde Latif Ağa'nın Mevlidi'ni okuyan kişidir. Mevlevi Dede, Aliye'nin İslam ve iman anlayışını tasdik eden, pekiştiren, güç şartlarda ve vefat anında rüyalarında manevi bir güç şeklinde beliren, iç dünyasını aydınlatan, sarı yüzü küçülen, seyrek beyaz sakallı yaşlı bir adamdır. Tavırlarıyla bir veli görünümü veren bu yaşlı adam, Aliye'nin algısında ideal bir din adamı olarak tasvir edilmiştir.

Burada bahsi geçen kahramanlar, romandaki müstesna şahsiyetlerdir ve üstün nitelik ve aksiyon bakımından Millî Mücadele hareketiyle ilişkilendirilmişlerdir. Bu nedenle, sayılan özelliklerle bireylere atıfta bulunulmuştur. Aynı zamanda içinde buldukları veya temsil ettikleri bu mücadelenin temel özelliklerini de göstermişlerdir. Okur, insanların benimsediği düşünce, duygu, niyet ve davranışlara dayanarak bu hareketin doğası hakkında sonuçlar çıkarma fırsatına sahip olmaktadır. Buna karşı çıkan olumsuz insanlar da bulunmaktadır. Bu olumsuz insanların başında Hacı Fettah Efendi yer almıştır.

Hacı Fettah Efendi, bağınaz, acımasız, bencil, yargılayıcı, dindar, Kuva-yı Milliye karşıtı, işbirlikçi ve kışkırtıcı bir kişidir. Kantarcıoğulları ile Hacı Fettah Efendi şehrin en zenginleri arasında gösterilmiştir. Hacı Fettah Efendi, dişsiz ağzı, bulanık, kan çanağı gözleri, gri sakallı kurnaz sarı yüzü olan, din adamı gibi giyinmiş, zayıf ve çirkin yaşlı bir adamdır. Dini duygularını kullanarak insanları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmede başarılı olan, başkalarının topraklarını hile ile almaktan asla çekinmemiştir. Hacı Fettah Efendi, Aliye'yi şeytanın temsilcisi olarak tasvir etmiştir. Hacı Fettah Efendi, romanda zulüm ve ikiyüzlülük bir örneği olarak belirtilmiştir.

Hacı Fettah Efendi, İslami kelamı esas alan bu kararlılıkla, düşünce ve davranışları gerçekten güzel olsa bile niyetlerinin, sözlerinin ve eylemlerinin şeriata ve Allah'ın rızasına uygun olduğuna tam olarak inandığı için cahilleri etkileyebilmektedir. Başından beri Aliye'yi parçalayarak öldürmeye odaklanmıştır. Bu bitmeyen kırgınlığın ve düşmanlığın nedeni kişisel değil; Aliye'nin temsil ettiği değerleri, onun geçim kaynağına yönelik en büyük tehdit olarak görmüştür. Aliye'nin açıklığını ve samimiyetini ne olursa olsun, kendisine güvenen bir kadın olduğunu halka “*kahpelik*” olarak göstermeye çalışmıştır.

Yazar bununla ilgili romanda şu ifadeleri kullanmıştır:

*“Fettah Efendi’de bu hakiki kanaat taassup ve galeyanına belki de Aliye’nin çok açık ve temiz hayatıyla zaaf verdiği kara kuvvetin gayreti sebep olmuştu ve onun için tehlikeliydi.”*²¹⁵.

Eserde, düşman saldırılarına yönelik yapılan mücadelenin içeride de mücadele etmesi gerekli olan zihniyetin temsilcisi olan Hacı Fettah Efendi; birtakım uzman ve eleştirmenlece, sonraki senelerde yazılan eserlerde rastlanılan ve bilhassa köy romanlarında çokça karşımıza gelen olumsuz din adamı anlayışıyla beraber “*aydın-din adamı/öğretmen-imam*” zıtlığını başlatan tiplere şeklinde kabul görmüştür. Bu bakımdan Halide Edip’i İslami yönden ilerlemenin önünde bir bariyer şeklinde gören ve dindarları küçük görmeye çalıştığını düşünen eleştirmenler olmuştur. Romana bütüncül bakmamak veya duygusal sebeplerle aşırıya kaçmak kesinlikle yanlış bir yargıdır. Romanın dini mekân tasvirlerinde kullanılan ifadelerle yansıyan inanç hassasiyeti ve Mevlevi Dede’yi ideal din adamı şeklinde benimseme sebeplerine yansıyan tasavvufi coşkunun yanı sıra, Aliye’nin manevi hisleri duada, Mevlit tilavetlerinde ve ilahiyatta yatmaktadır. Romanda, Kuran dilinden faydalanılması bu yorumları geçersiz kılmıştır. Aynı zamanda, teyit edilen karakterlerin hiçbiri, özellikle romanın ana karakteri, din karşıtı şarkı sözlerine veya tutumlara sahip olmamıştır. Romanda, Hacı Fettah Efendi, dini veya din adamlığını temsil etmemektedir. Hacı Fettah Efendi dini, halktan gizleyecek şekilde manipüle etmenin hoşgörüsüzlüğü, inancın sömürsünü ve aldatmayı temsil etmiştir.

---

²¹⁵ Adıvar, **a.g.e.**, s.40.

Kantarlılar'ın Uzun Hüseyin Efendi, Hacı Fettah Efendi'nin kötülük ortağı olarak romanda yer almıştır. Bölgenin en zengin kişisi olan Uzun Hüseyin Efendi, Aliye'nin ders verdiği sınıfın karşısında bulunan evinden *“iki donuk siyah gözle uzun, sarı, biçimsiz bir yüz, azıcık çarpık uzun bir burunla Aliye'yi gözetlerken, daha okuldaki ilk günlerinde ona tedirginlik vermiş; ama Aliye, biraz soysuzlaşmış, biraz cılız ve kendi kendine çekilmiş eşraf delikanlılarının hususiyetlerini, zaaflarını mütekâsif bir surette kendisinde toplamış bu başı hiç görmemiş gibi dersine devam etmiştir.”*²¹⁶. Uzun Hüseyin Efendi, kısa bir süre İstanbul Hukuk Fakültesi'nde öğrenim görmesine rağmen cahilliği ve kabalığı azalmamıştır. Uzun Hüseyin Efendi evli ve çocuk sahibidir. Buna karşın yine de Aliye'ye göz koymuş ve bulduğu her imkanda Aliye'yi taciz etmeyi düşünmüştür.

Uzun Hüseyin Efendi'yi en özlü biçimde, babasının idamını önlemede yardımcı dokunabileceğini umarak evine gittiğinde sergilediği ahlaksız davranışları ve yardıma muhtaç durumundan istifade etmeye yönelik teklifi karşısında Aliye'nin ona söyledikleri tanımlamaktadır:

Sadece kendi hırsını ve çıkarlarını düşünen saygısız ve güvenilmez bir şahıs olan Uzun Hüseyin Efendi, Milli Mücadele'ye karşıdır. Uzun Hüseyin Efendi, Hacı Fettah Efendi ile birlikte Tosun Bey'in planlarını Yunan komutan Damyanos'a anlatmaya giderken Aliye'nin ele geçirmedeki en büyük engel olan Tosun Bey' ortadan kaldırma fikri etkili olmuştur. Bu arzusunu yerine getirmenin imkansızlığını anlayan Uzun Hüseyin Efendi'nin Aliye'ye olan hisleri kin ve intikam arzusuna dönüşmüş ve Aliye'nin linç edilmesinde büyük rolde bulunmuştur. Uzun Hüseyin Efendi, işgal kuvvetlerinin komutanı Damyanos'u her gece kabul etmiş ve onun için içki ve kadınlarla eğlenceler düzenlemiştir. Aliye'nin babasının idamını ve ahlaksız davranışlarını durdurmaya yardımcı olmak ümidiyle eve geldiğinde, Aliye'nin durumundan yararlanmayı teklif etmesi, Uzun Hüseyin Efendi'yi en iyi bir şekilde açıklamıştır. Romanda bu bölüm şöyle geçmiştir:

*“Ben, diyordu, babamı böyle kurtarmak istesem sana niye geleyim? Sen ne kadar da olsa Türk ve Müslüman'ın diye geldim. Sen, Damyanos'tan çok fena, daha çok kâfirsin”*²¹⁷.

---

²¹⁶ Adıvar, **a.g.e.**, s.33.

²¹⁷ Adıvar, **a.g.e.**, s.146

İstanbul Ferit Paşa'nın bir astı olarak çökmekte olan Osmanlı bürokrasisinin ve yozlaşan kurumsal yapıların bir temsilcisi gibi görünen maarif müdürü, Ömer Efendi'nin deyimiyle “ırz düşmanı papaz zıfatlı”dır²¹⁸. Maarif müdürü, çürüyen kurumsal işleyişi veya öğrencilerin iyi eğitimini umursamamış ve her şeyi olduğu gibi bırakıp kendi zevkine ve eğlencesine yoğunlaşmıştır. Maarif müdürü, yeni gelen öğretmenlerden ve çevresinde uygun bulduğu kadınlardan, Cuma günleri soylular ile düzenlediği gecelerde faydalanmayı arzulamıştır. Bu kadınların ve öğretmenlerin başına bela olma ihtimali doğduğunda, yalancı şahitlerin ifadesiyle onları şehirden kovmuştur. Aliye'nin kendisine olan aşkı nedeniyle eşraftan gelen evlenme tekliflerini reddettiğini duyurmuştur.

*“Toparlak siyah sakalı, bulanık sünepe ve mürai gözleri, hilekâr uzun yüzü altında iğrenç, ince dudaklı bir ağzı olan bu adam”*²¹⁹,

Bu adam, amaçlarına ulaşmak için önce güven verici konuşmalarla Aliye'yi okula devam etmesi için ikna etmeye çalışmıştır. Herkes onun nasıl bir insan olduğunu bilir, ancak bunun için herhangi bir cezaya tabi değildir. Aliye'den çocuğuna ayrıcalıklı davranmasını isteyen karısının kibirli sözleri, işleri istediği gibi yöneten ve denetleyen yönetmenin konumunu nasıl güvence altına aldığını yansıtmıştır:

*“Hoca parçası, kocamın hepimiz halayığsınız, istersek hemen azlederiz”*²²⁰.

Diğer bir muallime Hatice Hanım, “elinden düşmeyen sigarasından sapsarı olan kınalı elleriyle”²²¹ öğrenciler ile karşılıklı sigara içmekten geri durmayan, öğretmen özelliklerinin neredeyse bütününden mahrum birisidir.

Öğrencilerin öğretim süreciye “Besmele, Amme cüzü ya da Elif Lam Mim” okutarak masa başında beyaz eşarp altında rastıklı kaşlarını çatarak dinlemekten ayrı bir katkısı bulunmamıştır. Eşraf çocuklarına imtiyazlı davranmış ve haklının yanında durmak yerine gücünün yanında durmayı tercih etmiştir. Bu yanı, yetkili kişilerle karşılaşınca da gün yüzüne çıkmıştır. Onlara yönelik abartılı, samimiyetsiz, yalnızca şekilden ibaret saygı göstermiştir. “Eşraf ve Maarif Müdürü'nün keyiflerine göre değişen, yalnız onlara

²¹⁸ Adıvar, a.g.e., s.27.

²¹⁹ Adıvar, a.g.e., s.32.

²²⁰ Adıvar, a.g.e., s.33.

²²¹ Adıvar, a.g.e., s.29.

*eğilmekle kasabada kalabilen bu kadın,*²²² köhne sistemin standart bir ürünü ve uygulayıcısıdır. Hatice Hanım, Aliye'nin gelişiyle rahatsız olmuş, onun varlığı Hatice Hanım sürekli tedirgin etmiştir. Tosun Bey ile ilk karşılaşmalarında Aliye'ye iftira atmıştır. Tosun Bey'den beklemediği cevap üzerine de derhal ağız değişikliğine gitmiştir. Romanda, gelenekçi eğitim yaklaşımının yozlaşan yapısının gösterilmesi açısından Hatice Hanım, Aliye kahramanının tam zıt kutbunda bulunmuştur.

Aşırı derecedeki Yunan milliyetçiliği onda, kendi ırkından olmayanların, özellikle de Müslümanların malının ve canının Yunanlıların bir hakkı olduğu inancını yaratmıştır. Anadolu işgalindeki hedefi her Türk'ü imha, her Türk'ün malını Yunan'a maletmektir.

Damyanos, Yunan işgal birliklerinin komutanı, 45 yaşını aşmış, uzun boylu, geniş omuzlu, gri saçlı, uzun bıyıklı, cam gibi gözlü, iri uzun eli, aşırı belden şiş yüzü ve çirkin bir adamdır. Aşırı Yunan milliyetçiliği, onu hiçbir ırktan olmayan insanların, özellikle de Müslümanlar'ın mal ve canlarının Yunanlılar'ın hakkı olduğuna inandırmıştır. Ona göre Anadolu istilasının amacı, tüm Türkler'i yok etmek ve tüm Türkler'in mülkünü Rumlar'a bırakmasını sağlamaktır. Damyanos'un kaba bir kışla ve kahvehane üslubuyla söylediği ünlü cümlesini askerler yinelemiştir:

*“Ey Elenler (Yunanlılar), azminizin düşmanı olan Türkleri öldürünüz, Türkiye'yi alınız”*²²³.

Birçok Türk ve Müslümanı öldüren bu Rum subayın temel beklentisi, servetini yağmalayarak artırmaktır. Damyanos, son derece kurnaz, kurnaz, hesapçı ve acımasız bir kişiliğe sahiptir. Gece geç saatlere kadar içip öğlene kadar uyuyan Damyanos, her türlü ahlaksız zevkten, her türlü eğlenceden kendince zevk almıştır. Hacı Fettah Efendi ve Uzun Hüseyin Efendi'nin güzelliğini anlattığı ve elde etmek istediği Aliye ile tanıştığında, Aliye, bu yaşına kadar hiçbir kadına karşı hissetmediği duyguları uyandırmış ve Damyanos, Aliye'ye aşık olmuştur. Bu aşkı farklı vaatler ile süslemiş ve Aliye'den onunla evlenmesini arzulamıştır. İşgal esnasında yaşanan bazı zayıflıklar, Aliye'ye olan sevgisinden kaynaklanmıştır.

---

²²² Adıvar, **a.g.e.**, s.35.

²²³ Adıvar, **a.g.e.**, s.76.

Yukarıdaki bahsedilen kişilerin Milli Mücadele’de buldukları konumları dikkate alındığında ele alınan insanların, konusu veya parçası oldukları mücadelenin üstün niteliklerini ve doğru yönünü yansıtmaya ve tanımlama misyonuna sahip oldukları gibi, nitelikleri, niyetleri ve tutumları bakımından inkar edilen insanların da sebepleri somutlaştırmaya hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Okuyucu bu aşamada kendi bakış açısını gerekçeleriyle netleştirmeye ve ulusal bir tavır almaya davet edilmiştir. İnsanlar romanın mesajının dayandığı soyut kavramlar arasındaki çatışmayı sunarak, yazarın tezini okuyucu için daha gerçekçi, haklı ve hayati hale getirme niyetine katkıda bulunmuştur.

Tek tek kişilerin yanında yaş, cinsiyet, meslek, dünya görüşü gibi durumlardan bir kesimi teşkil edenlerin de ortak nitelik ve tutumu romanın ana fikri açısından fonksiyonellik göstermektedir.

Bunlar içinde ilk göze çarpan Aliye’nin görevlendirildiği okuldaki öğrencilerdir. Üç ayrı sosyal sınıfa mensup olan bu çocukların ortak noktaları, eğitimlerinin düşük olması, itaate alışık olmaması, erkeklerin saldırganlığına saygı duymaları ve kızların saçlarını çekip onlara vurmalarıdır. Çoğunluk olan tüccarların oğulları genellikle pembe yanaklara, güneşten yanmış yüzlere ve kara gözlere sahiptir. Okula yalınayak ve pantolonları düzeltilmiş olarak gelirler. Diğerleri gibi burun akıntısı ve tamamen siyah elleri vardır. Hatice Hanım onları görmezden gelmiş ve sürekli azarlamıştır. Soylu çocuklar ise zayıf, yetersiz beslenmiş, sümüksü, kirli, zalim ve ahlaksızdır. Bir de korkutma ve ihtişamda onlara rakip olan yüksek memurların oğulları vardır. Hatice Hanım bu iki gruba imtiyazlı davranmış ve onları ötekileştirmemiştir.

Aliye sadece tüccar çocuklarını sevmiş ve diğerlerini tiksindirici bulmuştur. Çocukların sosyal sınıfları göz önüne alındığında bu sevgi, Halide Edip’in Milli Mücadele ruhu içinde güvendiği ve arzuladığı hedef kitleye, yani emeğiyle geçinen yoksullara göndermesi olarak da yorumlanabilmektedir. Zira bu durum, bu gruptan bir çocuk olan Durmuş’un romandaki konumunu doğrulamıştır.

Kız ve erkek öğrenciler arasındaki ilişki modeli yetişkinlerinkiyle örtüşmektedir. Kasabadaki erkekler, kendilerini kadın üzerinde kesin hak sahibi şeklinde kabul etmekte ve bu bakış açısına göre modellenmiş bir karakter ortaya koymaktadır. Kadınlar erkeklerin gölgesinde yok edilmiştir. Aliye’nin erkeklerde ilgi ve endişe uyandırmasının bir diğer nedeni de bu görüşle çelişen karakteri olarak gösterilmiştir. Kadınların sadece

cinsiyetleri ve erkeklerin kendilerine biçtikleri rol temelinde var olabildikleri bir ortamda kendini insan kimliğiyle ortaya koyan bu kültürlü şehirli kadın, kasabadakilerin hem çıkarı hem de tehdidi haline gelmiştir.

Kasabalının tutum ve davranışlarını genel olarak belirleyen, elde ettiklerini muhafaza etme güdüsüdür. Bu yüzden, bunu gerçekleştirmelerine yardım edeceğine inandıkları gücün yanında bulunmakta, gücün el değişikliğinde de yer değiştirmektedir. Tutarsız olan bu durumun arka planında ekonomik kaygılar ve sahiplenilme ihtiyacı bulunmaktadır. Güçlü, nüfuzlu insanların yanında olarak onların gücünden faydalanabildikleri ölçüde kendilerini ve mülklerini güvene alabileceklerini düşünmüşlerdir.

Görülen toplu psikoloji ve tutumlar da romanın Millî Mücadele eksenindeki görüşünü kuvvetlendirici bilgiler sunarak okuyucunun bir hesaplaşma yapmasına, kurduğu ilişkilerde kendi haline de bakmasına ortam hazırlamıştır. Böylelikle yazara, mesajı daha etkin, okur zihninde nesnel karşılıkları ile yer ederek yönlendirici olacak bir şekilde sunma imkanı tanımaktadır.

2.2.3. Romandaki Mekânlar

Mekansal öğeler arasında, romanın tezinde işlevsel olan kişi ve olaylarla ilgili olanlar da ön plana çıkmıştır. Bu mekanlar içinde Maarif Dairesi, okul, cami, meydan ve incir bahçesi yer almıştır. Bu nedenle tüm mekansal unsurları değil, romanda işlevsellik taşıyanlar değerlendirilmiştir.

Maarif Dairesi ve Okul

Bu iki bağlantılı mekan hemen hemen aynı görünmektedir. Aliye kasabaya geldiği sabah ilk olarak eğitim dairesine gitmiştir. Gördüğü manzara rahatlatıcı bir manzara değildir. Yatak odasının kapısında, tek gözlü ve beyaz paçavralarla kaplı yaşlı bir adam, metal bir mangalda kömür yakmış ve bir tabure üzerine oturmuştur. Aliye'nin oturacağı gerçek bir sandalye bulunmamaktadır. Örumcek ağı tavanlı bu loş daire çok güçlü ve baş döndürücü kokmaktadır. Donmak üzere olan ve çoğu zaman üzerlerinde su bulan şişmiş zemindeki kir, tükürük ve mukusun üzerine basmamak için dikkatli yürümek gerekmektedir.

Okulun, Maarif Dairesi gibi o iğrenç, ihmal edilmiş yönü dikkat çekmiştir. Kirli ve karanlık avluda kokusu durmayan, daha içeri girmeden göze çarpan, kapısı kırık banyo bile düşündürücüdür. Aliye'nin sınıfa ilk girdiğinde fark ettiği şey, sınıfta birikmiş sigara dumanı ve pencerelere bantlanmış kağıtlar olmuştur. Maarif Dairesi'ndeki aynı sağlıksız, kirli ve terk edilmiş koşullar okula da hakimdir. Resmi kurumların bu genel hali, mevcut hükümetin ilgisiz oluşunu, eğitim ve öğretime ilgisizliği, ülkenin maddi problemleriyle memurların ilgisizliği, sorumsuzluğu ve duyarsızlığının yansıması olarak belirtilmiştir. Bu durumlar, devlet idaresini ve eğitim politikalarını algılamasına yardımcı olmak için devletten memurlara kadar okuyucuya sunulan parametrelerdir. Aliye'nin gelmesiyle okulun durumu değişmiştir. Tosun Bey ziyareti esnasında ilk olarak okulun temizliğini fark etmiştir. Bozuk sistemin yarattığı sorunları çözeceği anlayışını temsil eden Aliye, okulun fiziki şartlarını iyileştirerek örnek teşkil etmiştir. Halide Edip Adıvar, mekan ögesi üstünden sunduğu bu birkaç ipucuyla, Osmanlı İmparatorluğu'nun genel yönetim politikalarında romanda özel bir anlam ifade eden eğitim politikalarının neticelerine ve bunun mümkün olabileceği anlayışına da yansımasını sunmuştur.

Cami ve Meydan

Romanda geçen cami ve önündeki kasaba meydanı, hem merkezi karakterin hem de vatandaşları inanca yönlendiren anlayışın dinsel bakış açısını ve sonuçlarını yansıtmaları açısından işlevseldir. Cami, dış görünümü, mimari nitelikleri ve ezanıyla Aliye'de yüksek manevi hisler uyandırmıştır. Cami, kendi iç yapısı, cemiyeti ve okunan Kur'an ve Mevlid ile aynı duyguları daha derin boyutlarda yaşanmasını sağlamıştır. Bu nedenle cami, dış cephesi önündeki meydana ve içindeki ezan sesiyle, duygusal boyutlarıyla Aliye'nin güçlü inancını okura aktarmaktadır. Ancak bu duyguların yaşandığı yer, meydana verdiği vaazlar ile halkı ayaklandıran, yobazlığını dini söylevlerle gizleyen Hacı Fettah Efendi'nin karakteriyle bağdaştırıldığında karşıt bir etki alanı haline gelmiştir. Hacı Fettah Efendi'nin meydana verdiği vaazların içeriği, Kuva-yı Milliye'ye muhalif ve Aliye gibi kişilerin linç edilmesinin dini sebeplerinden oluşmaktadır. Hacı Fettah Efendi, bıyiksız kâfir olarak nitelendirdiği Milli Mücadele yanlılarını din düşmanı olarak tanıtmış ve onları büyük bir tehlike olarak tasvir etmiştir.

Hacı Fettah Efendi “*Onların kanı kâfirlerin kanı gibi helaldir*” fetvası ile halkı bir iç savaşa sürüklemektedir. Bağlı olunması gereken güçlerle ilgili halka şu öneride bulunmuştur:

*“Herhangi bir kuvvet ve hükûmet, nereden gelir ve kim olursa olsun, camilerimizi, dinimizi siyanet ederse ona biat ediniz”*²²⁴.

Hacı Fettah Efendi yine “*Erkeklerin içinde yüzü gözü açık namahremler Müslümanların kalbini fesada vermek için şarkı söyleyerek dolaşıyorlar*” ifadesiyle gösterdiği ve “*Bunlar mel’undur, bunların eline çocuklarınızı teslim etmeyiniz*” şeklindeki ikazlarıyla Aliye’yi halka hedef göstermiştir. Hacı Fettah Efendi Kuva-yı Milliyeciler’i de halka şu şekilde hedef göstermiştir:

*“Eğer bir gün yalnız içimize Yunan girdiğini değil, başımıza taş yağdığını görmek istemiyorsanız, bu karıların üstleri başlarıyla beraber kendilerini de parçalayınız, yoksa Cenabı Hakk’ın bütün gazabları üzerimizden eksik olmayacaktır”*²²⁵.

Hacı Fettah Efendi, nihayetinde bu amacına aynı yerde ulaşmıştır. Ancak bu yer, aynı zamanda kendisinin ve yanındakilerinin da idam yeri olmuştur. İstiklal Mahkemeleri’nin müdahale etmesiyle bu yerin has özellikleri ve saygınlığı geri alınmıştır. Tosun Bey’in, Kuva-yı Milliyeciler’in din ve inanç bakımından insana yaklaşımı hususunda, Hatice Hanım’a söylediği ifadeler yeterince açık olmuştur:

*“Namus kadının yüzünü açıp açmamasında değildir. Din de peçe demek değildir. Öyle kapalı kadınlar vardır ki kapı arasından bin türlü rezaleti yaparlar”*²²⁶.

Bu ifadeler, Aliye’nin de aynı husustaki anlayışını anlaşılır kılmaktadır. Aliye’ye göre din, oşgörüyü, şefkate, kardeşlik ve birlik hislerine, görünümüne takılmamaya, insanlarla ilgili Allah gibi hükümde bulunmamaya, vicdana, gönülden bağlanmaya dayanmıştır. Dine yaklaşımından dolayı iki zıt yaklaşımın görüldüğü cami ve çevresi, okuyucu zihninde “*gerçek Müslüman*” ve “*gerçek Müslümanlık*” olgularını yaratarak romanın ana fikri yönündeki anlayışın olumlamasına yardım etmektedir. Dinin

---

²²⁴ Adıvar, **a.g.e.**, s.42.

²²⁵ Adıvar, **a.g.e.**, s.45.

²²⁶ Adıvar, **a.g.e.**, s.54.

yobazlıktan, dini yerlerin de yobazlardan temizlenmesinin gereği bu yer unsuru kapsamında hissettirilirken bunu oluşturacak yaklaşımın sahipleri de gösterilmiştir.

İncir Bahçesi

Ömer Efendi'nin bahçesinin yanında bulunan incir bahçesi, romanda çokça bahsedilmese de çeşitli nedenlerle öne çıkan bir mekandır. Aliye'nin Durmuş ile buluşup ekmek ve peynir yediği bu bahçe ayrıca Tosun Bey'in uzun bir sürenin ardından kasabaya geldiğinde Aliye'yi beklerken saklandığı ve onunla buluştuğu yerdir. Bunların yanında, daha önce kimsenin ziyaret etmediği bu incir bahçesi, Türk birliklerinin gelmesinden ardından, Yunanlılar kasabayı terk ederek, her şeyi yakıp, önüne geleni öldürürken, kaçan erkeklerin ve kadınların sığınağı haline gelmiştir.

Yerde sürüklenip kasaba meydanına getirilip linç edilen Aliye'nin cesedini, Durmuş ile Gülsüm Hala geceleyin oradan gizli bir şekilde uzaklaştırmıştır. Aliye'nin bedeni incir bahçesinde Tosun Bey ile konuştukları ağacın dibine gömülmüştür. Bu açıdan incir bahçesi, üzerinde durulması gereken bir mekandır. Kimsenin gelmediği bu mekan, Aliye, Tosun Bey ve Durmuş'un için özel bir yerdir. Bu özel bahçe, kasaba halkının başına gelen en önemli tehlike esnasında sığınak görevini üstlenmiştir.

Bu nitelikleriyle, halkın kurtuluş için saklanacağı ve beraber olup kendini savunacağı Kuva-yı Milliye gölgesine benzemiştir. İncir ağacı, "*birinin evini barkını dağıtmak*" manasını karşılayan "*ocağına incir dikmek*" deyimdeki negatif anlamına rağmen niye bu gibi bir kapsamda bağdaştırıldığı bilinmemektedir. Fakat bunun muhtemel sebepleriyle ilgili Kul şu yorumu yapmıştır²²⁷:

"Evlerden uzağa dikilen incir ağaçları gibi Milli Mücadele güçleri de İstanbul hükümetinin uzağında örgütlenmektedir. Bu mücadelenin getireceği kazanımlar ve yaratacağı eserler; kökleri çok güçlü ve yayılma eğiliminde olan, önüne çıkan her engeli parçalamasıyla bilinen incir ağaçları gibi sağlam, genişleyici ve engellenemez özellikte olacaktır. Elbette bu süreçte eski yapıyı da tamamen ortadan kaldıracak, yerine kendini ikame edecektir. Bu yorumlar ekseninde düşünüldüğünde, deyimdeki ögenin olumlu bir bağlamla ilişkilmesi açıklık kazanabilmektedir."

---

²²⁷ Erdoğan, Kul, "Halide Edip'in Vurun Kahpeye romanında farklı boyutlarıyla Milli Mücadele'ye yaklaşım." **Türkoloji Dergisi**, Cilt 20, Sayı 1,2013, 53-80.

2.2.4. Vurun Kahpeye Romanında Kadın ve Savaş Teması

Halide Edip'in de romanlarında sık sık yer verdiği geleneksel kadınların, Cumhuriyet dönemi romanlarında sayıca daha fazla ve daha çeşitli olduğu görülmüştür. Bilhassa köylü kadınlar, “*Vurun Kahpeye*” romanının ardından Halide Edip eserlerinde sık sık görülen bir tiplene haline gelmiştir. Yazar eserlerinde okuyan kadınlara da çokça yer ayırmış, genelde bu okumuş kadınları idealize etmiştir. Vurun Kahpeye romanındaki Aliye karakteri buna örnek olarak gösterilmiştir.

Yazarın, Vurun Kahpeye romanındaki Aliye kendini topluma adanmıştır. Aliye de idealleri uğruna birçok şeyi göze alan bir kadın olarak nitelendirilmiştir. Aliye'nin idealiye Anadolu'da öğretmen olmak ve Anadolu'daki çocuklara rehberlik etmektedir. Öğretmen okulundan mezun olan Aliye, okuldaki bir öğretmenin “*Anadolu'da çalışınız*” tembihini, müspet bir amaç şeklinde belirlemiştir²²⁸.

Kendisini, görevli olduğu kasabadaki insanlara adayan, yapıcı ve değiştirici bir karakter gösteren Aliye, büyük sorunlar ve reaksiyonlarla karşılaşsa bile yolundan dönmeyecek kadar güçlü ve kararlı bir kadın olarak betimlenmiştir. Halide Edip'in idealize ettiği bütün kadınlarda bulunan bu inandığı değerler adına her şeyi göze alma hali, Aliye'de anlaşılır bir biçimde görülmüştür. Aliye, bu özelliğini yanı sıra kişiliğindeki sağlamlık, birey ve yurt sevgisi ile de idealize edilmiştir.

Yazarın adanmış kadın kahramanı olan Aliye'sinde insan sevgisi, ulus sevgisi ve yurt sevgisi iç içe geçmiş halde bulunmaktadır. Aliye, kasabalılara hizmet sunmak adına ant içmiş ve bu yolda her şeyi göze alan kararlı bir kadındır²²⁹:

“Toprağınız toprağım, eviniz evim; burası için, bu diyarın çocukları için bir ana, bir ışık olacağım ve hiçbir şeyden korkmayacağım; vallahi billahi!”

Romanın 8 farklı bölümünde bulunan ve leitmotiv şeklinde kullanılan bu ant, Aliye'nin ruh halini yansıtmaya yönünden çokça önem arz etmiştir.

---

²²⁸ Adıvar, **a.g.e.**, s.2.

²²⁹ Adıvar, **a.g.e.**, s.1.

Halide Edip Adıvar, Vurun Kahpeye romanında kadınların eğitim alması, iş sosyal hayatta yer almasının dini ihlal ettiği yaklaşımıyla mücadele etmiştir. Romandaki Hacı Fettah Efendi, halkın dinî hislerine seslenerek Aliye’yi şu şekilde kötölemiştir²³⁰:

“Görüyor musunuz? Erkeklerin içinde yüzü gözü açık namahremler Müslümanlar’ın kalbini fesata vermek için şarkı söyleyerek dolaşıyorlar. Bunlar, bunlar mel’undur, bunların eline çocuklarınızı teslim etmeyiniz, eğer bir gün yalnız içimize Yunan girdiğine değil, başımıza taş yağdığını görmek istemiyorsanız, bu karıların üstleriyle başlarıyla beraber kendilerini de parçalayınız, yoksa Cenabı Hakkın bütün gazapları üzerimizden eksik olmayacaktır”

Kadının sosyal yap içerisinde birey şeklinde değil, cinsiyetiyle öne çıkması, hayatının evlenme, çocuk sahibi olma gibi durumlarla ele alınması, yoğun şekilde kabul görmüş bir yanlış durumdur. Kadınlar bu durumun üstesinden gelmeye başladıklarındaysa önemli sorunlarla karşılaşmışlardır. Hafif kadın şeklinde nitelendirilen iş yaşamında buluna kadınlar, erkeklerin tacizine, kadınların kötü laflarına maruz kalmışlardır. Vurun Kahpeye romanındaki Aliye, Uzun Hüseyin tarafından rahatsız edilmekte ve kasabada yaşayan erkeklerin de Aliye’ye karşı cinsel beklentisi bulunmaktadır²³¹:

“Bir zaman geldi ki bütün kasaba leh ve aleyhinde yalnız Aliye ile alakadar, yalnız Aliye’yi konuşuyordu. Hatta Aliye, Yunanlılar’ı İzmir’i işgale kadar heyecanlı bir mevzuydu. Fakat henüz bu alaka, fazla tehlikeli değildi. Çünkü hala onu temiz ve açık yüzü, kapalı başı ile elleri cebinde dolaşırken gören her kasaba erkeğinin kalbinde ümit tamamen sönmemişti”

Vurun Kahpeye romanında aşk teması, Tosun Bey ile Aliye arasında oluşan aşk, Yunan Komutan Damyanos’un Aliye’ye hissettiği aşk ve Hüseyin Efendi’nin Aliye’ye yönelik aşkı kapsamında ele alınmıştır. Aliye ile Tosun Bey arasındaki oluşan aşk yüceltilerek betimlenmiştir. Bunun yanında bu romanda aşk, kişiler adına vatan aşkının önüne geçmemesi gerekli olan bir his şeklinde görülmüştür. Romanda Aliye ile Tosun Bey arasındaki aşkın geri kalanında devamlı vatan aşkına dikkat çekilmiştir. Daha anlaşılır bir sözle aşk kavramı vatanın kurtuluş mücadelesi içinde sunulmakta ve vatan aşkıyla ilişkilendirilmiştir. Bu hususta beşeri aşkın popüler karakteri vasıtasıyla vatan aşkı veya Milli Mücadele’nin de popüler hale getirilmeye çalışıldığı öngörülmüştür.

---

²³⁰ Adıvar, **a.g.e.**, s.23.

²³¹ Adıvar, **a.g.e.**, s.18.

Esas teması savaş olan Vurun Kahpeye romanında aşk temasının bu denli yoğun işlenmesi de bu görüşü desteklemiştir. Nitekim romanda savaşın anlatılması, Aliye ile Tosun Bey arasındaki aşkın anlatılmasının arkasında kalmıştır. Bununla beraber romanda Damyanos'un Aliye'ye yönelik olan aşkı hastalıklı bir aşk görüntüsüyle verilmiştir. Damyanos'un Aliye'ye yönelik aşkın anlatım şekli günümüzün metalaşan aşklarını akla getirmiştir. Günümüzde genelde görülen, mantığa göre hareket etme şekli veya materyalizmin her şeyi çözeceği yaklaşımına Damyanos'un aşkında da rastlanmaktadır.

Marx, kadın-erkek arasındaki ilişkinin kişiden kişiye doğal, mecburi, ilişki olduğunu ifade etmektedir. Marx, bu doğal, türsel ilişki içerisinde kişinin tabiatla ilişkisinin dolaysız şekilde insanla ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Kişi için, insansı özün ne oranda tabiat haline veya tabiatın ne oranda insanın insansı özü haline gelmiş olduğu somut bir kavrama indirgenen bir şekilde, kadın-erkek ilişkisi içerisinde görülmüştür. Bu ilişkiden hareket ederek kişinin bütün etnik seviyesini yargılamanın mümkün olduğu ifade edilmiştir²³².

Damyanos'un Aliye'ye yönelik olan aşkında da Aliye'yi "*kesinlikle elde etme*" arzusu özel mülkiyet yaklaşımını belirtmekte, bu da Damyanos'un Aliye'ye olan aşkı hastalıklı hale getirmiştir. Vurun Kahpeye romanında insani aşk, esas konu olan vatan aşkının önüne geçmiştir. Savaşı ele alan bir romanda insani aşkın bu denli sık ele alınmasının gerekliliği bir tartışma konusu halini almıştır.

Vurun Kahpeye, Milli Mücadele döneminin Anadolu'daki yankılarını ele bir roman olarak nitelendirilmektedir. İdealist bir öğretmen olan Aliye'nin Anadolu çocuklarını eğitebilmek amacıyla İstanbul'u bırakarak yalnız başına bir kasabaya taşınması ve burada din adamı kimliğine bürünen Hacı Fettah Efendi'nin gazabına uğraması, Milli Mücadele dönemi çerçevesinde ele alınmıştır. Romanda yerilen en önemli durum yeniye karşı çıkılan ve vatan hainliğine dek varan dini, taassup, menfaat ve kötülöklere alet olunan din yaklaşımıdır²³³.

---

²³² Karl, Marx. "**1844 Elyazmaları, Ekonomi Politik ve Felsefe**", K. Somer (çev.), Ankara: Sol, 1976, s.92.

²³³ Enginün, a.g.e., s.249.

2.3. VE DURGUN AKARDI DON İLE VURUN KAHPEYE

ROMANLARINDAKİ KADIN VE SAVAŞ TEMASININ KARŞILAŞTIRILMASI

Şolohov'un eserlerinde en fazla ele aldığı temalar arasında kadın teması bulunmaktadır. Yazar bu eserinde kadın ve savaş temalarını birlikte ele almıştır. Eserde savaş dönemindeki kadınların sosyal yapı içerisindeki yerleri, çaresiz ve umutsuz olmaları, sevgisiz kalmaları, ailede koruyucu rol üstlenmeleri ve fedakar olmalarına değinilmiştir. Şolohov kadını ailenin en önemli unsuru olarak belirtmiş ve savaş döneminde kadınların zor şartlara karşı daha da güçlü, sabırlı ve akıllı davrandığını göstermiştir. Eserde İlyinişna karakteri bilhassa annelik özelliğiyle dikkat çekerken, Rus Kazak annesinin en olumlu nitelikleri İlyinişna karakterinde gözle görünür bir hale getirilmiştir. Bu anne, savaş sürecinde hiç dinlenmeyen sabahın ilk erken saatlerinde uyanarak, gece geç zamanlara dek devamlı şekilde koşuşturan bir karakter olarak karşımıza çıkarılmıştır. Savaş döneminde zor şartlar altında bulunan kadın aynı zamanda çocuklarına, ev işlerine ve pek çok şeye vakit ayırmak zorunda kalmıştır.

Romanda, bir kadının çocuklarına yönelik olan sevgisi, iyi kalabilmesine değinilmiştir. Yine bir başka kadının savaş döneminde yaşadığı sorunlar, hüznler, bütün ailesini yitiren bir annenin trajedisi ortaya koyulmuştur. Yazar, savaştaki kadın hayatını acı ve yokluklar içinde vermiş ve İlyinişna'nın eşi tarafından maruz bırakıldığı şiddetler acımasızca anlatmıştır. Başta savaş olmak üzere pek çok sorun yaşayan kadınları ayakta tutan şey sevgidir. Romanda kadınlar ailede genelde arka plana itilirken, herhangi bir konuda söz hakkına sahip olamamıştır.

Şolohov'un bu romanında savaş teması, ağırlıklı şekilde ele alınan önemli temalar arasında yer almaktadır. I. Dünya Savaşı'nın ardından oluşan devrim ve bundan kaynaklı şekilde meydana gelen iç savaş neticesinde Kazaklar, "Beyazlar" ve "Kızıllar" şeklinde ikiye ayrılmış ve birbirleriyle savaşmışlardır. Bu süreçten en çok etkilenenler arasında cephe gerisinde yer alan kadınlar bulunmaktadır. Aynı halktan insanların ayrıştırılarak ikilik çıkarılması, acımasızlık, insan öldürme olağan bir durum gibi görülmüştür. Romanda bu süreçte kadınların da en az erkekler kadar savaşçı ve güçlü bir yapıyı bulduklarından bahsedilmiştir.

Eserde bilhassa inanç ve değerler hasar alırken, savaşın insanlarda oluşturduğu ruhsal baskı ve yıkıcı etki öne çıkmaktadır. Romanda savaşın kadınları tedirgin ettiği ve

kadınların ruh hallerini olumsuz şekilde etkilediği ifade edilmiştir. Savaşın başlamasıyla kadınların eski yaşamlarının yerini gözyaşı ve acı almıştır. Savaşın kadınlar üstünde oluşturduğu negatif hisleri açık bir şekilde ifade eden Şolohov, bilhassa savaş zamanı cephe gerisinde bulunan kadınların ruh hallerini aktarmıştır. Savaşın kadınlar ve toplumda oluşturduğu hisse vurgu yapılmıştır. Don Kazakları'nın şarkılarında genelde ölüm, kadın, asker ve savaştan bahsedilmiştir. Kazak türkülerinde savaşın başlamasıyla kadınların korkuya ve kaygıya kapıldığından, huzurlu günlerin artık sona erdiğinden, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağından bahsedilmiştir. Eserde birtakım değerlere önem verilmesi, bu değerlerin muhafaza edilmesi ve adetlere bağlı kalınması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Eserde, bilhassa saygılı olma, adil tutum gösterme, insanın ahlaklı bir yapıya sahip olması, iyi değerlere sahip olunması, doğruluktan yana olunması, sadık ve dürüst olunması ve kadınların önemsenmesi gibi durumlara dikkat çekilmiştir.

Halide Edip'in incelenen bu romanında kadın kahramanlar erkeksi özellikler edinmiş ve kadınsal nitelikleri ile hayat tarzlarında bazı durumlardan dolayı değişime gitmiştir. Bu durumların başında savaş ve Milli Mücadele yer almıştır. Romanda köylü kadınlar, evinden çıkmayan ve kocalarına sadık olan silik kadınlar şeklinde tasvir edilmiştir. Bu kadınlar, kızlarını erkeklerle eşit olmayan koşullarda bir yaşama hazırlayarak hür büyümelerinin önünde bir engel yaratmışlardır. Bundan dolayı yazar romanında kadını yüceltmek istemektedir. Romanın başkarakteri olan Aliye, köylü kadınlara rol model olmuştur. Aliye, halkı çağdaşlaşmaya teşvik etmeye çalışmış ve Milli Mücadele için çaba sarfetmiştir. Köyde pek çok erkek Milli Mücadele karşıtı faaliyetler sürdürürken, Aliye bu erkeklerden daha cesur davranarak Milli Mücadele yanlısı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Romanda bazı kadın yan karakterler de Aliye'ye yardım etmiş ve Milli Mücadele'ye destek olmuştur.

Yazarın bu romanında kahraman bakımından bir erkek çoğunluğu bulunmakta ve az sayıda kadın karakter yer almaktadır. Başta Aliye olma üzere romandaki kadınlar savaş döneminde tek başlarına mücadeleye girişmişlerdir.

Savaşın gerçek durumlarını ve savaşın yol açtığı sosyal yıkımı belirtmeyi ahlaki bir sorumluluk sayan Halide Edip Adıvar ve Mihayil Şolohov yalnızca kendi ülkelerinde değil aynı anda pek çok ülkede okunmaktadır. Halide Edip Adıvar ve Mihayil Şolohov

romanlarında ülkelerini savaşa sokan etkenler üstünde durmuşlar ve önemli işler başaran karakterler de yaratmışlardır.

Halide Edip Adıvar ve Mihayil Şolohov'un romanlarında yer alan kadın kahramanlar, cephe gerisinde ölümden korkan, aşık olan, kaderi başkalarının ellerinde olan kadınlardır. Yazarların psikolojik durumları kahramanlara yansımış ve genel olarak melankolik, umutsuz, çekingen, ölüme her an hazır kadınlar tercih edilmiştir.

“*Ve Durgun Akardı Don*” ile “*Vurun Kahpeye*” romanlarında ağırlıklı olarak savaş teması öne çıksa dahi arka planda kadın, sevgi, aşk ve dini değerler kendisini sürekli göstermektedir. Bu romanlardaki aşk ilişkileri de farklıdır. Zira bu gibi ilişkiler çoğunlukla birbirine zıt ve düşman olan sosyal yapı kişileri arasında oluşmaktadır.

Halide Edip Adıvar'ın *Vurun Kahpeye* romanında ve Mihail Şolohov'un *Ve Durgun Akardı Don* adlı romanında dikkat çeken kadın kahramanlar bulunmaktadır. Bu kadınlar roman için önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Romanda işlenen pek çok tema bu kadınlar üzerinden okura yansıtılmıştır. Bu kadın kahramanların ortak özellikleri arasında savaş dönemi içerisinde kalmaları ve bu süreçten olumsuz şekilde etkilenmeleri gösterilmiştir. Ayrıca bu kadın kahramanlar savaş döneminde ülkeleri için mücadele etmekten geri kalmamışlardır. Her iki yazar da kadın ve savaş temalarını romanlarında başarılı bir şekilde ele almıştır.

SONUÇ

Toplumsal yaşam tarihsel süreç içerisinde birikerek günümüze ve geleceğimize şekil verir. Bu açıdan geçmişi günümüze taşıyan kaynaklardan en önemlisi edebiyat yazınlarıdır. Özellikle roman çalışmalarında toplumsal yaşam örneklerini ayrıntılarıyla bulabilmek mümkündür.

Yapılan bu çalışmada farklı toplumların yaşadıkları benzer süreçlerde ortaya çıkmış iki önemli yazarın eserleri karşılaştırılarak incelenmiştir. İncelmenin ana çerçevesini oluşturan ise savaş ve kadın temalarıdır. Mihail Şolohov ve Halide Edip Adıvar kendi toplumlarında önemli eserler vermiş olan ve günümüze taşınan romanların sahipleridir.

Çalışma ekseninde Mihail Şolohov tarafından kaleme alınan “*Ve Durgun Akardı Don*” ve Halide Edip Adıvar’ın “*Vurun Kahpeye*” isimli romanlar karşılaştırılarak incelenmiştir. Her iki romanın karşılaştırılmasında toplumsal alanda var olan kültürel özelliklerin savaş ve kadın temalarında nasıl ele alındığı incelenmiştir. Her iki toplum anlayışının ötesinde iki farklı yazar bakış açısının görülebileceği bir görüş ortaya çıkmıştır. Çünkü eserler doğrudan toplumsal alanın realistik bir örneği olarak değerlendirilemeyecek kadar da yazarın öznel bakış açısından arı tutulamayacak özelliği içinde barındırmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında savaşa ve kadına yönelik yazarların tutumlarının karşılaştırıldığı bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Her ikisi de farklı toplumların özelliklerini okuyucularıyla buluşturmuştur. Ancak bu gerçekleşirken savaşa ve kadınlara yönelik bakış açısında farklılıkların olduğu dikkat çekmektedir. Savaşa yönelik Mihail Şolohov’un bakış açısında süreç olarak savaş döneminde yaşananlar ve savaşta rol oynayan eril köklerin yayılışından bahsettiği görülmektedir. Bununla beraber savaş sonrasında ilgili savaş süreci içerisinde bir planlamanın bağımsız görüşlerce şekillenmediği dolaylı yollardan anlaşılabilir. Ancak verilen mücadelenin anlaşılabilmesi için kuşaklar arası bir geçiş üzerinden savaş dönemi anlatılmıştır. Yani savaşın halk içindeki varlığı nasıl oluştuğuna yönelik realistik bir gözlem imkânı okuyuculara sunulmuştur.

Halide Edip Adıvar savaş döneminde haberleşme kanadında aktif görev alan bir yazar olması açısından savaşın koordinasyonunda ve sonrasında olacıklara ilişkin düşüncelerini bir kadın olarak özgürce ifade edebilecek bir yaşam sürmüştür. Bu açıdan yaklaşıldığında eserlerinde ele aldığı konularda savaş ve kadına ilişkin değerlendirmeleri

daha çok okuyucularında yeni ve farklı bakış açılarının oluşmasına imkân verecek düzeyde olduğu görülmektedir. Öyle ki roman karakterlerindeki kadınların varlığı ve bu kadınların toplum alanında nasıl algılandığına ilişkin ayrıntılı bir tablo çizilmiş olduğu da görülmektedir.

Her iki romanda savaş sürecinin işlenmesi ortak özellik olsa da savaşın toplumsal alanda algılanış biçimi ile savaş sonrasındaki süreçte kadınların varlıklarına ilişkin ayrıntıların olduğu dikkat çekmektedir. Halide Edip Adıvar kadın karakterleri doğrudan mücadelenin içinde ve sonrasında nasıl konumlanacaklarına ilişkin öğretici bir dil kullanmıştır. Bununla beraber bu karakterin toplum içinde gerici zihniyetle nasıl algılandığını da realistik bir şekilde sunmuştur. Mihail Şolohov ise kadının toplumsal alandaki varlığının sınırlı düzeydeki yetkinliğini okuyucularına sunmuştur. Öğretici olmaktan ziyade var olanın nasıl algılandığına ilişkin gerçekçi bir çerçeve çizmiştir. Bu da her iki toplumda kadının nasıl algılandığını gelecek nesillere ulaştıran nadide eserle olduklarını göstermektedir.

Bu çalışmada Mihail Şolohov ve Halide Edip Adıvar isimli edebiyat dünyasının önde gelen yazarların edebi kişilikleri hakkında bilgi verilmiş ve Mihail Şolohov'un "*Ve Durgun Akardı Don Romanı*" ile Halide Edip'in "*Vurun Kahpeye*" adlı romanlarının analiz edilmesi çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Çalışmada Mihail Şolohov'un "*Ve Durgun Akardı Don Romanı*" ile Halide Edip'in "*Vurun Kahpeye*" romanlarında "savaş ve kadın" temasının nasıl işlendiği incelenmiştir. Buna göre her iki roman ayrı başlıklar altında özetlenmiş ve son olarak ikisi beraber değerlendirilmiştir.

Mihail Şolohov'un ve Durgun Akardı Don romanında Savaş ve Kadın

Çalışmanın amacına uygun şekilde ilk olarak Mihail Şolohov'un Durgun Don isimli romanına bakıldığında yazarın realist anlayışının çok iyi yansıtıldığı bir roman olduğu görülmektedir. Romanda pek çok kahraman, tarihi olay ve gündelik yaşamdan detaylara yer verilmiştir. Realist anlayışın öncülüğünde, tarihi olaylardan kaçınılmadan, Don Kazakları'nın yaşamı, Rus tarihinde meydana gelen acı ve dramatik olaylar, savaşın anlamsızlığı ve acımasızlığı ifade edilmiştir. Bir tek kişinin veya baş karakterinin değil bütün halkın kaderi ele alınmaya çalışılmıştır.

Durgun Don romanı, dönemin toplumsal, politik ve etnik yaşamına yön vermesi ve yazarın edebiyat dünyası hakkında ipuçları vermesi açısından önemlidir. Yazarın ele

aldığı, hem toplumsal hem de bireysel konuları kapsayan temalar, yazarın duygu ve düşünce evreninin dışında bırakılmamıştır. Eserlerinde aileyi konu edinen yazarın çocukluk ve ergenlik dönemi savaş yıllarına denk geldiğinden söz konusu romanda bu duruma dikkat çekilmiştir. Konu bakımından zengin ve çeşitli olan romanda kadın, aile, ülke, arzu, aşk, ahlak, ihanet, namus, savaş ve ölüm temaları ağırlıktadır. Ayrıca gelenekler, adetler, hurafeler ve değerler de romanda işlenen diğer konulardan bazılarıdır.

Romanda ele alınan temalardan biri de kadın konusudur. Romanda kadınlar genellikle sürekli meşgul olan mazlum insanlar olarak tasvir edilmiştir. Kadın, aile ve sosyal hayatta işe yaramaz olarak kabul görmüştür. Her şeyden önce kadın erkek ilişkilerinde ortaya çıkan bu olumsuzluk, evlilik ilişkilerine de yansımıştır. Roman, kadınlara karşı acımasız bir tavır sergilemiştir. Romanda aile ve aile değerleri ile ilgili birçok konu işlenmiştir. Bilhassa aile içi çatışmalar, anne-çocuk sevgisi ve baba figürünün otoritesi öne çıkmıştır. Çocuklarına koşulsuz sevgiyle bağlı olan bir anne, hoşgörülü, şefkatli ve özverilidir. Ailenin aleyhine olan evlilikler ailede huzursuzluğa neden olmuştur. Romanda toplumsal cinsiyet ilişkileri, şiddet ve namus gibi temalar en fazla ele alınan temalar arasındadır.

Özellikle duygusal yakınlıklar, birbirine kavuşamayan âşıklar, aşk kırgınlıkları, evlilikte ortaya çıkan problemler, sadakatsizlik, ihanet, sadakat, ahlaki yozlaşma ve intihar vurgulanır. İntiharın bir çözüm olmayacağına vurgu yapılırken bu eylemin günah olduğu da özellikle dile getirilir.

Şolohov'un romanına eklediği bir diğer tema da özlemdir. Bilhassa özlem temasının hakim olduğu eserlerde geçmişe, gurbet özlemine, aileye ve sevdiklerine duyulan özlem ve hasret sıklıkla dile getirilmiştir. Hissedilen özlem, esas olarak yurt anılarıyla bağlantılıdır. Aşk, romanda en fazla ele alınan durumlardan biridir. Evli şekilde görülen karakterler, birlikte yaşanmayan aşklar gibi farklı şekillerde aşk teması, kendini göstermiştir. Duygusal yakınlığa, birlikte olamayan aşıklara, kinlere, evlilik sorunlarına, sadakatsizliğe, ihanete, sadakate, ahlaki yozlaşmaya ve intihara özel bir önem verilmiştir. Yazar, intiharın bir çözüm olmadığına işaret ederken, bunun bir günah olduğuna da dikkat çekmiştir.

Halide Edip Vurun Kahpeye romanında Savaş ve Kadın

Halide Edip, Vurun Kahpeye adlı romanında Milli Mücadele'yi farklı bir bakış açısıyla yansıtmıştır. Vatani düşman işgalinden kurtarmakla tam bağımsızlığın elde edilemeyeceğini ve bu mücadeleyi iç tehditler olmadan mutlak bir zaferde birleştirmenin mümkün olmadığını vurgulamıştır. Bunun da yalnızca geri kalmışlığın, cehaletin ve hoşgörüsüzlüğün karşıtı olan bir değerler açıklamasıyla sağlanabileceğini belirtmiştir. Yazar, bu ideale sahip öğretmenlerin tüm yapıyı, özellikle eğitim modelini, ilerici bir anlayış ve rasyonel eğitim, sorgulama ve revizyon ile modernize etmek zorunda olduklarını açıkça ortaya koymaya çalışmıştır. Halide Edip Adıvar, Anadolu'da küçük bir kasabaya atanmak isteyen ve orada ölümüne savaşan Aliye ile bu öğretmen karakterine örnek vermek istemiştir.

Başta eğitim-öğretim modeli olmak üzere bütün bir yapının ilerici bir anlayışla modernize edilmesi ve akılcı, sorgulayıcı, eleştirel bakabilen yurttaşların yetiştirilebilmesi için öncelikle bu ideale sahip donanımlı öğretmenlere gereksinim olduğunu okura fark ettirmeye çalışan yazar; küçük bir Anadolu kasabasına tayinini isteyerek orada ölüm pahasına mücadele veren Aliye ile bu öğretmen tipolojisini örneklemek istemiştir.

Olay örgüsü, karanlık-ışık, bağlanma-bağımsızlık, ihanet-sadakat, bilgi-cehalet, sevgi-pervasızlık gibi zıt durumlar üzerine kurulmuştur. Olay örgüsü, Millî Mücadele'nin askerî cephesinde bulunan Tosun Bey'in başarısına karşın, nişanlısı Aliye'yi eğitim cephesinde kaybetmesiyle sona ermiştir. Bu durum, savaşın henüz bitmediğini, önemli boyutunda yeni başladığını ve daha uzun süreceğini göstermiştir.

Görüldüğü gibi her iki romanda da savaşın hem askeri cephesi hem de toplumsal cephesi iki romanda da incelenmiştir. Bu incelemeler içerisinde savaşın ve kadınların algılanışlarına bakıldığında ise toplumsal özelliklerin yazarlar tarafından yansıtıldığı görülmektedir. Bu da iki toplumun kültürel anlamda sahip olduklarını ve gelecekte savaşın ve kadınların da nasıl anlaşılacaklarına dair bir öngörü sundukları gerçeğiyle okuyucularına ulaştırmışlardır.

Kültürel özellikler geçmişten gelen deneyimlerle meydana gelerek insanların kolektif bilincini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bazı dönüm noktalarında geleceğin şekillenmesinde radikal değişimlerin öncülüğü söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda

Adıvar bu cesareti bulmuş bir romancı olarak esasında sadece edebiyatçı kimliğini göstermemiş aynı zamanda toplumsal alanda öğretici ve şekillendirici yönünü de göstermiştir. Pek tabii bunun temelinde de Millî Mücadele sürecinde aktif rol oynaması yer almaktadır.

Sonuç olarak karşılaştırmaları edebiyat hem yazın alanında hem de toplumsal alanda fikir sahibi olmayı olayı sağlayan özellikleri içinde barındırmaktadır. Böylece günümüzdeki var olan norm ve değerlerin temelleri daha iyi anlaşılabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu çalışma ile her iki toplumsal alanda aynı süreç içerisinde meydana gelen savaşların nasıl algılandığı ve kadınların nasıl bir konuma yerleştirildiğinin anlaşılması ortaya koyulabilmiştir. Böylece bundan sonraki çalışmalara karşılaştırmalı bir edebiyat literatürü örneği kazandırıldığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- A. İ. Revyakin, **İstoriya Russkoy Literaturı XIX veka**, pervaya polovina, M., ‘Prosveşçenie’, 1981.
- Abraham, Ascher, **Russia: A Short History**, Oxford: Oneworld, 2002.
- Adıvar, Halide Edip, "**Vurun Kahpeye.**" (1926).
- Ağbaba, Gönül, "**Halide Edip Adıvar Hayatı-Sanatı-Eserleri.**" **Şair ve Yazarlar.** İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1997.
- Akın, Haydar, "**Ortaçağ Avrupa’sında Cadılar ve Cadı Avı**", Ankara: Dost Yayınları, 2001.
- Zerçaninov. Aleksandr, **Russkaya Literatura**, Uçpedgiz, M., 1940.
- Kolcu, Ali İhsan, "**Batı Edebiyatı**". Salkımsöğüt Yayınevi. 2010,
- Oakley, **Ann Sex Genderand Society**, London: Maurice Temple Smith, 1972.
- Giddens, Anthony, **Sosyoloji**, Cemal Güzel, (hızl). İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008.
- Argunşah, Hülya. "Halide Edip’te Değişen Kadının Romandaki İzdüşümleri: Seviyye Talip’ten Ateşten Gömlek’e." **Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Sayı 37, 2015, 27-52.
- Aristoteles, "**Devletin Doğal Varlığı**", **Siyasal Düşünce**, M. Rosen ve J. Wolff, (drl). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.
- Cameron, Averil, **Images of Women in Antiquity**, Oxon: Boutledge Yayınevi, 1983.
- Banarlı, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1971.
- Behramoğlu, Ataol, **Rus edebiyatı Yazıları: XIX. ve XX. Yüzyıllar.** No. 4294. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Bekiroğlu, Nazan, **Halide Edib Adıvar**, İstanbul: Şûle Yayınları, 1999.
- Bendason, Ney, "**Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları**", Şirin Tekeli, (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları, 1990.

- Eyhenbaum, Boris, 'Stat'i o Lermontove. Geroy Naşego Vremeni', İzdatelstvo Akademi Nauk SSSR, M.-L., 1961.
- Suçkov, Boris, **Gerçekçiliğın Tarihi**, Aziz Çalışlar, (çev.). İstanbul: Adam Yayınları, 1982.
- Cameron, Averil, "**Images of Women in Antiquity**", Oxon: Boutledge Yayınevi, 1983.
- Çelik, S. Dilek Yalçın, "Halide Edip Adıvar'ın Son Eseri'nde Müfide Kadri'nin Adını Yaşatmak." **Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2016, 17-44.
- De Beavoire, Simone, "**O Kadın İkinci Cins**", Çağdaş Kadının Kitapları, Bertan Onaran, (çev.). Cilt 3, İstanbul: Payel Yayınevi, 1993.
- Doğramacıoğlu, Hüseyin. "Halide Edip Adıvar In Eğitim ve Öğretim İle İlgili Görüşleri." **Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 62, 2017, 129-137.
- Donnovan, Josephine. "**The Silence is Broken**", **Women and Language in Literature and Society**, Sally Mc Connel-Ginet, Ruth Borker, (ed.). v.d., New York: Preager, 1980.
- Eliade, Mircea, **Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi**, Ali Berktaş, (çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2003.
- Özdemir, Emin, **Yazınsal Türler**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007.
- Enginün, İnci, "Kösem Sultan'ın İki Edebî Eserdeki Yorumu"." **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, 1998, 69-76.
- Enginün, İnci, **Halide Edib Adıvar**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986.
- Kul, Erdoğan, "Halide Edip'in Vurun Kahpeye romanında farklı boyutlarıyla Millî Mücadele'ye yaklaşım." **Türkoloji Dergisi**, Cilt 20, Sayı 1, 2013, 53-80.
- Stanzel, Franz K, **Roman Biçimleri**, Fatih Tepebaşlı, (çev.). Konya: Çizgi Kitabevi, 1997.
- Ermolaev, G.S, **Mihail Şolohov i Ego Tvorçestva**, Moskva: Gumanitarnoye Agenstvo, 2000.

- Hosking, Geoffrey, **Rusya ve Ruslar: Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, Kezban Acar, (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Lukacs, Georg, **Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı**, İstanbul: Payel Yayınları, 1986.
- Giddens, Anthony, **“Sosyoloji”**, Cemal Güzel, (hızl). İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008.
- Gültepe, Necati, **“Türk Kadın Tarihine Giriş”**, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008.
- Aytaç, Gürsel, **Genel Edebiyat Bilimi**, İstanbul: Say Yayınları, 2009.
- Adıvar, Halide Edip, **“Vurun Kahpeye”**, İstanbul: Can Yayınları, 2017.
- Harnuboğlu, Manolya. "Mekân ve mekânın algılanış biçimleri: Halide Edib Adıvar'ın otobiyografisi Mor Salkımlı Ev üzerine bir inceleme." **Fe Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, 2014, 24-43.
- Hatemi, Hüseyin, **“İlahi Hikmette Kadın”**, İstanbul: İşaret Yayınları, 1995.
- Hauser, Arnold, **“Sanatın Toplumsal Tarihi”**, Yıldız Gölönü, (çev.). İstanbul: Remzi Kitapevi, 1984.
- Wikipedia, Şolohov ve Durgun Akardı Don, **Araştırma ve İnceleme Yazısı**, 2022.
- Hunt, Lynn, **“Erotizm ve Politika”**, Ayşe Lahur Kırtunç, (çev.). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 1996.
- Kandemir, Hüseyin “Destansı Bir Roman ‘Durgun Don’ ve Bir Yıkımın İzleri: Devrim, Savaş, Ölüm”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Sayı 48, 2008, 100.
- İnanır, Emine, **I. Petro ve II. Katerina'nın Kanatları Altında: XVIII. Yüzyıl Rus Edebiyatı**, İstanbul: İskenderiye Yayınları, 2008.
- Zelinski, K. Claudia, **Sovyet Edebiyatı**, Funda Savaş, (çev.). İstanbul: Konuk Yayınları, 1978.
- Kandemir, Yaşar. **“Örneklerle İslam Ahlakı”**, İstanbul: Nesil Yayınları, 1980.
- Karabulut, Ramis, "Halide Edib Adıvar'ın Romanlarında Sosyal Bir Mesele Olarak Din/İslam." **Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi**, Cilt 36, Sayı 36, 2017, 176-201.

- Marx, Karl, “**1844 Elyazmaları, Ekonomi Politik ve Felsefe**”, K. Somer (çev.), Ankara: Sol Yayınları, 1976.
- Kelly, Joan, “Early Feminist The oryand the Querelle des Femmes 1400-1789”, **Chicago Journals**, Cilt 8, 1982, 67.
- Kojinov, Vahim, “**Proishojdenie Romana**”, <http://svr-lit.niv.ru/svr-lit/kozhinov-proishojdenieromana/roman-i-skazka.htm>, 1963. (Erişim Tarihi: 03.09.2022).
- Kudret, Cevdet, **Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman**. İstanbul: Varlık Yayınevi, 1979.
- Erşov, L. F. **İstoriya Russkoy Sovetskoy Literaturı**, Moskva: Vısshaya Şkola, 1982, s. 288.
- Lermontov, Soçineniya. “**Pravda**”, 1990, s. 457
- Lermontova, Proza. “**Gosudarstvennoe İzdatelstvo Hudojestvennoy Literaturı**” 1957, s. 365.
- Lukacs, Georg, “**Roman Sanatı**, Cevdet Soydemir (çev.). İstanbul: Say Yayınları, 1985.
- Vasilev, Maksim Victoroviç, “Vıstuplenie L. G. Kornilova i Pskovskaya Guberniya”, Pskov, **Hauçno-Praktičeski İstoriko-Kraevedçeski jurnal**, 2010, No 33, 72.
- Tekin, Mehmet, **Roman Sanatı 1: Romanın Unsurları**, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008.
- Georgieviç, Mihail, Tatyana Vladimirovna, M. A. Şolohov **Tihiy Don: Analiz Teksta Osnovnoe Soderjaniye Soçineniya**, Moskva: Drofa, 2007.
- Şolohov, Mihail, **Sobranie Soçineniye v Desyati Tomah**, Cilt 10, Moskva: Sovetskiy Pisatel, 2003.
- Şolohov, Mihail, **Ve Durgun Akardı Don**, Cilt 1, Tektaş Ağaoğlu, (çev.). İstanbul: Evrensel Basım ve Yayın, 2009.
- Bahtin, Mikhail, **Karnavaldan Romana: Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar**, Cem Soydemir, (çev.). Sibel Irzık, (hızl). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.
- Kagan, Moissej, **Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat**, Aziz Çalışlar, (çev.). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1987.

- Öncü, Ali, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Din Eğitime Bakış (Halide Edip Adıvar Örneği). (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**). Marmara Üniversitesi SBE, 2009.
- Önertoy, Olcay, "Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında Toplumsal Eleştiri." **Türkoloji Dergisi**, Cilt 18, Sayı 1, 2011, 37-46.
- Platon, "**Zayıf Eş Olarak Kadın**" **Siyasal Düşünce**, M. Rosen ve J. Wolff, (drl). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.
- Populi, Feminae, "Populer Images of Women in Medieval Literature", **Journal of Populer Culture**, Cilt 1, Sayı 14, 1980, s.82.
- Pospelov, Gennadiy. "**Edebiyat Bilimi**, Yılmaz Onay (çev.)." İstanbul: Evrensel Basım Yayınları, 2005.
- Proza, Lermontova, **Gosudarstvennoe İzdatelstvo**, Hudojestvennoy Literatırı, M., 1957, s. 365.
- Queneau, Raymound, "**Ütopyanın Kadınları Kadınların Ütopyası**", Yücel T. Yıldırım, (çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık, 2005.
- Medvedev, R. A. **Tihiy Don Zagadki i Otkritiya Velikogo Romana**, Moskva: AİRO-XXI, 2011, s. 153.
- Rosenberg, Dona, "**Dünya Mitolojisi: Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi**", Koray Aytekin, Erdal Cengiz v.d., (çev.). İstanbul: İmge Kitabevi, 2006.
- Semanov, S. N., **Tihiy Don: Literatura i İstoriya**, Moskva: Sovremennik, 1977.
- Smith, S. A., **Rus Devrimi**, Ümit Hüsrev Yolsal, (çev.). Ankara: Dost Yayınları, 2010.
- Semanov, S. N., **Tihiy Don: Literatura i İstoriya**, Moskva: Sovremennik, 1977.
- Sevim, Ayşe, "**Feminizm**", İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.
- Sibai, Mustafa, "**Kadının Yeri**", A. Yalçın, M. Yolcu, (çev.). İstanbul: Akabe Yayınevi, 1988.
- Semenova, Svetlana Grigorevna, **Mir prozi Mihaila Şolohova: ot Poetiki k Miroponimaniyu**, Moskva: İmli Ran, 2005.

- Şahin, N. A. "Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında Eğitim Evreninin Kronolojik Açısından İncelenmesi, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**). Karadeniz Teknik Üniversitesi, EBE, 2012.
- Şahin, Veysel, "Romanla kimlikleşen bir yüz: Halide Edib Adıvar ve edebi yaratımları." **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2018, 1-8.
- Taşer, Seyit, "Halide Edip Adıvar'ın Öğretmenlikten İstifası." **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı 31, 2012, 149-159.
- Tezcan, Tuğba, Halide Edib Adıvar'ın Vurun Kahpeye, Sinekli Bakkal, Tatarcık; Peyami Safa'nın Sözde Kızlar, Cumbadan Rumbaya, Yalnızız Romanlarında Doğu-Batı İkileminde Eğitim Problemlerinin Karşılaştırılması. (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**). Pamukkale Üniversitesi SBE., 2012.
- Belinskiy, V. G. **Kritičeskie stat'i o M. Yu. Lermontove**, Knigoizdatelstvo M. S. Kozmana v Odesse, 89.
- Çalmaev, V. A. M. A. **Şolohov v Jizni i Tvorčestve**, Moskva, 2010, 24.
- Kovaleva, V.A., **Russkaya sovetskaya literatura**, Moskva, Prosveşeniye, 1983, 279.
- Devyatov, V.N., **Problema janra Tihogo Dona**, Moskva, Rgb-od, 1984, 133.
- Osipov, Valentin, **Pisatel i Vojd: perezpiska M.A. Şolohova s İ.V. Stalinim**, Moskva, Raritet, 1997, 31.
- Osipov, Valentin, Şolohov, **Molodaya Gvardiya**, Moskva, 2010, 613.
- Petelin, Viktor Vasilyeviç, **Mihail Şolohov v Vospominaniyah, Dnevnikah i Stat'yah**, Sovremennikov: Kniga 1 1905-1941, Snetrpoligraf, 2005, s. 28
- Voelker, Paul. "**Die Bedeutungsentwicklung des Wortes Roman**," 1886, 485-525.
- Weber, Max. "**Sosyolojinin Temel Kavramları**", İstanbul: Bakış Yayınları, 2002.
- Yavaş, Gürkan. "Eleştiri İle İdeal Arasında: Halide Edib'in Sinekli Bakkal Romanında'din Adamı'kavramı Etrafında Bir Tartışma." **II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı**, 2013, 753-767.

Yeşilyurt, Erhan, "**Halide Edip Adivar Hayatı ve Romanları**," Ankara: Yeryüzü Yayınevi, 2002.

Borev, Yuri, "**Teoriya Literaturı**", Tom III, Rodı i janrı, M, İmli Ran, 2003, s. 279.

Zingsem, Vera, "**Lilith**", Devrim Doğan Yüzer, (çev.). İzmir: İlya Yayınevi, 2005.

Якименко, Л. "**Тихий Дон М.**" Шолохова. Москва: Советский писатель,
Yakimenko, L., Tihiy Don M. Şolohova. Moskva: Sovetskiy pisatel', 1954.

